

Saara Saukkola

”JA TUNNEN ETT’ MUT ON KUULTU”

Oikein ja väärin tunnistaminen sijoitettujen
nuorten kirjoittamissa tarinoissa

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

SAUKKOLA, SAARA: ”Ja tunnen ett’ mut on kuultu” – Oikein ja väärin tunnistaminen sijoitettujen nuorten kirjoittamissa tarinoissa

Pro gradu -tutkielma, 81 sivua

Sosiaalityö

Ohjaaja: Tarja Pösö

Lokakuu 2019

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkasteltu sitä, kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta heidän kirjoittamissaan tarinoissa sekä millä tavoin nuoria on samoissa tarinoissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta. Aineistona tutkielmassa on Pesäpuu ry:n julkaisema kirja Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille (2009). Kirjassa on 32 tarinaa, joista kaksi on piirrettyjä kuvia ja loput kirjoitettuja tarinoita.

Tutkielman teoriaosuus koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen osio käsittelee tarinaa sekä kirjoittamista yleisesti samoin kuin itsestä kirjoittamista ja sitä, mitä sijaisnuori on tarinankertojana ja kirjoittajana. Tämän lisäksi teoriaosuudessa on tunnistamisen teorioita käsittelevä osuus, joka painottuu yksilöön, yksilöiden väliseen tunnistamiseen sekä oikein ja väärin tunnistamisen että tunnistamatta jättämisen käsitteisiin. Tutkielma on laadullinen ja analyysitavaksi on valittu narratiivinen analyysi. Tarkemmin kuvattuna temaattinen analyysi, jonka avulla kirjoitettuja tarinoita on analysoitu ja visuaalinen analyysi avuksi kuvien analysointiin.

Nuoria olivat heidän kirjoittamissaan tarinoissa tunnistanneet oikein sijaisperhe, biologinen perhe, ystävät, ammattilaiset ja muutamissa tapauksissa erilaiset asiat, kuten lelu. Tavat, joilla nuoria oli heidän kirjoitustensa mukaan tunnistettu oikein liittyivät turvallisuuteen, luottamiseen, rakkauteen, välittämiseen, kuulluksi ja nähdyksi tulemiseen sekä tarpeiden huomiontiin ja avun antamiseen. Väärin nuoria tunnistanneet tai kokonaan tunnistamatta jättäneet henkilöt olivat pääasiassa biologisen perheen jäseniä. Muut väärin tunnistanneet ja tunnistamatta jättäneet henkilöt olivat sijaisperheen jäsenet, laitoshuoltoon kuuluvat henkilöt, sekä muutaman kerran mainittuna lastensuojelu järjestelmänä. Tavat, joilla sijoitettuja nuoria oli tunnistettu väärin tai jätetty tunnistamatta liittyivät rakkauden puuttumiseen, turvattomuuteen ja epävarmuuteen, tarpeiden laiminlyöntiin ja tuen puuttumiseen sekä siihen, ettei nuorta ollut kuultu tai nähty.

Johtopäätöksensä voidaan todeta tunnistamisen olevan moninaista ja tarinoiden kirjoittaneiden nuorten jokapäiväiseen elämään kuuluvaa. Tämä moninaisuus tulisi tunnistaa ja huomata ja siten parantaa oikeaa tunnistamista erilaisissa ympäristöissä. Kirjoittaminen on toimiva väylä nuorten äänen kuulemiselle ja tunnistamisen eri puolten näkyviin tuomiselle. Etenkin julkisuuteen kirjoittamisen lisääminen voisikin olla yksi tapa, jolla tulevaisuudessa mahdollisesti lisättäisiin nuorten näkyvyyttä, osallisuutta sekä oikein tunnistamista.

Avainsanat: tunnistaminen, oikein tunnistaminen, väärin tunnistaminen, tarina, kirjoittaminen, sijaisnuori

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SUMMARY

Tampere University

Faculty of Social Sciences

SAUKKOLA, SAARA: "And I feel I've been heard" – The recognition and misrecognition of foster youth in their own, written stories.

Master's Thesis, 81 pages

Social work

Supervisor: Tarja Pösö

October 2019

This master's thesis is about recognition and youth who live in out-of-home care: who has recognised, misrecognised and nonrecognised youth in the stories they have written about their life and what are the ways they have been recognised, misrecognised and nonrecognised in these stories. The analysed material in this master's thesis is a book called *Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille* (2009) and it is published by *Pesäpuu ry*, a national child welfare organisation. The book has 32 stories about surviving, two of them are drawings and 30 of them are written stories. All the stories are written or drawn by youth who live in out-of-home care.

The theory part of this master's thesis includes two different parts. The first part is about writing and stories, what it is like to write about oneself and what it means when the story writer and teller is a young person who lives in out-of-home care. The second part elaborates theories of recognition. In this master's thesis the main focus is on individual level, in the interaction of individuals and also in the concept of recognition, misrecognition and nonrecognition. This master's thesis is qualitative and the analysis technique is a part of narrative research. The exact analysis techniques used in this master's thesis are thematic analysis for the written stories and visual analysis for the drawings.

The main groups who had recognised the youth in their stories were foster care families, biological families and in couple of cases different items or objects like a toy. The main ways they had been recognised were related to safety, trusting, loving, caring, being heard as well as seen and also to getting help and acknowledging their needs. The main people who either misrecognised or nonrecognised the adolescents in the stories were mainly the members of their biological families. Other groups who misrecognised or nonrecognised the youth were foster care families, employees of the residential child care units and the Finnish child welfare system. The ways the youth were misrecognised or nonrecognised were connected to absence of love, feeling of insecurity and uncertainty, neglecting of their needs, missing the support and not being heard or seen.

The conclusion of this master's thesis is that recognition is very versatile and also a part of these adolescents' daily life. This diversity should be recognised and understood in order to improve the recognition in different environments. Writing is a functional way to hear the youth better and to bring the different sides of recognition out. Especially increasing the public writing would possibly be a manner which could improve the visibility of foster youth in the future as well as their participation and recognition.

Keywords: Recognition, misrecognition, story, writing, foster youth, youth living in out-of-home-care

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
2. KIRJOITTAMINEN JA TARINA OSANA ELÄMÄÄ	7
2.1 Tarina ja tarinankertoja	9
2.2 Itsestä kirjoittaminen	10
2.3 Sijaisnuori tarinan kertojana ja kirjoittajana	12
3. NÄKÖKULMIA TUNNISTAMISEEN	15
3.1 Tunnistamisen käsite ja teorit	15
3.2 Tunnistaminen osana ihmistä ja ihmisten välistä vuorovaikutusta	18
3.3 Oikea ja väärä tunnistaminen sekä tunnistamatta jättäminen	22
4. TUTKIMUSASETELMA	26
4.1 Tutkimuskysymykset	27
4.2 Aineistona nuorten selviytymistarinat	28
4.3 Laadullinen ja narratiivinen tutkimus sekä temaattinen ja visuaalinen analyysi	30
4.4 Tutkielman analyysin teko	34
4.5 Tutkielman eettisyys ja tulosten luotettavuus	41
5. TUTKIMUSTULOKSET	42
5.1 Kuka sijoitettu nuoria kirjoituksissa tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta?	44
5.1.1 Biologinen perhe	45
5.1.2 Sijaishuolto ja ammattilaiset	49
5.1.3 Ystävät	50
5.1.4 Muut	52
5.2 Millä tavoin sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta?	55
5.2.1 Rakkaus, välittäminen ja niiden puute	55
5.2.2 Turvallisuus, luottaminen ja niiden puute	59
5.2.3 Tarpeiden huomiointi, tukeminen, auttaminen ja niiden puute	61
5.2.4 Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja niiden puute	63
6. LOPPUPOHDINTA	67
7. LÄHTEET	75

1. JOHDANTO

Omaan elämään on kuulunut sijaishuoltoa jo pitkään ja monella tavalla. Osa näistä nuorista olen kohdannut sosiaalityöntekijänä, kun taas osa on ollut elämässäni mukana jo omasta nuoruudestani saakka, ystävinä. Etenkin näiden yläasteelta asti elämässäni olleiden, sijaishuollossa asuneiden ystäväni elämää olen päässyt seuraamaan, välillä kaukaa ja välillä hyvinkin läheltä. Niin ystäväni, sosiaalityön kautta kohtaamani kuin kaikki muutkin sijaishuoltoonaset asuvat Suomessa joko perheissä, perhekodeissa tai lastensuojelulaitoksissa (Lastensuojelulaki 417/2007 57 §, Perhehoitolaki 263/2015 3-4 §). Sijaishuollossa toteutetaan Enroosin (2016, 225) sanojen mukaan ”julkisen vallan tekemää interventiota” eli huostaanottoa. Sijaishuoltopaikan tulisi toimia sijoitetulle lapselle tai nuorelle kotina ja huolenpitäjänä ja samalla toteuttaa julkistavaa tehtäväänsä, jota ohjaavat tietyt lait ja palvelun tuottamista ohjaavat kriteerit. Sijaishuoltoonaset näkökulmasta nuori elää sijaishuoltopaikassaan arkea, joka muokkaa hänen elämänsä kulkua ja muodostaa siten osan hänen elämänsähistoriansa. (Enroos 2016, 228–230.) Nuoren kannalta sijoitus on siis merkityksellistä ja mahdollisesti koko elämänsä kulkua ja -historiaan vaikuttavaa.

Jo yläasteaikoinani muistan pohtineeni sijaishuollossa asuneiden ystäväni elämää ja sitä, kuinka itse voisin olla siihen positiivisesti vaikuttamassa. Tämän lisäksi kiinnostustani sijoitettuihin nuoriin koskeviin kysymyksiin on entisestään lisännyt muutamat kokemukseni sosiaalityön käytännöstä, sillä useasti olen kohdannut nuorten asioista ja elämästä päättämistä siten, ettei nuorta ole kuultu kunnolla. Valitettavan usein olen myös itse ollut keskellä päätöksentekoa ilman, että olen ehtinyt selvittää, mitä nuori haluaa, tarvitsee ja toivoo, vaikka juuri hänen asioistaan on kyse. Laajempia teemoja ajatellen olen myös usein pysähtynyt pohtimaan koko Suomen tämän hetken lastensuojelua ja sen toimivuutta. Kuinka esimerkiksi viime vuosina paljon puhuttu lastensuojelun kriisi on vaikuttanut työn tekoon ja lastensuojelunuorten elämään? Entä managerialistinen, raha ja tuloksellisuus edellä menevä ajattelutapa? Toisaalta paljon olen kuullut myös keskustelua kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta, osallisuuden lisääntymisestä ja kokemusasiantuntijoiden tärkeydestä. Kuinka nämä puolestaan ovat vaikuttamassa tämän hetken lastensuojeluun ja asiakkaina oleviin nuoriin? Ja millä tavalla?

Näistä kokemusten ja pohdintojen myötä olen päätenyt kirjoittamaan tämän tutkielman sijaisnuorista ja nimenomaan juuri heidän omasta näkökulmastaan. Haluan ymmärtää heidän ajatteluaan paremmin ja samalla tuoda tutkielman lukijoille näkyväksi pienen palan sijaisnuorten maailmasta. Haluan myös osaltani olla mukana tuomassa nuoria näkyviin heidän ajatuksiaan esiin nostamalla. Ymmärrän yhteiskunnan asettamien sääntöjen ja rajojen olemassa olon samoin kuin käytännön työn kiireen, resurssien mahdollisen vähyyden ja erilaiset ajattelutavat, mutta loppujen lopuksi haluaisin ajatella sekä lastensuojelun että tarkemmin sijaishuollon olevan lastensuojelun asiakkaita varten. Uskon myös, että nuorilla itsellään on sellaista tietoa, joka on tärkeää tuoda esille.

Tässä tutkielmassa olen päätenyt tarkastelemaan sijaisnuorten ajatuksia tunnistamisen teorioiden näkökulmasta. Tarkemmin kuvattuna tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta ja miten tämä näkyy. Tunnistamisen teorit ulottuvat laajalle, mutta tähän tutkielmaan olen valinnut yksilöön painottuvat näkökulmat. Nuori siis on itsestään kirjoittamalla määrittänyt sen, kuka hänet on tunnistanut ja kuka ei sekä millä tavoin hänet on tunnistettu ja millä tavoin ei. Oikein tunnistamisella tarkoitan tässä tutkielmassa sitä, kun nuori tulee ymmärretyksi ja nähdyksi sellaisena kuin haluaa ja kokee olevansa. Väärin tunnistamisella tarkoitan puolestaan sitä, kun ihminen tulee ymmärretyksi erilaisten kategorioiden pohjalta tai ei tule nähdyksi sellaisena kuin mitä kokee olevansa ja tarvitsevansa. (Korkiamäki, Kallio & Häkli 2016, 11.)

Tutkielmani aineistoksi olen valinnut Pesäpuu ry:n julkaiseman kirjan Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille (2009). Kirjaan on kerätty sijaisnuorten omasta elämästään kirjoittamia selviytymistarinoita. Aineistoani ei siis ole varta vasten kirjoitettu tunnistamista ajatellen, mutta tässä tutkielmassa katson tarinoita tunnistamisen suunnasta. Haluan tuoda aineistoni esiin tässä vaiheessa sen tarinallisuuden ja julkisuuden vuoksi. Nuoria on pyydetty kirjoittamaan kirjaan, jolloin nuoret ovat tienneet kirjoittaessaan, että tarina tulee olemaan julkinen. Sekä kirjoittaminen että julkisuus tuovat tähän tutkielmaan omat, erityiset vivahteensa, joiden huomioimista pidän oleellisena. Vaikka siis näenkin tunnistamisen nuorten itsensä määrittämänä, kokemukseen painottuvana asiana, on tärkeää ymmärtää, että tässä tutkielmassa on kyse julkisista kirjoituksista, ei suorista kokemuksista.

2. KIRJOITTAMINEN JA TARINA OSANA ELÄMÄÄ

Kirjoittamista pidetään nykyään oleellisena osana, kun puhutaan ihmisiltä toisille siirtyvästä tiedosta. Vaikka kirjoittaminen nähdään ihmiselle luonteenomaisena, avaa seuraava ajatus kirjoittamisen monimutkaisuutta mielestäni osuvasti ja purkaa samalla sen nykyään itsestään selvääkin asemaa. Kirjoittaminen lähtee liikkeelle ajatuksesta. Ensimmäisenä kirjoittajan tulee muuttaa ajatuksensa sellaiseksi äänneeksi, joka tarkoittaa tietyllä kielellä joko jotain tiettyä sanaa tai pidempää lausetta. Tämän jälkeen kirjoittajan tulee muuttaa äänneet visuaaliseksi merkeiksi, joilla harvoin on mitään tekemistä kirjoittajan alkuperäisen ajatuksen kanssa. Jotta tekstiin sisältyvä tieto saadaan siirrettyä eteenpäin, täytyy tekstin lukijan kääntää merkit takaisin äänneiksi ja samalle kielelle millä kirjoittaja on kirjoittanut. Näin lukija voi lopulta ymmärtää kirjoituksessa olevan tiedon ja rakentaa kirjoittajan alkuperäisen ajatuksen uudelleen omassa mielessään. (Gaur 1984, 15.)

Alun perin, ja nykyäänkin, kirjoittamiseen liittyy aina jollain lailla tiedon säilyttäminen. Kirjoittamisen etuna on, että siihen sisällytettyä tietoa voidaan käyttää riippumatta siitä, onko tekstin kirjoittanut ihminen paikalla vai ei. Näin tieto saadaan eteenpäin pelkkää muistia paremmin. (Gaur 1984, 14.) Kirjoittamiseen liittyy myös poikkeuksetta tietyt tavat ja arvotukset, joista irrallaan kirjoittaja ei voi kirjoittaa. Kirjoittaminen on siis tietyllä tavalla erilaisten sääntöjen ja valtarakenteiden hallitsemaa, vaikka toisaalta myös kirjoittajat voivat kirjoittamalla vaikuttaa esimerkiksi juuri valtarakenteisiin. Tämän lisäksi kirjoittamiseen liittyy sen sosiaalinen ulottuvuus, jolloin kirjoittaminen tapahtuu suhteessa muihin ihmisiin. (Svinhufvud 2007, 19, 42–43, 47.) Erosen (2012, 91) mukaan yksilön tarinankerronta ei ole mahdollista ilman sosiaalista ulottuvuutta, sillä erilaiset säännöt sekä rakenteet määrittävät sitä, kuinka tarinaa kerrotaan ja mitä tarkoituksia se saa. Itse näen sosiaalisen ulottuvuuden erityisen tärkeänä, kun puhutaan julkiseen tarkoitukseen kirjoitetuista teksteistä, kuten esimerkiksi tämän tutkielman aineistosta. Tällöin kirjoittaja luo tekstiään kuvittelemalleen yleisölle ja väkisinkin pohtii sitä, miltä teksti tulee näyttämään lukijan silmissä.

Kirjoittaminen ja itsestä kerrotut tarinat ovat myös vahvasti sidottuja ihmisen kulttuuriin sekä ympäristöön ja rakentuvat tietyssä ajassa (Denzin 2000, xii; Rantala 2008, 14–15). Samoin kielen

käyttö ohjaa osaltaan ihmisen kertomia tarinoita (Bruner 2004, 694). Myös Hännisen (1999, 50–52) väitöskirjassaan esittelemät kulttuuriset tarinamallit kertovat siitä, kuinka kulttuurilla on huomattavan suuri merkitys siihen, kuinka sekä kerromme että ymmärrämme tarinoita. Hännisen (1999, 51) mukaan ihminen valitsee ”kulttuurisesta tarinatavaratalosta” itselleen ne tarinat, jotka sopivat hänen elämäänsä ja mahdollisesti myös muokkaa tarinoita edelleen oman näköisekseen. Tällaista valikointia tapahtuu sekä tietoisesti että tiedostamatta. Esimerkiksi Hänninen (1999, 51) esittelee väitöskirjassaan yhdeksi suomalaisen kulttuurin perustarinaksi Kortteisen (1994) alun perin esittäneen juonen ”on ollut kovaa, on pakko selviytyä, olen selvinnyt ja olen siitä ylpeä”, mikä myös tässä tutkielmassa näkyy vahvasti jo selviytymisen teemasta lähtien. Toisaalta tällainen itsestä kertominen saattaa auttaa ihmisiä ymmärtämään itseään ja elämäänsä aikaisempaa paremmin, mutta toisaalta oman tarinan asettaminen tiettyyn tarinamalliin saattaa myös kaventaa kerrontaa ja hävittää tarinasta piirteet, jotka eivät mahdu mallitarinan kaavaan (Eronen 2008, 20).

Julkisuuteen tuotaessa itsestä kirjoitetut ja kerrotut tarinat tuovat tarinankerrontaan vielä uudenlaisen näkökulman, sillä tällöin tarinat eivät ole tarkoitettu vain itselle tai lähipiirille vaan usein laajemmallekin yleisölle (Enwald, Vainikkala-Kejonen & Vähäaho 2003, 47). Wright (2017) ei suoranaisesti ole tutkinut itsestä kirjoitettuja tarinoita, mutta mielestäni osa hänen ajatuksistaan toimii tässä tutkielmassa tuoden esiin laajemman näkökulman. Wright (2017, 16) kuvaa, kuinka joissain tapauksissa ihmisen tarinan on tarkoitus tuoda näkyviin hänen kärsimyksensä ja saada muut ymmärtämään, kuinka häntä on kohdeltu. Samalla tarinoiden kautta voidaan oppia menneestä ja pyrkiä tulevaisuudessa toimimaan paremmin. Tätä tutkielmaa ajatellen pidän oleellisena sekä oman tarinan esiin tuomista että tulevaisuuteen vaikuttamista. Omaa tarinaa kerrottaessa halutaan tuoda itsensä ja tarinansa näkyviin samalla kertoen, mikä on ollut hyvin ja kuinka tulevaisuudessa voitaisiin toimia aikaista paremmin. Kaiken kaikkiaan julkisuutta tarvitaan, jotta yleinen tietoisuus lisääntyy ja tarvittavia kulttuurisia ja sosiaalisia muutoksia saadaan aikaan (Wright 2017, 20).

Olen valinnut kirjoittamisen ja tarinan käsitteet osaksi tutkielmaani, sillä ne tukevat ymmärrystä tarinallisesta aineistostani ja avartavat näin käsitystä nuorten kirjoittamista tarinoista. Myös näillä tarinoilla, kuten muillakin, halutaan säilyttää tietoa, siirtää sitä eteenpäin, kertoa elämästään kirjoitetussa tai piirrettyssä muodossa ja mahdollisesti myös vaikuttaa sekä lukijaan että laajemmin koko järjestelmään. Selviytymisen teeman mukaisesti tarinat kertovat selviytymisestä, mutta samalla ne voi nähdä teksteinä, jotka kertovat epäkohdista ja elämän haasteista. Tarinat pyrkivät tekemään tulevaisuudesta paremman niille, jotka tarinoita lukevat ja antamaan neuvoja heille, jotka

asioista päättävät. Tarinat elämästä haluavat tulla nähdyiksi ja luetuiksi (Enwald ym. 2003, 81). Ja uskaltaisin väittää, että myös tunnistetuiksi.

2.1 Tarina ja tarinankertoja

Denzin (2000, xi) kertoo siitä, kuinka ihminen rakentuu niistä tarinoista, joita hän kertoo. Kaikki erilaiset versiot omasta itsestä, kuten esimerkiksi yksityinen ja julkinen, muodostetaan tarinoissa. Nämä tarinat voivat olla keskenään ristiriitaisia, sirpaleisia, suuria tai pieniä ja ne luovat sen todellisuuden, jota tarinankertojat kuvailevat. (Denzin 2000, xii.) Ihminen siis kertoo elämästään ja itsestään paljon erilaisia tarinoita, jotka lopulta muodostavat ihmisen kokonaisvaltaisemman tarinan (Huttunen 2013, 126). Brunerin (2004, 694) mukaan ihminen lopulta muuttuu siksi elämäkertatarinaksi, jota hän itsestään ja elämästään kertoo.

Myös Denzin (2000, xiii) kuvaa sitä, kuinka ihmiset elävät tarinoissa ja kuinka heidän kertomat tarinat muokkaavat heitä itseään ja heidän tekojaan. Hänen mukaansa tällainen tarinallinen minä on kartta, jonka avulla päästään paikasta A paikkaan B jokapäiväisessä elämässä. Myös eletyllä elämällä on tärkeä rooli ihmisen tarinallisen kartan luomisessa, sillä se määrittää sitä, mitä me elämästämme kerromme (Heikkinen & Huttunen 2002, 174). Hännisen (1999, 53) ajatuksen mukaan ihmisen aikaisempien, samankaltaisten kokemusten kautta muodostuu tietynlainen käsikirjoitus, jonka kautta ihminen tulkitsee uusia tilanteita. Tähän käsikirjoitukseen saattavat kuulua esimerkiksi tietyt tunteet, tapahtumien juoni ja toiset ihmiset. Näiden perusteella ihminen hahmottaa elämäntilanteitaan, jolloin menneillä tapahtumilla on merkitystä sen kannalta, mitä kerromme.

Menneisyys ei kuitenkaan ole ainoa tekijä, joka määrittää ihmisen kertomien tarinoiden sisältöä. Menneisyyden lisäksi myös kokemus tapahtuneesta vaikuttaa tarinaan ja sitä kautta ihmiseen itseensä (Heikkinen & Huttunen 2002, 174). Tarinankertojalla on aina valta ja vaikutusmahdollisuus omiin tarinoihinsa. Elämä määrittää tarinaa ja samalla tarinat määrittävät elämää. (Denzin 2000, xii.) Esimerkiksi vanhoja kuvia itsestään katsova ihminen tietää, että kuvassa oleva henkilö on hän itse, vaikka henkilö ei ole sama ihminen kuin mitä hän on nyt. Kuvassa olevan henkilön tarina on osa ihmisen tarinaa, mutta ei koko tarina. Larsonin (2007, 24) sanoin: ”En ole täysin hän, mutta en ole hänestä täysin vapaakaan”. Tällä tavoin ihminen voi määrittää itseään ja elämänsä tapahtumia tarinoissaan tietynlaisiksi.

Ihmisen tarinankerronnasta puhuttaessa on hyvä ymmärtää myös se, etteivät tarinat välttämättä vastaa todellisuutta siitä, millainen ihminen on tai minkälaisia ne kokemukset ovat olleet, joista hän tarinaa kertoo (Denzin 2000, xii–xiii). Tarinoissa tapahtuneille asioille ja kokemuksille annetaan merkityksiä, joilla jäsennetään tarinaa ja samalla myös ymmärrystä itsestään (Rantala 2008, 14–15; Huttunen 2013, 140). Huttunen (2013, 147) pohtii, kuinka tarinoiden kertomisen kannalta oleellista on se, mitä ihminen valitsee osaksi sitä käsitystä, jonka kautta hän näkee sekä itsensä että ympärillä olevan maailman. Jos lapsi esimerkiksi oppii selviytymistarinan mallin siitä, kuinka asioilla on aina tapana järjestyä, hän todennäköisesti näkee myös itsensä ja maailman tällaisen tarinamallin läpi. Vaikka tällaisten tarinamallien perusta on lapsuudessa, voivat myöhemmät vahvat kokemukset, kuten sijoituksen kautta tapahtuva ympäristönmuutos, muokata tarinoiden sävyä ja vaikuttaa siten ihmisen omaan käsitykseen itsestään (Enwald ym. 2003, 24).

Huttunen (2013, 149) mukaan myös identiteetin rakentumista on loogista katsoa tarinoiden kautta, sillä tarinoista on mahdollista saada tietoa siitä, kuinka ihminen rakentaa merkityksiä. Kun ihminen on rakentanut merkityksiä, hän kertoo näiden merkitysten kautta muodostuneita tarinoita. Nämä tarinat puolestaan kertovat siitä, millaisessa tarinassa ihminen itse elää, miten hän näkee elämänsä ja paikkansa erilaisissa yhteisöissä, mihin hän uskoo ja kuinka hän toimii. Kaiken tämän rinnalla rakentuu ihmisen identiteetti sekä ymmärrys itsestä ja ympäröivästä maailmasta. (Huttunen 2013, 126, 149.) Ihmisen identiteetti muodostuu vähitellen ihmisen elämäntarinan myötä ja on siis aina muokkautuva ja muuttuva (Meriläinen 2002, 150). On myös mahdollista, että ihmisellä on itsestään monia tarinoita ja samalla siis monia identiteettejä (Huttunen 2013, 129). Samoin ihmisen on mahdollista joko paljastaa, piilottaa tai jopa keksiä itselleen erilaisia identiteettejä (Riessman 2008, 179). Kaiken kaikkiaan ihminen kertoo itsestään jatkuvasti erilaisia tarinoita, jotka rakentuvat tiettyssä ajassa ja paikassa sekä suhteessa muihin ihmisiin ja jäsentää näitä tarinoita osaksi suurempaa kertomusta ja identiteettiään (Huttunen 2013, 126).

2.2 Itsestä kirjoittaminen

Enwald, Vainikkala-Kejonen ja Vähäaho (2003, 45) kertovat kahdesta erilaisesta kirjoittamisen tavasta: terapeutisesta sekä kaunokirjallisesta. Elämäkerrallisen kirjoittamisen he sijoittavat näiden kahden tavan väliin, sillä elämäkerrallinen teksti voi toimia joko jompanakumpana tai mahdollisesti molempina samanaikaisesti. He mainitsevat myös yhtenä tarinan jäsennysvaihtoehtona temaattisen tarinan, jolloin kirjoittaja keskittyy ainoastaan yhden elämänalueen, kuten selviytymisen,

kuvaamiseen (Enwald ym. 2003, 14). Svinhufvud (2007, 31) pitää tällaista kokemukseen perustuvaa kirjoitustapaa väylänä erityisesti sellaisille erityisryhmille, joiden kokemukset jätetään usein huomiotta, kun puhutaan kirjoituksen valtavirrasta. Kokemukseen perustuva kirjoittaminen antaa ihmiselle mahdollisuuden löytää oman äänensä, kertoa niistä asioista, jotka ovat hänelle merkityksellisiä ja keskittyä juuri niihin seikkoihin, joihin itse haluaa. Kokemukseen perustuva kirjoitustapa voi osaltaan tuoda näkyviin esimerkiksi juuri sijoitettuja lapsia ja nuoria samalla kyseenalaistaen niitä käytäntöjä ja tapoja, joihin on totuttu. (Svinhufvud 2007, 31.)

Elämäntarinat ovat usein intiimejä tekstejä, vaikka ne olisi kirjoitettu julkiselle yleisölle. Kaikilla on kokemuksia ja tarinoita, jotka eivät aina taivu suoran kerronnan muotoon, jolloin myös kuvat ja runot tuovat osansa tarinan kertomiseen. Suorasanaisesta kirjoittamisesta poikkeamalla esimerkiksi juuri kuvien avulla pystytään välillä kertomaan elämästä enemmän. Myös näkökulmavalinnalla on merkitystä siihen, millaisena tarina kirjoitetaan. Kirjoittaja voi esimerkiksi valita kirjoittavansa itsestään kertovan tekstin joko ensimmäisessä tai kolmannessa persoonamuodossa. Joissain tilanteissa on helpompi valita kolmas persoona, sillä se etäännyttää kirjoittajaa tapahtumista ja voi tehdä vaikeista asioista kirjoittamisesta helpompaa. (Enwald ym. 2003, 13–15.)

Svinhufvud (2007, 4) käy läpi hyvän tekstin kriteereitä, joista yksi on se, että teksti saavuttaa tavoitteensa. Tällöin voidaan ajatella, että tarkastellaan sekä kirjoittajan omia tavoitteita että kirjoitetun tarinan vaikutusta lukijoihin (Svinhufvud 2007, 4). Jotta tarina vaikuttaa sen lukijoihin halutulla tavalla, tulee kirjoittajan miettiä tarinansa yleisöä jo etukäteen. Plummerin (2001, 174) mielestä tämä on yksi ensimmäisistä kirjoittamisen askeleista, sillä se vaikuttaa suoraan siihen, kuinka ihminen rupeaa tekstiään kirjoittamaan. Tarina on siis erilainen riippuen siitä, kirjoitetaanko sitä pelkästään itselle, lähipiirille vai julkiseksi tekstiksi. Usein elämäntarinalliset tekstit kirjoitetaan luettaviksi, jolloin kirjoittajan tulee miettiä esimerkiksi sitä, mitä hän voi paljastaa ja mitä täytyy peittää sekä sitä, kuka tarinaa ylipäänsä tulee lukemaan. Ihmisen itsestään kirjoittama elämäntarina kertoo lukijalle siitä maailmasta, josta kirjoittaja haluaa kertoa. Tarinalla ihminen näyttäytyy lukijoille sellaisena, millaisena hän haluaa, että hänet nähdään. Toisaalta tulee muistaa, että myös tarinan lukija ja hänen maailmankuvansa vaikuttavat siihen, miten elämäntarina tulee luetuksi ja ymmärretyksi. (Enwald ym. 2003, 13, 81.)

Elämäntarinalliseen kirjoittamiseen liittyy vahvasti muistelu. Myös tässä tutkielmassa muistelulla on oma roolinsa, sillä oman selviytymistarinan kirjoittaminen vaatii usein menneen muistelua ennen kuin se voidaan kirjoittaa tai piirtää. Enwald, Vainikkala-Kejonen sekä Vähäaho (2003, 99) pitävät

muisteluun liittyen tärkeänä erilaisten kokonaisuuksien näkemistä. Elämän tapahtumia on mahdollista nähdä esimerkiksi isompina ja pienempinä kehinä tai vaikkapa pysähdyksinä ja aaltoina. Tällöin ihminen pystyy näkemään oman elämänsä tärkeimmät käännteet sekä sen, kuinka käännteet ovat elämään vaikuttaneet. Esimerkiksi sijoitetun nuoren on mahdollista huomata elämänsä aikana tapahtuneita toistumisia, vastakkaisia ilmiöitä tai vaikkapa takaisinpaluita. Muistelemalla voi myös nähdä tapahtumat jollain lailla ulkoapäin, sillä tällöin muistoon ei suhtauduta enää pelkästään tunteella vaan myös enemmän analysoivalla otteella. Biologisen perheen kanssa asumisesta, erilaisista haasteista sekä sijaispaikkojen muutoksista on jo etäännytty, joskus enemmän ja joskus vähemmän. On myös tärkeää huomioda, että muistelun lisäksi kirjoittajalla on mahdollisuus katsoa menneisyyden lisäksi nykyhetkeen sekä tulevaan ja pohtia, mitä tulevaisuudessa hänen näkemyksensä mukaan tulee todennäköisesti tapahtumaan. (Enwald ym. 2003, 99–101.)

Ennen tarinan kirjoittamisen aloittamista kirjoittajan tulee pohtia useita kysymyksiä, kuten sitä, miten tarina jäsentyy, minkälaisia lähteitä kirjoittaja tarvitsee vai tarvitseeko lainkaan ja kenelle tarinaa kirjoitetaan (Svinhufvud 2007, 13). Itse kirjoittaminen ja ylipäänsä tarinan rakentuminen alkaa Ricoeurin (1984, 54–70) mukaan esiymmärryksestä eli ihmisen sisäisestä puheesta, jonka jälkeen hän rupeaa juonellistamaan tätä sisäistä puhetta ja kertomaan sitä tarinan muodossa muille. Ihminen näkee ja kokee erilaisia tapahtumia, joista hän juonen rakentamisen avulla luo jotakin tarkoittavan tarinan tai mahdollisesti muuttaa tapahtumat tarinaksi. Jotta kerrontaa voisi kutsua tarinaksi, täytyy siinä olla enemmän kuin yksittäinen, pieni tapaus tai pelkkien tapahtumien peräkkäin luettelemista. Tapahtumat tulee järjestää siten, että niistä muodostuu ymmärrettävä kokonaisuus, jota muutkin ihmiset pystyvät seuraamaan. (Ricoeur 1984, 65.) Olennaista on, että ilman ihmisen sisäistä puhetta tarinan juonellistaminen ei olisi mahdollista eikä kukaan muu pysty ihmisen sisäistä puhetta juonellistamaan kuin ihminen itse. Hän siis luo juonen omalle sisäiselle puheelleen, sillä itse tapahtumissa tai muistoissa juonta ei vielä ole. (Heikkinen & Huttunen 2002, 176.)

2.3 Sijaisnuori tarinan kertojana ja kirjoittajana

Tämän tutkielman tarinoiden kirjoittajat ovat kirjoittajaryhmänä erityinen. He ovat sekä nuoria että kodin ulkopuolelle sijoitettuja. Nykyään nuoruus määritellään länsimaissa usein lapsuuden ja aikuisuuden väliseksi elämänvaiheeksi ja siirtymäksi, jossa riippuvaisesta lapsesta kasvaa itsenäinen aikuinen. Nuoruus on ajassa muuttuvaa ja etenkin viime vuosina sosiaalisten rakenteiden

muutokset, kuten esimerkiksi korkeakoulun tärkeys ja muutokset perhekäsityksissä, ovat muuttaneet myös käsitystä nuoruudesta paljon. (Kehily 2007, 3.) Tämän lisäksi tämän tutkielman nuoret ovat sijoitettuja, mikä tekee heistä vielä erityisemmän ryhmän. Sijoittamisen myötä nuoret ovat kohdanneet ja kohtaavat edelleen monenlaista määritellyksi tuleamista, joka vaikuttaa heidän elämäänsä monilla eri tavoilla ja tasoilla (Eronen 2012, 37).

Jotta sijaishuollossa asuva nuori voi tarinansa jakaa, tulee yhteiskunnan luoda sille aika ja paikka. Ilman tällaista ajan ja paikan antamista on monia tarinoita hankala tai jopa mahdoton kertoa (Plummer 2001, 235). Eronen (2012, 39) kertoo juuri tällaisesta yhteiskunnallisesta, tarkemmin lastensuojeluun liittyvästä muutoksesta, jossa äänen antaminen ja sen kuuleminen ovat nousseet tärkeiksi tekijöiksi. Sijaishuollossa asuvien ja asuneiden tarinat halutaan kuulla ja oman henkilökohtaisen tarinan kertomista pidetään tavoiteltavanakin asiana. (Eronen 2012, 39.) Tällainen kehitys on johtanut siihen, että kerrottuja tarinoita myös kirjoitetaan yhä enemmän ja kuulluksi pääsevät vähemmän valtaa omaavat yhteiskunnan jäsenet, kuten esimerkiksi sijoitetut nuoret. Samalla on hyvä huomata, että osalla tarinoista myös koetellaan sen rajoja, mikä on yhteiskunnassa hyväksyttävää ja mikä ei niin hyväksyttävää tarinankerrontaa. (Eronen 2008, 20, 32.)

Tämän lisäksi sijaishuollossa asuvien nuorten tarinoiden kertomiseen vaikuttaa myös se, minkälaisia mahdollisuuksia tämän hetken narratiivinen ympäristö nuorille antaa (Gubrium & Holstein 2008, 252–256). Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana yleisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuva, myös lastensuojelussa näkyvä huoli- ja riskipuhe on lisääntynyt, mikä näkyy myös lastensuojelulasten tarinankerronnassa (Eronen 2012, 101). Satka (2011, 61–62) esittelee tähän huolipuheeseen liittyvän varhaisen puuttumisen käsitteen, joka on noussut näkyväksi osaksi mediaa ja politiikkaa 2000-luvun vaihteessa. Tästä eteenpäin se on vakiinnuttanut asemaansa eri ammattikäytännöissä, joista esimerkkinä lastensuojelu. Varhaisen puuttumisen ajatuksena on puuttua lasten ja nuorten ongelmiin jo siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat pieniä tai tulevaisuudessa mahdollisia. Satka (2011, 62–63) kuvaa mielestäni osuvasti varhaista puuttumista keinona, jolla kasvamista turvataan siellä, missä se nähdään ”eniten uhanalaisena”. Hyvää tarkoittava ja usein toimivakin varhainen puuttuminen kuitenkin kaventaa normaalin lapsen ja nuoren määritelmää tehden yhä useammasta lapsesta ja nuoresta niin sanotusti epänormaalin. Tällainen riskilinssin läpi katsominen muokkaa lapsen ja nuoren tarinaa enemmän poikkeavaksi ja ongelmalliseksi ja saattaa joissain tapauksissa vaikuttaa lapsen ja nuoren minäkuvaan asti, mikä puolestaan näkyy nuoren oman tarinan kertomisessa. (Kallio, Korkiamäki & Häkli 2015, 14–15.) Tästä päätellen narratiivista

ympäristöä muuttamalla myös lasten ja nuorten tarinoiden sävyä ja ymmärrystä itsestä voidaan saada muutettua riskeistä ja huolista pois päin.

Eronen (2012, 38) käy läpi, kuinka sijaishuollosta kertominen on monimutkaista sen kietoutuessa niin moniin erilaisiin ja yhteiskunnankin tasolla vaikeasti kerrottaviin tarinoihin. Samalla, kun tarinat ovat narratiivisen ympäristönkin kannalta hankalia kertoa, niihin liittyy myös sekä omat että perheen salaisuudet samoin kuin hankalat tunteet, mikä tuo tarinoiden kertomiseen vielä oman haasteensa. On myös tärkeää muistaa sijaishuoltonuorten tarinoiden erilaisuus, kun mietitään yleisemmällä tasolla lasten ja nuorten tarinoita lapsuudesta, perheestä ja niihin liittyvistä tunteista. Näiden lasten ja nuorten tarinat ovat monista muista poikkeavia. (Eronen 2012, 38, 109.) Toisaalta taas kaikkien muiden tarinankertojien tavoin myös he ovat tietystä ajassa ja paikassa kertovia, omasta tarinankerronnastaan päättäviä nuoria siinä missä kuka tahansa muukin (Bardy & Känkänen 2005, 106).

Kokemus on keskeistä, kun puhutaan lapsen ja nuoren elämän tarinasta henkilökohtaisemmalla tasolla. Nuori saattaa kokea tarinansa joko mahdollisuuksia täynnä olevana tai vastaavasti niitä pois sulkevana, mikä vaikuttaa siihen, mitä valintoja nuori tekee. Jos nuori ei esimerkiksi usko mahdollisuuksiinsa ja kertoo tarinaansa aina epäonnistujana, vaikuttaa se siihen, millaisia valintoja hän elämässään tekee. Oleellista on kiinnittää huomiota myös sukupolvilta toisille periytyvien kielteisten ketjujen katkaisemiseen. Tärkeää olisi, että nuori näkisi tarinansa totuudenmukaisena, uskottavana sekä tunnemuistoja herättävänä. (Barkman 2009, 243.) Barkman (2009, 243) lainaten: ”Ratkaisevaa ei siis ole ”onnellinen lapsuus” vaan kosketus omiin kokemuksiin”. Kuulijan näkökulmasta tarinaansa kertovaa nuorta tulisi kuunnella ymmärtäväisesti, tarinaan eläytymällä ja sitä arvostamalla. Näin kuulija saattaa saada kutsun nuoren tarinaan uudelleenkin (Barkman 2009, 243).

3. NÄKÖKULMIA TUNNISTAMISEEN

Tunnistamisen teorioilla on yhteinen pohja ja juuret Hegelin filosofiassa, josta muut teoreetikot ovat kehittäneet ajatusta tunnistamisesta eteenpäin ja useaan suuntaan. Koska tunnistamisen teoria ei ole yksiselitteinen vaan pikemminkin erittäin monihaarainen, olen rajannut osan tunnistamiseen liittyvistä teorioista ja ajatuksista pois. Näin jäljelle ovat jääneet ne, jotka ovat tutkieman kannalta tärkeitä ja auttavat tutkimuskysymyksiini vastaamisessa. Rajaukseni jälkeen jäljelle ovat jääneet ne näkökulmat, jotka keskittyvät yksilön omaan käsitykseen tunnistamisesta samoin kuin yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tästä laajemmat näkökulmat olen pitkälti jättänyt sivuun, sillä ne eivät auta tutkimuskysymyksiini vastaamisessa.

Ennen tunnistamisen tarkempaan määrittelyyn menemistä tuon esiin Binghamin (2001, 12) mielestäni tärkeän ja hyvän huomion tunnistamisesta. Hän pohtii sitä, kuinka ei usko tunnistamisen olevan sellainen asia, jota voidaan kuvata yhdellä tietyllä määritelmällä vaan se on moniin muihin tekijöihin kietoutuva ja siten monimutkainen käsite. Toisaalta hän on myös sitä mieltä, että tunnistaminen on juuri sitä, kuinka sen määrittelemme. Vaikka ajatus osaltaan onkin hieman ristiriitainen, ymmärrän sen ja pidän sitä olennaisena. Tunnistamisen teorat ja käsite taipuvat moneen, joten myös näkökulmia ja määrittelyjä on useita. Samoin tunnistamista on haastavaa määritellä irrallaan muista tekijöistä. Oman tutkielmani näkökulma onkin siis yksi monista ja siten vain pieni pala tunnistamisen teorioiden maailmasta.

3.1 Tunnistamisen käsite ja teorat

Ihmiselle on merkityksellistä, että hän on tärkeä muille ihmisille ja saa sitä kautta arvostetuksi tulemisen kokemuksia. Nämä kokemukset rakentuvat ihmisten välisissä suhteissa ja erilaisissa ympäristöissä, kuten perheissä ja kaveriporukoissa. Erilaisissa ympäristöissä ihmiset kohdataan eri tavoin, toisissa paremmin kuin toisissa. (Kallio ym. 2015, 9.) Kohtaamisiin liittyy tiiviisti myös ihmisen omat ennakkokäsitykset ja oletukset siitä, minkälaisia toiset ihmiset ovat. Jos emme pysty ymmärtämään ja *tunnistamaan* ihmistä riittävän hyvin, hän tulee ymmärretyksi erilaisten kategorioiden pohjalta. Jos puolestaan pystymme *tunnistamaan* hänet riittävän hyvin, hän tulee

ymmärretyksi ja nähdyksi sellaisena kuin haluaa ja kokee olevansa. (Korkiamäki, Kallio & Häkli 2016, 11.)

Tunnistamisen käsitteellä on monia eri merkityksiä riippuen siitä, missä kontekstissa käsitettä käytetään. Ikäheimon (2013, 142) mukaa voimme esimerkiksi tunnistaa ihmisiä ja asioita, kuten Eiffel-tornin tai tunnistaa vastuumme ja tekemämme virheet. Tämän lisäksi tunnistamisen voidaan ajatella olevan filosofi Axel Honnethin ajatuksiin nojaten arvostusta, kunnioitusta ja rakkautta ihmisiltä ihmisille (Honneth 2012; Ikäheimo 2013, 142). Myös Ricoeur (2005) luettelee useita erilaisia merkityksiä tunnistamisen käsitteelle ja osoittaa tällä tavoin käsitteen laajuuden. Hän kertoo tunnistamisen olevan esimerkiksi sitä, kun tuomme mieleemme asian tai henkilön, jonka tiedämme ja siten myös tunnistamme tai vaikkapa sitä, kun ihminen tunnistaa oikeutensa muttei velvollisuuksiaan (Ricoeur 2005, 6–7).

Tunnistamisen käsite voidaan myös nähdä monilla eri tasoilla toimivaksi. Esimerkiksi Pirhonen (2015, 27) kertoo, että tunnistaminen on aikaisemmassa tutkimuksessa yhdistetty yksilöihin, yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, yhteiskuntaluokkiin ja niinkin pitkälle kuin valtioihin ja niiden suhteisiin. Sekä Frost (2016, 433) että Turney (2012, 152) ovat puolestaan tiivistäneet Honnethin (1995) ehdotuksen kolmesta eri tasosta, joilla yksilöitä tulisi tunnistaa: rakkauteen ja välittämiseen liittyvä, lakiin ja politiikkaan liittyvä sekä sosiaalisuuteen ja henkilön taitoihin liittyvä. Ensinnäkin ihminen tulisi tunnistaa yksilötasolla, jolla hän saa tarvitsemansa rakkauden ja välittämisen. Tämä taso on pohja kaikelle muulle tunnistamiselle ja siksi erityisen tärkeä. Toisena tasona Honnethin mukaan olisi ihmisen suhde hänen sosiaalisiin ja poliittisiin oikeuksiinsa, kuten täyteen kansalaisuuteen ja arvostuksen saamiseen. (Frost 2016, 433.) Samalla tällä tasolla ajatellaan ihmisen olevan moraalisesti vastuussa oleva yhteiskunnan jäsen, mikä kasvattaa itsekunnioitusta (Turney 2012, 152). Viimeisenä tasona on ihmisen erityinen lahjakkuus sekä taidot niissä yhteisöissä, joita ihminen itse pitää arvossa (Frost 2016, 433). Tällöin ihminen saa sosiaalista tunnustusta sekä taidoilleen että saavutuksilleen (Turney 2012, 152). Tämä kolmas taso vaikuttaa ihmisen itsetuntoon ja arvostukseen ryhmän sisällä (Frost 2016, 433).

Tässä tutkielmassa käytän tunnistamisen käsitettä kuvaamaan yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tunnistamista. Samalla tunnistamisen liittyy myös yksilöön itseensä, sillä tutkielmassa on kyse siitä, kuinka itseän liittyvästä tunnistamisesta on kirjoitettu. Tällöin laajempi yhteiskunnallinen tunnistaminen jää joko osittain tai kokonaan pois, vaikkakin ymmärrän Korkiamäen, Kallion ja Häklin (2016, 16) tavoin yhteiskunnan aina luovan ne raamit, joissa

yksilöiden välinen kanssakäyminen tapahtuu. Toisaalta en aio sulkea laajempiakaan tunnistamiseen liittyviä tekijöitä pois, jos nuoret niistä ovat tarinoissaan kirjoittaneet.

Usein tunnistamisesta puhuttaessa puhutaan myös tunnustamisen käsitteestä. Käsitteiden ero on niiden laajuudessa. Tunnistaminen on henkilön aktiivista huomaamista, kun taas tunnustaminen liittyy laajemmin vuorovaikutukseen ja vastavuoroisuuteen (Kallio ym. 2015, 15–16). Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015, 16) ovat asettaneet tunnistamisen yläkäsitteeksi, jolloin tunnustaminen on sen alla. Näin olen tehnyt myös tässä tutkielmassa muutamastakin syystä. Ensinnäkin aineistoni koostuu nuorten kirjoittamista selviytymistarinoista, jolloin tunnistamisesta kirjoittaminen ei ole ollut pääteemana eikä lisätietoa nuorten oikein ja väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen liittyen ole saatavilla. Tästä syystä tunnistamisen käsite kattaa paremmin kaiken, sekä yksinkertaisemmin aktiivisen huomaamisen että laajemman vastavuoroisuuden. Toinen syy käsitevalinnalleni on sen tuoma selkeys. Kuten aikaisemmin mainitsin, tunnistamisen teorit ja käsite taipuvat moneen, joten yhden pääkäsitteen valitseminen pitää tutkielman punaisen langan selkeämpänä.

Tunnistamisen käsitteen moninaisuuden lisäksi myös tunnistamisen teorioille on suomen kielellä olemassa monia eri käännöksiä, jotka kaikki vievät ymmärrystä tunnistamisesta omaan suuntaansa. Englannin kielinen termi *theories of recognition* on käännetty Suomen kielessä esimerkiksi tunnustusteorioiksi, tunnustuksen teorioiksi tai tunnustussuhdeteorioiksi (Kallio ym. 2015, 16). Erilaisten nimitysten käyttö kertoo sekä teorioiden vakiintumattomuudesta että niiden erilaisista soveltamisen mahdollisuuksista (Korkiamäki ym. 2016, 15). Tässä tutkielmassa olen päättänyt käyttämään Kallion, Korkiamäen ja Häklin (2015, 16) tavoin käsitettä tunnistamisen teorit, sillä se tukee parhaiten tutkielmani ydinteemaa, tunnistamista.

Yhteistä tunnistamisen teorioille on niiden ajatus siitä, että yksilöllisyyttä ja itsemääräämisoikeutta korostavassa yhteiskunnassa on syntynyt tarve tunnistamiselle eri tasoilla, kuten perheessä ja kansalaisyhteiskunnassa. Tunnistamisen historiasta ja alkuperästä puhuttaessa yhtenä tärkeimmistä henkilöistä pidetään Hegeliä. (esim. Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015a; Bingham 2001; Kallio 2015a; Ikäheimo 2013; Ricoeur 2005). Tämän lisäksi Kallio (2015a, 139) mainitsee myös Meadin ajatusten olevan oleellisia, kun puhutaan tunnistamisen teorioista ja niiden historiasta. Tästä teoriaa eteenpäin vieneitä ja teorioiden kehittymisen kannalta oleellisia henkilöitä on useita, joista esimerkkinä mainittakoon Axel Honneth, Charles Taylor sekä Nancy Fraser (esim. Korkiamäki 2016, 39; Kallio 2015a, 139). Korkiamäki, Kallio ja Häkli (2016, 15) mainitsevat nykyisten

tunnistamisen teorioiden sovellusten pohjautuvan pitkälti Honnethin ja Taylorin ajatuksiin, mutta myös kriittisempiä näkökulmia tunnistamiseen löytyy paljon (esim. Fraser 2003, Kompridis 2007, Smith 2017).

Suomessa tunnistamiseen ja laajemmin tunnustamiseen on viitattu tutkimuksessa monilla tavoin, mikä myös osaltaan kertoo käsitteen ja teorioiden laajasta käyttömahdollisuudesta. Esimerkiksi sosiaalityön kontekstissa on puhuttu välittämisestä, vanhustenhoidossa identiteetin vahvistumisesta ja maahanmuuttajien parissa tasa-arvoa tavoittelevasta kohtelusta. (Korkiamäki ym. 2016, 15.) Opettajien keskuudessa tunnistamisen teorioita on hyödynnetty jonkin verran myös sellaisenaan (esim. Bingham 2001; Heikkinen & Syrjälä 2002; Häkli ym. 2015a). Tunnistamisen käsitteellä on siis ikään kuin sisarkäsitteitä, jotka liikkuvat tunnistamisen käsitteen kanssa samalla alueella, mutta eivät tarkoita täysin samaa kuin tunnistaminen. Sijoitettuihin nuoriin ja tunnistamiseen liittyvää tutkimusta on oman käsitykseni mukaan vähän. Tällä hetkellä tietooni on tullut tanskalainen tutkimus, joka tutkii sijaishuollossa asuvien nuorten kokemuksia sijaishuoltoapaikassa saamastaan rakkaudesta (Lausten & Frederiksen 2016) sekä osa Häklin, Kallion ja Korkiamäen (2015a) toimittaman teoksen *Myönteinen tunnistaminen* artikkeleista. Muualla sosiaalityössä tunnistamisen teorioita on kuitenkin käytetty. Näistä esimerkkeinä mainittakoon Turneyn (2012) tutkimus vastentahtoisista asiakkaista ja heidän kanssaan työskentelystä, Houstonin (2016) tutkimus häpeää tuntevan voimaannuttamisesta ja tunnistamisen teorioista sekä Munfordin sekä Sandersin (2019) tutkimus häpeästä ja tunnistamisesta haavoittuvaisten nuorten parissa.

3.2 Tunnistaminen osana ihmistä ja ihmisten välistä vuorovaikutusta

Keskeistä tunnistamisessa ovat muut ihmiset, sillä tunnistaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muihin. Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015, 17) kertovat, kuinka tunnistamisen teorioiden mukaan yksilö määrittelee itsensä hänelle tärkeiden ihmisten kautta. Tällainen määrittely tapahtuu joko yhteisymmärryksessä näiden ”merkityksellisten toisten” kanssa tai vastaavasti ristiriidassa suhteessa heihin. On myös tärkeää huomioida, kuinka jokainen ihminen määrittelee itse sen, ketkä ovat juuri hänelle merkityksellisiä. Esimerkiksi nuorelle ystävän käsitys hänestä voi olla tärkeämpää kuin jonkin tietyn aikuisen (Kallio ym. 2015, 17). Tunnistamisen kannalta on tärkeää ymmärtää myös sen kontekstuaalisuus, sillä vain tilanteessa läsnäolleet voivat arvioida siinä hetkessä tapahtunutta tunnistamista (Häkli, Korkiamäki & Kallio 2018, 6). Tunnistamisen dynamiikkaa ei siis voida yleistää vaan se vaatii aina kyseessä olevan kontekstin ymmärtämistä (Kallio ym. 2015, 17).

Vaikka ihminen määrittelee itse hänelle merkitykselliset ihmiset, on tärkeää ymmärtää myös tunnistamisen luonnollisuus osana jokapäiväistä elämää. Tunnistamista ja tunnistamatta jättämistä tapahtuu kaikkialla arjessa, kuten kotona, naapurustossa, koulussa sekä harrastuksissa ja se on osa jokaisen ihmisen elämää (Häkli ym. 2018, 6). Voidaankin sanoa, etteivät tunnistamisen prosessit ole aina dramaattisiin kokemuksiin liittyviä vaan myös osana arkea ja siten intuitiivisia. Kun ihminen tulee kohdatuksi tietyllä tavalla joka päivä, tulee tunnistamisesta lähinnä neutraali kokemus. Jos nuorta esimerkiksi kehuaan päivittäin taitavaksi omassa harrastuksessaan, hän näkee itsekin itsensä taitavana. (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015b, 126.)

Intuitiivinen arjen tunnistaminen, sen antaminen ja saaminen pitävät erilaisia yhteisöjä kasassa. Häkli, Kallio ja Korkiamäki (2015b, 126) kutsuvat tällaista tunnistamista ”sosiaalisiksi liimaksi”, joka auttaa arjen yhteisöjä pysymään koossa. Tällöin yhteisön jäsenten ei tarvitse koko ajan ponnistella, jotta tilanne ja yhteisö pysyy sellaisena kuin on. Yhteisöjen kasassa pitämisen lisäksi intuitiivinen tunnistaminen myös tukee sekä hyvässä että pahassa käsitystä siitä, keitä olemme. Sillä voi siis olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia yksilölle riippuen siitä, tunnistetaanko hänet yhteisössä oikein vai väärin. Intuitiivinen arjessa tapahtuva tunnistaminen saadaan näkyväksi, kun ihminen siirtyy uuteen ympäristöön, kuten sijaisperheeseen, jossa totutut normit eivät enää pidä paikkaansa. Uudessa ympäristössä ihminen saattaa myös ruveta kyseenalaistamaan entistä ympäristöään ja siten siellä tapahtunutta tunnistamista tai tunnistamatta jättämistä. (Häkli ym. 2015, 126–127.)

Yksi tämänkin tutkielman kannalta keskeinen näkökulmavalinta on Korkiamäen (2015, 132) tavoin keskittyminen sosiaaliseen elämään ja sen keskeisyyteen, kuten puhutaan nuorten itsetunnon kehittymisestä ja yleisemmin hyvinvoinnin tukemisesta. En siis huomioi tutkielmassani niitä näkökulmia, jotka painottavat yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja toimintakyvystään vaan pidän olennaisena osana nuoren hyvinvoinnin kannalta hänen ympäristöään, merkityksellisiä toisia ja ympäristössä tapahtuvaa tunnistamista. Kuten Korkiamäkikin (2015, 132) toteaa, tunnistamisen teorioiden suunnasta katsottuna yksilöä ja ympäristöä ei tulisi nähdä toisistaan erillään, sillä erilaiset ympäristöt rakentuvat sen kautta, minkälaisia merkityksiä yksilö niille antaa. Esimerkiksi yksinäinen lastenkodissa asuva nuori on yksinäinen juuri kyseisessä lastenkotiyhteisössä. Jos nuori irrotetaan ympäristöstä, jää tärkeä osa huomioimatta.

Ympäristön ja merkityksellisten toisten lisäksi tunnistamisesta puhuttaessa on oleellista ymmärtää sen tärkeys ihmiselle itselleen. Charles Taylorin (1992, 26) useaan otteeseen lainattuja sanoja

käyttäen: ”Tunnistaminen on elintärkeä tarve ihmiselle (*it is a vital human need*)”. Toisin sanoen tunnistamisessa ei siis ole kyse ihmisen halusta vaan tarpeesta (Taylor 1992; Honneth 1995). Ihmiset hakevat, tarvitsevat ja ansaitsevat ihmisarvonsa tunnistamista, mutta arvostaminen ja kunnioittaminen pelkästään ajatuksen tasolla ei ole riittävää. Pelkkien ajatusten sijaan täytyy löytää oikeat sanat, eleet ja teot. Näiden kautta ihminen, myös siis nuori, pystyy kokemaan itsensä arvokkaaksi juuri sellaisena kuin on ja tärkeänä osana jokapäiväisen arkensa yhteisöjä. (Kallio ym. 2015, 19.) Kun ihmiset kokevat tulevansa kohdatuiksi oikealla tavalla, se vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa positiivisella tavalla ja auttaa heitä toimimaan muiden ihmisten kanssa (Kallio 2015b, 89).

Kun ihminen tunnistetaan oikein, on hän silloin tullut ymmärretyksi sellaisella tavalla, joka on Kallion, Korkiamäen ja Häklin (2015, 18) sanoin ”yhteensopiva hänen rakentavan itsekäsityksensä kanssa”. Jos ihminen tunnistetaan näin, se vahvistaa hänen itsetuntoaan, itsekunnioitusta sekä itsearvostusta ja lisää samalla positiivisia kokemuksia omasta itsestä (Kallio ym. 2015, 18). Käytännön tasolla oikein tunnistaminen voi kohdistua mihin tahansa sellaisiin asioihin, jotka ovat nuorelle itselleen merkityksellisiä. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi nuoren osaaminen, voimavarat tai huolenpidon tarve. Tärkeää on ihmisenä ihmiselle oleminen, aito ja kärsivällinen välittäminen sekä kiinnostus nuorta kohtaan. Oikein tunnistaminen ei siis itsessään vaadi erityisiä taitoja. Parhaimmillaan tällainen oikein tunnistaminen voi parantaa kokonaisvaltaisemmin ihmisen hyvinvointia, ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä osallisuutta pitkälti ajasta ja paikasta riippumatta (Korkiamäki ym. 2016, 12, 22, 25).

Väärin tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen voi puolestaan aiheuttaa ihmiselle suurtakin vahinkoa. Ikäheimo (2009, 40) kertoo, kuinka se parhaimmassa tapauksessa aiheuttaa ainoastaan rajoituksia ihmisen elämässä ja pahimmillaan jopa katastrofin. Kuten oikeankin tunnistamisen kohdalla, myös väärin tunnistamisessa keskeistä on arvostus. Se, kuinka paljon ihmistä joko arvostetaan tai ei arvosteta ja kuka häntä arvostaa tai ei arvosta, vaikuttaa ihmiseen ja hänen elämäänsä. Tämän lisäksi arvostuksen määrä vaikuttaa myös siihen, kuinka tarkoituksellisena ihminen kokee elämänsä. Jos ihmisen hyvinvoinnilla ei ole arvoa toiselle ihmiselle tai jos ihmistä arvostetaan vain siksi, että hänestä on jotakin hyötyä muille, on tunnistaminen vääränlaista ja voi vaikuttaa ihmiseen negatiivisella tavalla. (Ikäheimo 2009, 40.) Tällaisia vaikutuksia ovat esimerkiksi kokemukset ulkopuolisuudesta, väärinymmärretyksi tulemisesta, nöyryytetyksi tulemisesta tai arvottomuudesta (Kallio ym. 2015, 18; Korkiamäki ym. 2016, 11). Joissain

tapauksissa tällainen väärin ymmärtäminen voi Korkiamäen, Kallion ja Häklin (2016, 12) mukaan olla ihmisen oman hyvinvoinnin kannalta kohtalokasta.

Sekä oikealla että väärällä tunnistamisella on vaikutusta ihmisen identiteetin kehitykseen. Taylor (1992, 25; 33) kertoo identiteetin olevan ihmisen käsitys siitä, kuka hän on ja mistä hän tulee. Identiteettiin myös kuuluvat ne ominaisuudet, jotka tekevät kyseisestä ihmisestä juuri hänet. Heikkinen ja Huttunen (2002, 163–164) pohtivat sitä, kuinka nykymaailmassa kysymys minuudesta on noussut entistä tärkeämmäksi. He kertovat, kuinka identiteetti on noussut esille länsimaisen modernisaation myötä ja on tärkeää nimenomaan länsimaaisissa kulttuureissa. Toisin sanoen ihmisen identiteetti ei aina ole ollut yhtä tärkeässä asemassa kuin nykyään. Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015, 16) kuvaavat hegeliläiseen ajatukseen perustuen, kuinka nimen omaan tällainen yhteiskunnassa tapahtuva yksilöllisyyden korostuminen on saanut aikaan tarpeen tunnistamiselle ja tunnustamiselle.

Taylorin (1992, 25) mukaan tunnistaminen on yksi niistä osista, joka vaikuttaa ihmisen identiteetin rakentumiseen. Tunnistaminen on ihmisten välisissä suhteissa tapahtuvaa samoin kuin identiteetin rakentuminen. Merkitykselliset toiset ovat osa elämäämme ja muokkaavat ihmistä ja hänen identiteettiään väkisinkin jonkin verran (Taylor 1992, 32–33). Myös Siurala (2015, 205) ajattelee ihmisen rakentavan identiteettinsä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Hänen mukaansa ihminen peilaa identiteettiään niihin ajatuksiin, mitä hän uskoo muilla itsestään olevan. Erityisen tärkeinä ihmisen identiteetin kannalta Siurala (2015, 205) mainitsee Taylorin tavoin ihmisen merkitykselliset toiset. Taylor (1992, 33) kuitenkin tuo esiin myös sen, että ihmisen identiteetin ei tulisi olla täysin kiinni muissa ihmisissä. Hän on sitä mieltä, että suhteiden tulisi olla osa ihmisen elämää, mutta ei itseä täysin määrittävä tekijä.

Identiteetti rakentuu sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti (Siurala 2015, 205). Emme rakenna identiteettiämme eristyksissä muista ihmisistä vaan suhteessa heihin, osittain sisäisesti ja osittain avoimesti (Taylor 1992, 34). Identiteetin rakentumisen voidaan myös ajatella olevan prosessi, joka jatkuu läpi ihmisen koko elämän. Identiteetti siis muokkautuu ja muuttuu elämän aikana, eikä ole koskaan valmis. Toisin sanoen yhtä yhtenäistä, syntymästä kuolemaan kestävää identiteettiä ei tämän ajatuksen mukaan olisi olemassakaan (Hall 1999, 23). Identiteetin muutoksen jatkuvuus näkyy esimerkiksi tilanteissa, joissa nuoren elämässä tehdään interventio, esimerkiksi huostaanotto, jonka vaikutukset näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua. (Siurala 2015, 205, 208.) Häkli, Kallio ja

Korkiamäki (2015b, 127–128) kutsuvat tällaista oikean tunnistamisen kautta tapahtuvaa muutosta ”tunnistamisaallon” liikkeelle saamisena.

Identiteetin rakentumiseen ja muokkautumiseen vaikuttavat ihmisen omat kokemukset samoin kuin se, kuinka ihminen näihin kokemuksiin suhtautuu ja kuinka hän niitä tulkitsee (Siurala 2015, 205). Tämän myötä voidaan tulla johtopäätökseen siitä, että yhden ihmisen kokemuksen ymmärtäminen ei tarkoita sitä, että muiden samassa tilanteessa olleiden kokemusta voitaisiin ymmärtää (Stenvall, Korkiamäki & Kallio 2015, 41). Jokaisen kokemus on erilainen ja vaikuttaa siten myös identiteettiin eri tavalla. Tämän takia jokainen ihminen ja hänen erityisyytensä tulisi nähdä ja tunnistaa. Erilaisuus tulisi ymmärtää vahvuutena ja rikkautena ongelman sijaan, vaikka se sisältäisi ristiriitaisuuksia. Sitä tulisi hyväksymisen sijaan myös arvostaa. (Taylor 1992, 38, 64.) Samalla erilaisuuden ymmärtämisen ja tunnistamisen rinnalla olisi tärkeää päästä eroon stereotypisoinnista ja huomata nuorten ainutlaatuisuus (Siurala 2015, 205).

3.3 Oikea ja väärä tunnistaminen sekä tunnistamatta jättäminen

Tunnistamisen teorioiden ja tunnistamisen käsitteen moninaisuuden lisäksi myös oikeasta ja väärästä tunnistamisesta on Suomessa käytetty useita, pieniä sävyeroja sisältäviä termejä, joista esimerkkeinä riittävä tai myönteinen tunnistaminen sekä riittämätön tunnistaminen (Häkli ym. 2015a). Tämän lisäksi Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015, 20) ovat lisänneet näiden käsitteiden rinnalle aktiivisen kielteisen tunnistamisen käsitteen, joka avaa jälleen uuden tulokulman tunnistamiseen. Tässä tutkielmassa olen päätenyt käyttämään käsitteitä oikein ja väärin tunnistaminen sekä tunnistamatta jättäminen. Oikean tunnistamisen käsite on mielestäni tarpeeksi laaja kuvaamaa oikeanlaista tunnistamista, mutta väärä tunnistaminen ei kata tunnistamatta jättämistä. Tämän takia käytän sekä väärin tunnistamisen että tunnistamatta jättämisen käsitteitä.

Vaikka oikea ja väärä tunnistaminen saattavat kuulostaa haastavilta tieteellisen tutkimuksen kannalta, olen valinnut ne oman tutkielmani keskeisiksi käsitteiksi, sillä nuoret ovat aineistoni tarinoissa kirjoittaneet omasta elämästään ja omista kokemuksistaan. Oikea ja väärä tunnistaminen perustuvat nuoren kirjoitukseen siitä, kuinka hänet on tunnistettu. Tunnistamisen teorioiden mukaan voidaan puhua oikein tunnistamisesta, jos nuori kohdataan sellaisena kuin hän kokee olevansa ja millaisena hän haluaa tulla ymmärretyksi. Jos nuori puolestaan kohdataan sellaisella tavalla, joka ei vastaa hänen omaa käsitystä itsestään tai häntä ei ymmärretä siten kuin hän haluaisi tulla

ymmärretyksi, voidaan puhua väärin tunnistamisesta. Keskeistä on siis se, kuinka tunnistettu henkilö itse kokee tunnistamisen ja minkä hän määrittelee oikeaksi ja minkä vääräksi tunnistamiseksi. (Kallio ym. 2015, 19.) Tällaista määrittelyä voisi kuvata myös toisen ihmisen tunnistamisvaatimukseen vastaamisena tai vastaamatta jättämisenä (Laitinen 2012, 27). Samoin oikein ja väärin tunnistamisen lisäksi tärkeää on tunnistamatta jättäminen, jolloin ihminen ei koe saavansa tarvitsemaansa huomiota (Kallio ym. 2015, 19). Tämäkin tunnistamisen muoto on yhteydessä ihmisen omaan kokemukseen, mutta eroaa oikeasta ja väärästä tunnistamisesta siinä, että minkäänlaista tunnistamista ei tapahdu.

Oikein tunnistamista tapahtuu sekä aktiivisesti että intuitiivisesti. Yksi tärkeä tekijä oikein tunnistamisen kannalta on ihmiseen tutustuminen ja hänen erilaisuutensa ja yhdenvertaisuutensa kunnioittaminen. Mielestäni oleellista tässä kohdassa on tuoda esiin Taylorin (1992, 64) huomio siitä, kuinka tunnistamista ajatellen ihmisiä tulee arvostaa. Pelkkä erilaisuuden hyväksyminen ei riitä. Tällainen arvostaminen ja kunnioituksen osoittaminen tapahtuu, kun tunnistetaan ne asiat, jotka ovat toiselle henkilölle tärkeitä. Jotta tällainen tunnistaminen puolestaan onnistuu, täytyy henkilöön tutustua kunnolla. (Kallio 2015b, 109.) Kallio (2015b, 108) pitää tutustumista erityisen tärkeänä todeten, että ”sitä mitä ei tunne, ei voi aidosti arvostaa”.

Usein oikeaa tunnistamista tapahtuu myös huomaamattomammin. Yksi esimerkki tästä on luottamuksen kasvaminen, joka tapahtuu pikku hiljaa. Tällainen luottamisen kasvaminen osana tunnistamista näkyy esimerkiksi silloin, kun nuori pystyy luottamaan siihen, että hänet tunnistetaan sellaisena ihmisenä kuin hän kokee olevansa. Toisinaan oikein tunnistamisen näkee vasta pitkän ajan kuluttua siitä, kun itse tunnistaminen on tapahtunut. Esimerkiksi nuoren ongelmakierteen kääntyminen onnistumiskierteeksi saattaa olla tulosta aikaisemmin tapahtuneesta oikein tunnistamisesta. (Kallio 2015b, 99–100.) Kallio (2015b, 99) kertoo edellä mainitun kaltaisen käyttäytymisen muutoksen olevankin tavanomainen merkki siitä, että ihminen on tunnistettu oikein. Suoraa sanallista palautetta oikein tunnistetuilta ihmisiltä saa harvemmin.

Häkli, Korkiamäki ja Kallio (2018, 7) ovat kuvanneet aktiivisemmän tunnistamisen piirteitä keskittyen erityisesti ammatilliseen tunnistamiseen. Mielestäni näitä tunnistamisen piirteitä voisi kuitenkin käyttää myös arkipäiväisemmässä elämässä esimerkiksi juuri kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kohdalla, oli kyse sitten ammatillisesta tai ei-ammattillisesta sijaishuoltopaikasta. Ensimmäisenä Häkli, Korkiamäki ja Kallio (2018, 7) kertovat tutustumisen tärkeydestä ja siitä, kuinka oikean tunnistamisen kannalta olisi tärkeää olla avoin, aidosti

kiinnostunut eikä tuomitseva. Aitoa kiinnostusta tarkentaen olisi tärkeää tunnistaa ja tunnustaa nuorelle oleelliset asiat, vaikka ne omasta mielestä tuntuisivatkin pieniltä tai merkityksettömiltä. Näiden lisäksi Häkli, Korkiamäki ja Kallio (2018, 7) painottavat nuoren tukemista siten, että ymmärrys tukemisesta on yhteistä. Tällöin tärkeää on keskinäinen luottamus, jotta ymmärrys tukemisesta todella on molemminpuolinen ja siitä voidaan keskustella.

Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015, 19) kuvaavat väärin tunnistamien olevan sitä, kun ihmistä ei kohdata sellaisena, kuin hän kokee itse olevansa. Tunnistamatta jättämistä puolestaan tapahtuu silloin, kun ihmistä ei huomioida hänen tarvitsemallaan tavalla. Pienimmillään se aiheuttaa vain vähäistä harmia ihmisen elämässä ja suurimmillaan traumaattisia kokemuksia, joista aiheutuu vahinkoa pitkään (Laitinen 2012, 26). Esimerkiksi Hirvonen (2016, 29) kuvaa, kuinka pahimmassa tapauksessa tunnistamatta jättäminen voi aiheuttaa uhkaa jopa sosiaaliselle järjestykselle, jos väärin tunnistetuista ihmisistä tulee välinpitämättömiä tai vihamielisiä ja he kohdistavat tämän yhteiskuntaan.

Taylorin (1992, 25) mukaan tunnistamatta jättäminen aiheuttaa vahinkoa myös ihmisen identiteetille ja mahdollisesti vääristää hänen käsitystään itsestään pahastikin, jos ympärillä olevat ihmiset tai yhteisöt halveksivat häntä eivätkä näe ja tunnista riittävän hyvin. Tällaisen halveksunnan kautta tapahtuvan väärin tunnistamisen voi nähdä myös tietynlaisena stigmatisointina. Stigma ei kuitenkaan ole ihmisen ominaisuus ja yksilöön liittyvä asia, vaan ennemminkin sosiaalista leimaamista, minkä takia olen päättänyt jättää sen käsittelemisen tässä tutkielmassa vähemmälle. Stigman kokemukset voivat vaikuttaa ihmiseen negatiivisesti, mutta on myös mahdollista, että leiman saanut ihminen vastustaa stigmaa ja tuottaa vastapuhetta. Tällöin väärin tunnistettu ja stigmatisoitu ihminen haastaa niitä piirteitä, joita häneen liitetään stigman luomien stereotyyppisten ajatusten vuoksi. (Juhila 2018, 40.)

Houston (2016, 8) on kerännyt Honnethin tunnistamisteoriaan pohjaten tunnistamatta jättämisen muotoja yhteen antaen konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tunnistamatta jättäminen näkyy. Jos riittävää tunnistamista katsotaan välittämisenä, näkyy tunnistamatta jättäminen silloin väärin käyttäytymisenä toista kohtaan, mustamaalaamisena, kritiikkinä ja emotionaalisenä heitteillejättönä. Jos tunnistamista katsotaan puolestaan ihmisoikeuksien tiedostamisen näkökulmasta, olisi tunnistamatta jättäminen silloin oikeuksien kieltämistä, ulkopuolelle jättämistä ja toisten kohtelua objektina. Kolmas tunnistamisen muoto Houstonin (2016, 8) taulukossa on henkilön vahvuuksien tunnistamista. Tähän liittyen tunnistamatta jättämistä tapahtuu silloin, kun keskitytään ainoastaan

henkilön rajoituksiin eikä huomioida hänen vahvuuksiaan. Houston (2016, 8) listaa myös näistä kolmesta tunnistamatta jättämisen muodosta aiheutuvia lopputuloksia, joita ovat huono itseluottamus, huono itsekunnioitus sekä oman arvon väheneminen. Myös Frost (2016, 434) on sitä mieltä, että jatkuva tunnistamatta jättäminen vahingoittaa ihmistä. Hänen mukaansa esimerkiksi häpeä on yksi tapa, jolla pitkään jatkunut tunnistamatta jättäminen tulee näkyviin. Kaiken kaikkiaan väärin tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen voi siis ihmisen hyvinvoinnin kannalta olla vakavakin asia, joka aiheuttaa kokemuksia ulkopuolisuudesta sekä epäoikeudenmukaisuudesta (Korkiamäki ym. 2016, 11–12).

4. TUTKIMUSASETELMA

Olen valinnut tämän tutkielman teoriaosuuteen sekä kirjoittamisen että tunnistamisen teorian, sillä pidän niitä molempia oleellisina tutkielmani pääteemojen kannalta. Tämä tutkielma keskittyy tunnistamiseen, joka näkyy julkiseen tarkoitukseen kirjoitetuissa tarinoissa. Kumpikin teoriaosuuden palasista tuo tutkielmaan oman puolensa, tunnistamisen teorian suorana linssinä jo tutkimuskysymyksistä asti ja kirjoittaminen selittämässä ja tukemassa tarinamuotoon kirjoitettua aineistoani. Käsitteen nuori valintaa perustelen puolestani aineistoni nimellä: Nuorilta nuorille. Tarinankirjoittajat ovat iältään seitsemän ja reilu kahdenkymmenen välillä (Lamponen 2011, 23–24¹), joten nuori käsittää tässä tutkielmassa melko laajan ryhmän.

Kahden erillisen palan lisäksi näen kirjoittamisen ja tunnistamisen käsitteet myös toisiinsa kietoutuneina. Jo oman tarinan kirjoittaminen julkaistavaan kirjaan tuo mielestäni esiin tarpeen ja halun tulla nähdyksi ja kuulluksi eli tämän tutkielman termein tunnistetuksi. Kirjoittamisella haetaan tunnistamista ja ymmärrystä lukijoilta. Tunnistaminen ja kirjoittaminen eivät siis niinkään liity toisiinsa itse tarinoiden sisältöä lukiessa, vaan ennemmin tasolla, jolla pohditaan kirjoitettujen tarinoiden tavoitteita sekä yleisöä. Tämän lisäksi ne kietoutuvat yhteen, kun katsotaan laajemmin sijaisnuoriin kohdistuvaa stereotypisointia eli väärin tunnistamista sekä yritystä poistaa tällaista tunnistamista ja korvata se oikealla tunnistamisella. Näitä kirjoituksia yhteen kokoamalla tulee näkyväksi, kuinka kirjan selviytyjienkin kategoriaan mahtuu monta tarinaa, monta kirjoitusta ja montaa erilaista tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen tapaa.

Tutkielman ja tutkimusasetelman kannalta on myös mielenkiintoista huomata eri tasoilla tapahtuva kirjoittaminen ja tunnistaminen. Ensimmäisenä näkyy itse tarinoihin kirjoitettu tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen. Tästä eteenpäin mentäessä tulee näkyväksi kirjan kautta tapahtuva tunnistaminen, kun tarinat on koottu julkaistuksi kirjaksi, jolla oletetaan olevan yleisö, joka tunnistaa tai jättää tunnistamatta kirjoitetut tarinat. Mielenkiintoisen lisän tähän kirjoittamiseen ja tunnistamiseen verkkoon tuo tämä tutkielma. Kaiken edellä mainitun kirjoittamisen ja tunnistamisen lisäksi myös minä pyrin tällä tutkielmallani tunnistamaan kirjoitettuja tarinoita mahdollisimman

¹ Lamponen tietoo perustuu Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille -kirjan kokoamisessa mukana olleiden haastatteluihin ja niiden kautta syntyneeseen tietoon.

oikein ja tuomaan siten tunnistamisen tärkeyden näkyviin. Näin tarinat päätyvät vielä mahdollisesti uudelle yleisölle luettavaksi tuoden esiin oikeaa ja väärää tunnistamista sekä samalla luoden tilaa niille hetkille, joissa on onnistuttu ja toisaalta niille, joissa on parantamisen varaa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, millä tavoin ja kuka tunnistaa nuoria oikein ja väärin tai jättää tunnistamatta nuorten itsensä kirjoittamissa selviytymistarinoissa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

- 1. Kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta nuorten kirjoittamissa selviytymistarinoissa?*
- 2. Millä tavoin nuoria on tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta nuorten kirjoittamissa selviytymistarinoissa?*

Tutkimuskysymyksiini liittyen on oleellista muistaa tutkielmani aineiston tarinallisuus. Tutkimani tarinat ovat nuorten kirjoituksia, eivät suoria kokemuksia. Vaikka käsitevalinnoillani ohjaan tutkielmaani kokemusten suuntaan, etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini kuitenkin julkiseen tarkoitukseen kirjoitetuista tarinoista, enkä siis kerrotuista kokemuksista. Omaa tarinaa ja sen kirjoittamista on mietitty etukäteen ja juonellistettu, jotta se on ollut mahdollista tarinamuotoon ja julkiselle yleisölle kirjoittaa. Kuten kirjoittamista käsittelevässäni luvussa kirjoitin, tarinat eivät aina kerro sitä, millainen ihminen oikeasti on tai millaisia ne kokemukset ovat, joista hän kertoo (Denzin 2000, xii–xiii). Tämän sijaan tarinoissa annetaan merkityksiä tapahtuneilla asioilla ja kokemuksilla samalla niitä sekä ymmärrystä itsestään jäsentäen (Rantala 2008; Huttunen 2013, 140). Uskon kirjoittamisen joissain tapauksissa olevan harkitumpaa ja pidemmälle mietittyä kuin kokemuksista puhumisen, sillä tarinan kirjoittaminen vaatii jäsentämistä, juonellistamista ja lopulta tämän auki kirjoittamista siten, että lukija pysyy tarinassa mukana.

4.2 Aineistona nuorten selviytymistarinat

Aineistoni on Pesäpuu ry:n julkaisema kirja Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille (2009). Kirjaan on kerätty nuorten kirjoittamia tai piirtämiä tarinoita heidän omasta elämästään. Kaiken kaikkiaan kirjassa on 30 kirjoitettua ja kaksi piirrettyä tarinaa. Tarinoita alettiin kerätä vuonna 2007, jolloin nuorille lähetettiin kutsu, jossa heitä pyydettiin kirjoittamaan tai piirtämään oma tarinansa. Kutsu välitettiin Sinut ry:n, muutaman nuorisokodin, sosiaalityöntekijöiden, Pesäpuu- ja Perhehoitolehden sekä Pesää ry:n nettisivujen kautta ja se koski sekä perhesijoituksessa että laitoshuollossa asuvia nuoria. Vastauksia tuli kaiken kaikkiaan noin 40. Näistä tarinoista Pesäpuu ry kokosi yhdessä nuorten kehittämisryhmä Selviytyjien kanssa kirjaan siinä julkaistut 32 tarinaa. (Bäck-Kiianmaa 2009, 3–4.) Selviytyjät on nuorten sijaishuollossa olleiden tyttöjen ryhmä, joiden ajatuksesta tarinoiden kerääminen lähti liikkeelle (Lamponen 2011, 23). Tarinoita kootessa he miettivät yhdessä Peräpuu ry:n kanssa myös tarinoiden järjestystä, kuvitusta sekä nimeä (Bäck-Kiianmaa 2009, 4). Tässä tutkielmassa olen jättänyt huomiotta kirjan kuvituksen, sillä se on lisätty tarinoihin jälkikäteen eikä ole tarinankirjoittajan itsensä piirtämä. Tarinoiden kirjoittajien itsensä piirtämät kuvat otan kuitenkin mukaan analyysiini niiden ollessa kirjan tarinoita siinä missä kirjoitetutkin tarinat.

Kirjoituskutsussa nuoria pyydettiin kirjoittamaan tai piirtämään omista kokemuksista ja selviytymisestä koko sijoitusprosessissa. Kutsusta kävi ilmi selviytymisen teema, jonka voidaan ajatella vaikuttavan siihen, ketkä kirjoituskutsuun ovat vastanneet ja millä tavoin esimerkiksi juuri tunnistamisen teemaa on kuvattu. Jos nuori ei esimerkiksi ole kokenut olevansa selviytyjä, ei hän välttämättä ole kutsuun tällöin vastannut. Samalla kirjoituskutsu on johdatellut kutsuun vastanneita kirjoittajia ja piirtäjiä tiettyyn suuntaan, mikä osaltaan on ollut ohjaamassa sitä, mistä nuoret ovat tarinoissaan kirjoittaneet ja piirtäneet. (Lamponen 2011, 23.) Tämän lisäksi lasten ja nuorten kirjoittamista ja piirtämistä on ollut ohjaamassa tarinoiden julkisuus. Kirjoittajat ja piirtäjät ovat tarinaansa luodessaan tienneet sen päätyvän kirjaan, jolloin tarina on kirjoitettu tai piirretty tietylle, kertojan henkilökohtaisesti kuvittelemalle yleisölle. Tarinoiden voidaan siis ajatella olevan niitä kuvauksia kokemuksista, ajatuksista ja omasta elämästä, jotka halutaan jakaa julkisen yleisön kanssa.

On myös huomionarvoista, ettei kirjoittajia ole rajattu lainkaan sen mukaan, missä vaiheessa sijoitusprosessia he kirjoitusten ja piirustusten aikaan ovat olleet (Lamponen 2011, 24). Tarinoista on luettavissa eri vaiheissa olevien lasten ja nuorten tarinoita. Osa kirjoittajista ja piirtäjistä elää

keskellä prosessia ollen vielä melko nuoriakin, kun taas osa pohtii tarinaansa monia vuosia taaksepäin, aikuistumisen kynnyksellä. On myös tärkeää huomata, että lähes kaikki kirjoittajat ovat olleet ainakin yhdessä sijaisperheessä. Toisin sanoen pelkästään laitoksessa olleiden nuorten tarinoita ei kirjaan ole päätyneet montakaan, vaikka laitoksista onkin tarinoissa kirjoitettu. Pohdittavaksi siis jäävät kysymykset siitä, minkälaisia tarinoita olisivat kirjoittaneet he, jotka eivät koe olevansa selviytyjiä, eivät halua tarinaansa julkisuuteen tai ovat koko sijoituksensa ajan asuneet laitoksissa.

Tarinoista 30 on kirjoitettuja ja kaksi piirrettyjä. Piirretyistä kuvista nimimerkin Outoo piirtämä kuva sisältää tekstin ”RAKKAUS ei ole mielenvika vaan elämänAURINKO” ja toisessa, nimimerkin Joulunlapsi kuvassa, on pelkästään piirrettyjä kuvia ilman tekstiä. Outoo ei ole nimennyt kuvaansa mitenkään, kun taas Joulunlapsi on antanut kuvalleen nimen Elämästäni. Outoon kuvaan sisältyy tekstin lisäksi silmä, jonka keskellä loistaa keltainen aurinko. Tämän lisäksi nuori on piirtänyt kuvaan seitsemän sydäntä tekstin, silmän ja auringon ympärille. Joululapsi puolestaan on piirtänyt kuvaansa paljon erilaisia esineitä ja asioita. Kuvan taustalla on suuri aurinko ja kuvan poikki on piirretty kulkemaan kasvi, jossa kasvaa lehtiä. Osa lehdistä on jo tosin tippunut. Kasvin varrelle on piirretty numerot 4, 7 ja 10 tässä järjestyksessä. Myös numero 6 on piirretty kuvaan, mutta se on kuvan alareunassa ja paljon himmeämpi kuin kuvan muut numerot. Tämän lisäksi kuvassa on sydämiä, ristejä, värikyniä, nuotteja, pulloja, tähti, kynttilä, perhonen, kukka, vihko tai kirja, sakset, karkki, karkkipaperi ja pelikortti. Kuvaan on myös piirretty näiden asioiden lisäksi ilmapallo sekä valokuvafilmi. Nämä kaksi piirrettyä kuvaa jättävät tulkinnanvaraa, enkä siis ole täysin varma siitä, mitä kuvien on ajateltu esittävän.

Kirjoitettujen tarinoiden sisältö sekä pituus vaihtelevat paljon tarinasta riippuen. Osa kirjoitetuista tarinoista on muutaman lauseen mittaisia ja runomaisia, kun taas osa tarinoista on pitkiä ja hyvinkin yksityiskohtaisia kertomuksia nuoren siihen asti eletystä elämästä. Myös kuvaamisen tyyli vaihtelee tarinoissa paljon. Toiset tarinat kuvaavat elämää laajasti ja paljon kuvaavia sanoja käyttäen, kun taas toiset kertovat tapahtumista suppeammin. Suurin osa tarinoista etenee kronologisesti alkaen joko kirjoittajan syntymästä, ongelmien kuvaamisesta tai sijaishuoltoipaikkaan siirtymisestä. Toisin sanoen osa tarinoista kuvaa tarkasti koko elämän tähän saakka, kun taas toiset aloittavat suoraan kirjoittamaan niistä asioista, jotka ovat auttaneet heitä selviytymään. Samoin suurimmassa osassa tarinoista on nähtävissä selkeä eronteko biologisen perheen ja sijaishuoltoipaikan välille. Eronteko asetti monissa tarinoissa vastakkain biologisen perheen sekä sijaisperheen toisen ollessa kirjoitetun tarinan mukaan ”hyvä” ja toisen ”paha”. On kuitenkin myös oleellista huomata, etteivät kaikki

tarinat tehneet näin selkeää eroa siihen, minkälaisena he minkäkin perheen näkivät. Osassa tarinoista kaikki perheet nähtiin positiivisina, osassa sijoitusvaihe oli ainoa asia, jonka nuori kirjoitti olevan hankala ja osassa kaikista perheistä ei kirjoitettu lainkaan. Tämän lisäksi aineistosta tarinoista näkyy selkeästi, kuinka se on tarkoitettu julkiseksi kirjaksi. Tarinat on kirjoitettu kuvitellulle yleisölle ja muutamissa tarinoissa osa kirjoitetusta tekstistä oli osoitettu suoraan lukijalle.

4.3 Laadullinen ja narratiivinen tutkimus sekä temaattinen ja visuaalinen analyysi

Tämä tutkielma on laadullista tutkimusta, jonka analyysimenetelmäksi olen valinnut narratiivisen tutkimukseen kuuluvan temaattisen sekä visuaalisen analyysitavan tarinallisen, tekstiä sekä kuvia sisältävän aineistoni vuoksi. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu keskeisesti McLaughlinin (1991, 294) mukaan esimerkiksi subjektiivisuus, osallistuva havainnointi, ymmärtäminen ja mikrotasolla tutkiminen. Samoin laadulliselle tutkimukselle on usein olennaista keskittyä pieneen määrään tapauksia, jolloin myös analyysi tehdään tarkasti. Mahdollisimman tarkan analyysin vuoksi olen päätenyt tässäkin tutkielmassa analysoimaan sekä yleisemmin koko aineistoni tarinoita ja tämän lisäksi valinnut muutaman tarinan, joiden perusteellisella analysoinnilla saan tuloksiini laadullisen tutkimuksen tavoin tarkkuutta ja syvyyttä. (Eskola & Suoranta 2008, 18.)

Vaikka laadullista tutkimusta ei usein yhdistetä tilastoihin, voidaan tutkimuksessa silti käyttää esimerkiksi tilastollista todistelua, jota myös tässä tutkielmassa aion käyttää luodakseni yleiskuvan analyysini tuloksista (Alasuutari 2011, 33). Ajattelen tämän kuitenkin liittyvän enemmän laadullisen tutkimuksen havainnointien pelkistämiseen ja yhdistämiseen kuin määrällisen tutkimuksen numeraaliseen tilastojen esittämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa havaintoja pelkistettäessä voidaan erottaa kaksi osaa, joista ensimmäinen on tietyn teoreettisen viitekehyksen avulla oleellisen löytäminen ja toinen näiden oleellisten löytöjen yhdistäminen laajemmaksi joukoksi. Tällaisessa kokonaisuuksien muodostamisessa ei saa kuitenkaan unohtaa muista poikkeavia tapauksia, mitä pidän tämänkin tutkielman kannalta oleellisena asiana. Poikkeavuudet tulee suhteuttaa kokonaisuuteen ja muistaa, että laadulliselle analyysille ominaisesti yksikin muista poikkeava havainto riittää kumoamaan säännön ja se tulee ottaa analyysissä huomioon. (Alasuutari 2011, 40–41.)

Aineiston analyysitavaksi olen valinnut laadulliseen tutkimukseen kuuluvan narratiivisen analyysin, tarkemmin temaattisen sekä visuaalisen analyysitavan. Kiinnostus narratiivista tutkimusta ja analyysia kohtaan on lisääntynyt viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana monilla eri tieteen aloilla, kuten kirjallisuudessa ja historiassa. Sosiaalitieteissä narratiivinen käänne sai alkunsa 1980-luvulla ja on jatkunut siitä saakka. (Livholts & Tamboukou 2015, 5–6.) Erityisesti viime vuosina narratiivinen tutkimusote on Tamboukoun (2015, 37) mukaan herättänyt paljon kiinnostusta ihmis- ja sosiaalitieteissä. Muihin kvalitatiivisiin tutkimusmenetelmiin verrattuna narratiivinen tutkimusote ei anna tiukkoja kehyksiä eikä tiettyjä metodologisia lähtökohtia. Narratiivista tutkimusta kuvaa paremmin prosessimaisuus, jossa niin käsitteet, metodit kuin teoriatkin saattavat muuttaa muotoaan luoden uusia ideoita, ajatuksia ja kysymyksiä. (Livholts & Tamboukou 2015, 7.) Keskeistä narratiiviselle tutkimukselle on sen paikallinen ja henkilökohtainen tieto objektiivisen ja yleistettävän tiedon sijaan. Vaikka tällaista tietoa pidetäänkin välillä tutkimusten heikkoutena, narratiivisessa tutkimuksessa sitä ajatellaan nimenomaan vahvuutena. (Heikkinen 2002, 188–189.)

Narratiivisessa tutkimusotteessa keskeistä on narratiivi, jolle Denzinin (2000, xi) mukaan sana tarina toimii lähes samaa tarkoittavana terminä. Tarinankerronta on aina ollut ihmiselle luontaista ja ihmisenä olemiseen liittyy tiiviisti tarinoiden kertominen ja niiden kuunteleminen. Erilaisten tarinoiden kertomisella luomme tarkoitusta omalle elämällemme. (Andrews 2000, 77.) Sekä Andrews, Sclater, Rustin, Squire ja Treacher (2000, 1) että Denzin (2000, xi) nostavat narratiivisuuden yhdeksi tämän hetken keskeisistä teemoista sosiaalitieteissä. Andrews kumppaneineen (2000, 1) pohtii, kuinka meidän rakentuessamme tarinoista ja ollessamme luonnostamme tarinan kertojia, täytyy narratiivien olla yksi pääasioista sosiaalitieteissä. Denzin (2000, xi) puolestaan perustelee narratiivien keskeisyyttä sillä, kuinka tarinat tuottavat sekä ihmisen itsensä että koko yhteiskunnan.

Narratiivin käsite on moniulotteinen ja siksi hankala tiivistää yhdeksi selkeäksi määritelmäksi. Paljon riippuu siitä, mistä suunnasta käsitettä katsotaan. (Riessman 2008, 5–6.) Denzin (2000, xi) määrittelee narratiivin, eli tarinan, olevan joko kerrottu tai esitetty tapahtuma, jossa joko kerrotaan tai luodaan tarina. Hänen mukaansa tarinaan kuuluu alku, keskiosa ja loppu samoin kuin tietyt ominaisuudet. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi juoni, tietyt henkilöt, kriisit ja ratkaisut. Craibin (2000, 64) määritelmä on hieman laajempi, sillä hänen mukaansa kaikki toteamukset, joita tuotamme joko itsestämme tai maailmastamme ovat osia suuremmista narratiiveista. Tässä tutkielmassa yhdistän sekä Denzinin (2000) että Craibin (2000) näkökulmia, sillä kaikissa aineistoni

tarinoissa ei esiinny esimerkiksi selkeää juonta tai kriisejä ja ratkaisuja. Näen nämä tarinat Craibin (2000, 64) tavoin osana suurempia narratiiveja, joista vain pieni pala on päätynyt aineistooni.

Vaikka narratiivin raja on tutkielmassani melko löyhä, ymmärrän narratiivin käsitteen rajaamisen tärkeyden. Narratiivin käsitteen käyttö on yleistynyt paljon viime aikoina ja narratiiveja onkin nykyään kaikkialla (Riessman 2008, 4–5). Lähes kaikkea puhuttua ja kirjoitettua kutsutaan nykyään narratiiviksi, vaikka muunlaistakin puhetta ja kirjoitusta on olemassa (Riessman 2008, 4–5). Tutkielman aineistossa nuoria on pyydetty kirjoittamaan tarinoita, joten pitkälti tästä syystä olen päättänyt kohtelevaan niitä kaikkia tarinoina, vaikka ne eivät välttämättä esimerkiksi Denzinin (2000) narratiivin määritelmän rajoihin täysin mahdu.

Itse narratiiviseen tutkimukseen on olemassa useita lähestymistapoja ja tutkimusta voidaan hahmotella monella eri tavalla (esim. Hänninen 1999; Tamboukou 2015, 43–45). Erilaiset lähestymistavat tulisi kuitenkin ymmärtää erilaisina reitteinä, joita voi tarvittaessa taivuttaa suuntaan ja toiseen eikä niinkään ainoana vaihtoehtoina (Tamboukou 2015, 45). Erilaisten lähestymistapojen lisäksi on olemassa myös monenlaisia narratiivisen tutkimuksen analyysitapoja (esim. Riessman 2008; Kaasila & Rajala & Nurmi 2008). Tämän tutkielman analyysitavoiksi olen valinnut temaattisen analyysin sekä visuaalisen analyysin. Temaattinen analyysi tukee tutkimuskysymyksiäni ja visuaalinen analyysi puolestaan mahdollistaa aineistoni kahden kuvan tutkimisen.

Tutkielmani temaattisen analyysin, samoin kuin visuaalisen, pohjaan pitkälti Riessmanin (2008) ajatuksiin ja esimerkkeihin. Temaattisessa analyysissä keskeistä on keskittyä siihen, mitä sanotaan. Analyysistä jää siis pois se, kuinka sanotaan, kenelle sanotaan tai minkä takia sanotaan. Toisaalta Riessman (2008, 68) kertoo esimerkin kautta myös tavasta, jossa temaattista analyysia oli käytetty keskittyen osaltaan siihen, mitä sanoja tutkittavat olivat käyttäneet. Omassakin analyysissäni otan huomioon erilaiset tavat, jotta analyysiini ei jää liian pinnalliseksi. Temaattista analyysia voidaan käyttää monenlaisten tekstien kanssa, joista esimerkkeinä haastattelut, dokumentit ja julkaistut elämäkerralliset tekstit. (Riessman 2008, 53–54.) Monenlaisten tekstien kanssa käytettävä analyysi toimii myös oman aineistoni kanssa, ovathan aineistoni narratiivit omalla tavallaan juuri esimerkeissäänkin mainittuja julkaistuja elämäkerrallisia tekstejä. Näiden seikkojen lisäksi temaattisessa analyysissä olennaista on tarinoiden pitäminen sellaisina kuin ne ovat. On siis tärkeää, etten poimi aineistoni tarinoista yksittäisiä osia vaan näen lauseet ja tarinat kokonaisina. (Riessman 2008, 74.)

Aineistossani olevien kuvien vuoksi olen valinnut temaattisen analyysin rinnalle myös visuaalisen analyysin. Narratiivinen tutkimus on nojannut paljon puhuttuihin ja kirjoitettuihin diskursseihin, kuten haastatteluihin ja elämänkertoihin. Nämä eivät kuitenkaan ole ainoa kommunikaation muoto, sillä kommunikaatioon liittyvät olennaisesti myös esimerkiksi kehollinen viestintä, äänensävyt sekä kuvat. Visuaalista analyysia tekevälle tutkijalle olennaista on kirjoittaminen kuvista. Tutkijan tulee esittää argumentteja kuvista, asettaa ne kontekstiin ja tulkita niitä omien teoreettisten kysymysten kautta. Vaikka kuvien usein ajatellaan ”puhuvan puolestaan”, tutkijalle se ei riitä. (Riessman 2008, 141.) Visuaalinen narratiivianalyysi venyttää narratiivin määritelmän rajaa (Riessman 2008, 163), mutta ainakin tässä tutkielmassa uskon sen olevan tärkeä osa analyysia. Ilman kuvien analysointia joutuisin rajaamaan osan tarinoista kokonaan pois.

Riessmanin (2008, 144) mukaan visuaalisen analyysin tekijälle on tärkeää keskittyä yksityiskohtiin ja lukea kuvaa todella tarkasti. Etenkin tässä tutkielmassa pidän tätä erityisen tärkeänä, sillä aineistoni kuvista on saatavilla taustatietona ainoastaan piirtäjän nimimerkki sekä toisessa kuvassa piirtäjän kuvalleen antama nimi ja toisessa kuvaan kirjoitettu lyhyt teksti. Jokaisella kuvantekijällä on oma käsityksensä siitä, mitä heidän kuvassaan on ja mitä siinä katsotaan (Becker 1986; ref. Riessman 2008, 144). Itse en pääse kysymään aineistoni kuvien piirtäjiltä, mitä he ovat kuvia piirtäessä ajatelleet, joten tulkintani tulee vaikuttamaan erityisen paljon siihen, kuinka kuvat tulevat analysoiduksi. Riessman (2008, 179–180) mainitsee, kuinka kuvat saattavat joissain tapauksissa tehdä tulkinnasta hieman epäselvempää kuin tekstien analyysissa, mikä tulee myös tässä tutkielmassa ottaa huomioon. Kuvissa ei ole kovinkaan selkeitä viittauksia siitä, mikä esimerkiksi on vaikuttanut nuorten tunnistamiseen oikealla ja mikä väärällä tavalla.

Sekä temaattinen analyysi, visuaalinen analyysi että muutkin narratiiviset analyysitavat mahdollistavat monenlaisen tavan lukea tekstiä ja kuvia. Yhtä ainoaa lukutapaa ei siis ole olemassa. Tekstin, kuvat sekä puhumisen tuottavat tietyt ihmiset tietyssä ajassa ja paikassa, joten vaikka ne olisi tarkoitettu tiettyä tarkoitusta varten, saatetaan ne silti lukea ja nähdä eri tavalla. (Riessman 2008, 179.) Mielestäni tämä on tärkeä huomio ja ymmärrän sen, että tulen itse vaikuttamaan analyysiin ja siihen, mitä näen ja mitä en. Rose Gillianin (2001, 2) tavoin ajattelen, että tulkintani on pelkästään tulkintaa eikä välttämättä tavoita kaikkia niitä ajatuksia, joita tarinankertojat ovat kirjoittaessaan ajatelleet.

4.4 Tutkielman analyysin teko

Oman analyysini aloitin lukemalla tarinat läpi saadakseni niistä kokonaisvaltaisen kuvan. Tämän jälkeen lähdin tarkastelemaan tarinoita suhteessa toisiinsa. Tarinoista löytyikin sekä yhteneväisyyksiä että eroja, joita olen avannut aineistoani käsittelevässä alaluvussa (ks. 4.2 Aineistona nuorten selviytymistarinat). Olen lukenut tarinoita temaattisen analyysitavan mukaisesti kokonaisuuksina, jolloin tunnistaminen pysyy mukana koko tarinan ajan. Tällöin olen pystynyt ottamaan analyysiini mukaan tarinaa lävistäviä tunnistamisen tapoja, joita ei välttämättä huomaisi yksittäisiä lauseita lukiessa. Tunnistamista ei kuitenkaan löydy kaikkien tarinoiden jokaisesta virkkeestä, joten kokonaisuuksien lukemisen lisäksi olen poiminut tarkemmin ylös niitä kohtia, joissa nuoret kirjoittavat tunnistamisesta ja jättänyt sivuun niitä kohtia, joissa tunnistamisesta ei ole kirjoitettu. Analyysissäni tarkemmin poimitut kohdat ovat suurimmaksi osaksi sellaisia, joissa nuoret kirjoittavat itsestään, omista ajatuksistaan ja tunteistaan suhteessa muihin ja muiden toimintaan. Tämän lisäksi osa poiminnoista on sellaisia, joissa nuori on kirjoittanut enemmän muista ja vähemmän itsestään, ikään kuin muista ja muiden toiminnasta lähtöisin jättäen itsensä kertojan rooliin. Myös nämä kohdat olen poiminut tarkemmin ylös niiden liittyessä etenkin väärin tunnistamiseen tai tunnistamatta jättämisen. Näiden lisäksi tunnistin tunnistamisen nuorten kirjoittamasta vertailusta. Erilaiset vastakkainasettelut teksteissä päätyivät myös tarkempien poimintojeni taulukkoon. Se, mitä jäi tarkempien poimintojen ulkopuolelle, oli nuorten kirjoittama taustoittaminen ja johdantotyyppinen teksti. Taustoittamisella tarkoitan esimerkiksi tekstiä, jossa nuori kertoo tarkasti, minkä ikäisenä on muuttanut ja minne on muuttanut. Toki nämä ovat kokonaisuutta lukiessa olleet osana tunnistamista, mutta poimintoina ne eivät ole edesauttaneet tunnistamisen löytämistä.

Tarkempia poimintoja tehdessäni luin jokaisen tarinan yksi kerrallaan kysyen tarinalta aina yhden tutkimuskysymyksistäni. Näin lukukertoja muodostui neljä: Kuka on tunnistanut nuoren oikein? Kuka on tunnistanut nuoren väärin tai jättänyt tunnistamatta? Millä tavoin nuori on tunnistettu oikein? Millä tavoin nuori on tunnistettu väärin tai jätetty tunnistamatta? Jokaisen tarinan kohdalla kirjasin tulokset taulukkoon, jonka jälkeen lisäsin toiseen tiedostoon poimitun osan tarinasta ja selityksen sille, miksi tämä osa nuoren kirjoittamasta tarinasta kertoo oikein ja väärin tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä. Etsiessäni vastausta kysymykseen kuka nuoria oli tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta, löysin neljä erilaista tapaa, joista päätin nuoren kirjoittavan sekä oikein että väärin tunnistamiseen liittyvistä teemoista. Nämä tavat olivat seuraavat:

1. konkreettinen kirjoittaminen tunnistamiseen liittyvistä henkilöistä
2. tunnesanojen käyttö
3. adjektiivien käyttö
4. kirjoittamatta jättäminen

Kysymykseen millä tavoin nuoria oli tunnistettu heidän kirjoittamissaan tarinoissa oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta löysin myös seuraavat neljä tapaa:

1. konkreettinen kirjoittaminen tunnistamiseen liittyvistä teemoista
2. tunnesanojen käyttö
3. adjektiivien käyttö
4. itsen puuttuminen omasta tarinasta

Sekä kuka- että millä tavoin -kysymyksiini liittyvät tavat, joista päättelin nuorten kirjoittavan oikein ja väärin tunnistamisesta sekä tunnistamatta jättämisestä kietoutuivat toisiinsa. Jotta löysin sen, kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin, täytyi minun löytää myös tunnistamisen tapa. En kuitenkaan ole tutkinut sen suhdetta, kuka on tunnistanut nuorta milläkin tavalla, vaan ainoastaan keskittynyt tutkimuskysymyksiini oikein ja väärin tunnistamisesta. Alla kuvaan tarkemmin sitä, kuinka konkreettinen kirjoittaminen, tunnesanojen käyttö, adjektiivien käyttö sekä kirjoittamatta jättäminen ja itsen puuttuminen omasta tarinasta toi esiin oikein tunnistamisen, väärin tunnistamisen sekä tunnistamatta jättämisen.

Konkreettinen kirjoittaminen näkyi tarinoissa silloin, kun nuoret kirjoittivat tarinaansa selkeästi tunnistamiseen liittyvistä henkilöistä ja teemoista. Nuori saattoi esimerkiksi kirjoittaa äidistä, joka ei pidä huolta tai joka rakastaa ja asettaa rajoja. Tällöin löysin tunnistamiseen liittyvät henkilöt sekä tunnistamisen tavat tarinoista melko suoraan. Esimerkiksi juuri huolenpidosta kirjoittamisen yhdistin oikein tunnistamiseen, sillä tällöin nuoren tarve ja halu huolenpidolle on tunnistettu. Tunnesanojen käyttö näkyi kaikenlaisessa tunnistamisessa. Nuori saattoi esimerkiksi kirjoittaa pelostaan, turvattomuudestaan tai rakkaudestaan ja kohdistaa tunteen tiettyyn henkilöön. Tällöin päättelin esimerkiksi pelon tunteesta kirjoittaneen nuoren kohdanneen väärin tunnistamista siten, ettei hänen tarvettaan turvalliselle ympäristölle ole huomioitu. Tunnesanoista ja niihin liitetystä tarinanpätkestä ja tarinoista kokonaisuutena löysin myös tunnistamiseen liittyviä henkilöitä ja tapoja, joilla nuoria oli tunnistettu ja jätetty tunnistamatta. Toisin sanoen jos nuori oli esimerkiksi kirjoittanut koko tarinansa alkuosan kertoen tuntevansa pelkoa ja vihaa ja loppuosan kirjoittaen

onnen ja rakkauden tunteista, päätelin silloin pelon ja vihan tunteiden kertovan väärin tunnistamisesta ja onnellisuuden ja rakastamisen tunteiden oikein tunnistamisesta.

Myös nuorten adjektiivien käyttö kertoi siitä, kuka heitä oli tunnistanut tai jättänyt tunnistamatta ja millä tavalla. Etenkin oikein tunnistamiseen liittyen nuoret kirjoittivat usein adjektiivien täyteistä tarinaa kuvaten esimerkiksi sijaisperhettään rakkaana ja itseään onnellisena. Tällaiset adjektiivit yhdistettynä tarinan kokonaisuuteen osoittivat mielestäni sen, että nuori oli tunnistettu oikein, sillä he määrittivät itse itsensä esimerkiksi juuri onnellisiksi ja oikein huomioiduiksi sekä siten tunnistetuiksi. Kirjoittamatta jättäminen liittyi analyysissäni väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen. Kirjoittamatta jättäminen näkyi tunnistamisena esimerkiksi niissä tarinoissa, joissa nuori oli kuitannut väärin tunnistaneen henkilön kirjoittamalla hänestä vain vähän tai pelkästään maininnalla hänen olemassa olostaan. Jälleen tarinaan kokonaisuutena liittyen tällainen kirjoittamatta jättäminen kertoi mielestäni siitä, että nuoren tarpeita ei ollut tunnistettu oikein. Tämä näkyi tarinoissa silloin, kun nuori oli kirjoittanut väärin tunnistaneesta henkilöstä vain vähän tai ei lainkaan. Toinen kirjoittamatta jättämiseen ja tunnistamiseen liittyvä tapa näkyi, kun nuori oli kirjoittanut tarinaansa muiden ihmisten kautta, jolloin hänen 'oma itse' on jäänyt varjoon tai kokonaan kirjoittamatta. Tällöin kerronta oli adjektiiveista riisuttua, ikään kuin taustakertomusta, joka keskittyi nuoren ympärillä oleviin ihmisiin. Tästä päätelin, ettei nuorta oltu tunnistettu hänen tarvitsemallaan tavalla, koska hänen ääntään, tunteitaan ja ajatuksiaan ei tarinankerronnasta löytynyt.

Analyysia tehdessäni huomioni kiinnittyi erityisesti muutamaan aineistoni tarinoista. Tarinoita ei ole kirjoitettu tunnistamisen näkökulmasta, joten osa tarinoista vastaa tutkimuskysymyksiini melko vähäisesti tai ei välttämättä lainkaan. Tästä johtuen päätin ottaa tarkempaan tarkasteluun kuusi aineiston tarinaa, jotka antavat analyysilleni laajuutta niiden vastatessa tutkimuskysymyksiin muita tarinoita tarkemmin. Valitsin tarinat myös ottaen huomioon niiden erilaisuuden, jotta tutkimustuloksissani ei painottuisi liikaa mikään yksittäinen näkökulma. Kuuden tarinan tarkempi analyysi mahdollistaa myös analyysin syvemmälle viemisen, mikä tekee analyysistäni edelleen entistä tarkemman. Valitsemani kuusi tarinaa ovat seuraavat:

Jotkut ei ymmärrä, Tuntematon-97

Omasta elämästäni, Ikuinen ikävä

Pienen tytön selviytymistarina, Milla

Vuodesta 1994 vuoteen 2007, Helmiäinen

14 askelta, 14 eri ”kotia”, Amanda

Mitä on itsenäistyminen?, Tiinan tarina

Kaikki kuusi tarkempaan analyysiin valitsemaani tarinaa ovat pitkiä ja melko tarkkoja kirjoituksia nuorten elämästä ja siihen liittyvistä ajatuksista, joten sain niistä melko laajoja vastauksia tutkimuskysymyksiini. Ensimmäisen tarinan, Jotkut ei ymmärrä, valitsin osaksi tarkempaa analyysia sen selkeän ja monipuolisen tunnistamiseen liittyvän sisällön vuoksi. Tarinassa nuori kirjoittaa äidin olevan väkivaltainen, mutta isän olevan pääasiassa henkilö, joka ei tunnista nuorta oikein. Omasta elämästäni -tarinan valitsin, koska sen kirjoittanut nuori kirjoitti asuneensa pitkään lastenkodissa. Tämä tuo analyysiini erilaista näkökulmaa, sillä suurin osa tarinoiden kirjoittajista oli pääasiassa asunut sijaisperheissä. Pienen tytön selviytymistarina on laaja ja erittäin tarkka, tunteita täynnä oleva tarina, jossa nuori kirjoittaa elämästään pienetkin yksityiskohdat huomioiden. Tämän tarkkuuden vuoksi ajattelin tarinan antavan analyysiini entistä tarkempaa kuvaa tunnistamisen tavoista. Neljännen tarinan, Vuodesta 1994 vuoteen 2007, valitsin tarkempaan analyysiin siksi, että siinä näkyy melko vahvasti kirjoittamatta jättämisen teema, joka tuo mukanaan taas uutta ymmärrystä tunnistamiseen liittyen. 14 askelta, 14 eri ”kotia” on muihin tarinoihin verrattuna tunteista riisuttu ja monia sijoituksia sisältävä tarina, jossa Amanda kertoo paljon elämästään ja eri aikojen seurustelukumppaneista. Viimeisen tarinan, Mitä on itsenäistyminen?, valitsin tarkempaan analyysiin siksi, että se poikkeaa kaikista muista tarinoista melko selkeästi. Tiinan tarina kirjoittaa elämästään suunnaten suuren osan tarinastaan tulevaisuutta kohti ja pohtien sitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, kun menneisyys on mitä on. Hän myös kirjoittaa kriittiseen sävyyn lastensuojelun järjestelmästä, mikä erottaa sen muista aineiston tarinoista.

Käyttämällä koko aineistoa ja valitsemalla tämän lisäksi kuusi tarinaa tarkempaan analyysiin olen käyttänyt analyysin tekoon kahta erilaista lukutapaa. Ensimmäinen lukutapani kohdistui kaikkiin aineiston tarinoihin pitäytyen melko pintapuolisena. Kuutta tarinaa analysoidessani menin syvemmälle, jolloin myös lukutapani on ollut erilainen. Tutkimustulosluvussa olen päätenyt esittämään tulokset erilaisten teemojen alla, jolloin sekä koko aineiston lukutapa, että kuuden tarinan lukutapa ovat sekoittuneet teemojen alle. Mielestäni tämä tutkimustulosten esittämistapa on selkein ja erilaiset lukutavat tukevat toisiaan ollen samanarvoisessa asemassa ilman, että kumpikaan hallitsee tuloksia liikaa. Kuudesta valitsemastani tarinasta ensimmäinen, nimimerkin Tunteiden-97 tarina, soljuu muun analyysin sekaan melko huomaamattomasti. Tästä tarinasta olen päätenyt ottamaan paljon lainauksia sen ollessa hyvä esimerkki niin monesta tunnistamisen tavasta. Muista viidestä tarinastani olen kirjoittanut analyysissani erikseen, vaikkakin samojen otsikoiden alle.

Näissä kohdissa olen erikseen maininnut tarinoideni olevan osa tarkempaa analyysiani. Näiden kohtien lisäksi tarinat näkyvät myös muualla analyysissä, sillä ne ovat olleet osana myös pintapuolisempaa lukutapaani.

Visuaalisen analyysin aloitin kirjoittamalla ylös, mitä kaikkea kuvissa oli samalla katsoen kokonaisuutta. Etenkin Joulunlapsi-nimimerkin kuva on haastava analysoitava, sillä en tiedä, mikä kuvassa liittyy selviytymiseen positiivisesti ja mikä negatiivisesti. Tästä syystä myös tunnistamiseen liittyvät piirretyt kuvat on haastava tulkita siten, miten nuori on ne piirtäessään ajatellut. Nimimerkin Outoo kuvassa piirretyt kuvat ja teksti kietoutuvat yhteen samalla antaen suuntaa analyysilleni. Kysyin molemmilta kuvilta samat kysymykset kuin kirjoitetuilta tarinoilta: Kuka on tunnistanut oikein? Kuka on tunnistanut väärin tai jättänyt tunnistamatta? Millä tavoin on tunnistettu oikein? Millä tavoin on tunnistettu väärin tai jätetty tunnistamatta? Kummassakaan kuvassa ei ole piirretty henkilöitä, joten kuvien analyysi painottuu vastaamaan kysymyksiin millä tavoin on tunnistettu oikein ja millä tavoin väärin tai jätetty tunnistamatta. Kaiken kaikkiaan kuvien analysointi on kirjoitettuja tarinoita herkempi omalle tulkinnalleni, sillä kirjoitettua selitystä piirretyille asioille ei ole. Lisäksi kuvia on aineistossani huomattavasti vähemmän kuin kirjoitettuja tarinoita ja siksi kuvien osuus analyysistä on pieni verrattuna kirjoitettujen tarinoiden osuuteen. Olen lisännyt kuva-analyysin osaksi muita teemoja kuitenkin mainiten ne aina analyysissä erikseen, jotta ne voi analyysistä löytää.

Analyysin teemat olen koonnut yhdistämällä pienempiä kokonaisuuksia suuremmiksi. Jokaisella lukukerralla löysin aineistostani uusia vastauksia kysymyksiini 'kuka' ja 'millä tavoin'. Nämä vastaukset kokosin taulukoihin ja lopuksi kokosin yksityiskohtaiset vastaukset suuremmiksi teemoiksi. Alla oleviin taulukoihin olen koonnut tiedot siitä, mitä minkäkin teeman alle kuuluu. Taulukkoon 1 olen kerännyt vastaukset liittyen kysymykseeni siitä, kuka nuoria on heidän kirjoittamisissaan tarinoissa tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta. Taulukkoon 2 olen puolestani kerännyt vastaukset siitä, millä tavoin nuoria on heidän kirjoittamisissaan tarinoissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta.

Taulukko 1: Kuka sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta?

<p>Biologinen perhe</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Biologinen perhe, biologinen äiti, biologinen isä, biologiset sisarukset, biologiset sukulaiset</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Biologinen perhe, biologinen äiti, biologinen isä, biologiset sukulaiset</p>
<p>Sijaishuolto ja ammattilaiset</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Sijaisperhe, sijaisperheen isä, sijaisperheen sisarukset, laitoshuolto, ammattilaiset</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Sijaisperhe, laitoshuolto</p>
<p>Ystävät</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Ystävät, poikaystävä, tyttöystävä</p>
<p>Muut</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Naapurit, lelu, Jumala, tunnistaminen henkilöitä mainitsematta</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Tunnistaminen henkilöitä mainitsematta, järjestelmä</p>

Taulukko 2: Millä tavoin sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta?

<p>Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Nuoren tärkeiden asioiden tunnistaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, ennakkoluulottomuus, vertaistuki, tarinan lukijan tunnistaminen</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Ei ole kuultu tai nähty, ennakkoluuloisuus</p>
<p>Turvallisuus ja luottaminen</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Rajojen ja sääntöjen olemassaolo, luottamus, pysyvyys ja jatkuvuus</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Liikaa muutoksia (esimerkiksi muuttoja), epävarmuus, hylkääminen, turvattomuuden tunne</p>
<p>Tarpeiden huomiointi, tukeminen ja auttaminen</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Huolenpito ja tuki</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Tuen ja avun puute, tarpeiden laiminlyönti, vastuuttomuus</p>
<p>Rakkaus ja välittäminen</p>	<p><i>Oikein tunnistaminen:</i> Rakkaus ja välittäminen, tunnesanojen ja adjektiivien käyttö tarinassa</p> <p><i>Väärin tunnistaminen:</i> Rakkauden ja välittämisen puute, tunnesanojen ja adjektiivien käyttö tarinassa, neutraali kertominen hankalista asioista</p>

4.5 Tutkielman eettisyys ja tulosten luotettavuus

Tämän tutkielman aineisto on julkinen, joten en ole hakenut tutkielmaani varten tutkimuslupaa eikä minun ole myöskään tarvinnut miettiä tutkittavien henkilöllisyyteen ja tietosuojaan liittyviä seikkoja. Olen kuitenkin pohtinut tutkielman kirjoittamisen aikana useaan otteeseen tarinoita kirjoittaneita nuoria ja sitä, kuinka minä tutkijana heidän tarinoitaan kohtelen. Rauhala ja Virokannas (2011, 251) kertovat, kuinka sosiaalityössä tehtävässä, eettisesti kestävässä tutkimuksessa keskeisenä voidaan pitää tutkittavaa ihmistä. Tutkijan tulisi ennakoita mahdolliset riskit, joita tutkittaville saattaa tutkimuksesta aiheutua ja samalla pitää huoli siitä, että tutkimus on tutkittavien kannalta hyödyllistä ja rakentavaa (Rauhala & Virokangas 2011, 246, 251). Vaikka tässä tutkielmassa en tiedä tarinoiden kirjoittajien henkilöllisyyttä enkä ole heitä tavannut, on mielestäni oleellista kunnioittaa heitä samoin kuin ketä tahansa muita tutkittavia ihmisiä. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tutkielmani hyödyllisyyden ja rakentavuuden huomioiden, mutta samalla tutkijan tavoin puolueettomasti. Tutkimuksen perustehtävä on Pietarisen (2002, 59) mukaan tuottaa luotettavaa tietoa ja siihen olen tässäkin tutkielmassa keskittynyt.

Keskeinen eettinen teema tässä tutkielmassa on valintojen tekeminen. Aineistoni tarinoita ei ole kirjoitettu tunnistamisen näkökulmasta, eikä tunnistamisen teorioihin kuulu yksiselitteistä linjausta siitä, mitä on oikein tunnistaminen, mitä väärin tunnistaminen ja mitä tunnistamatta jättäminen. Siksi haluan tuoda esiin sen, että tämän tutkimuksen tulokset ovat riippuvaisia omasta tulkinnastani. Olen tulkinnut tunnistamista ja tunnistamatta jättämistä teorioihin pohjaavan, mutta kuitenkin monia mahdollisuuksia antavan tiedon pohjalta ja pidän oleellisena ymmärrystä siitä, että toinen tutkija olisi saattanut tulkita tarinoiden tunnistamista osittain eri tavalla. Olen kuitenkin pyrkinyt avaamaan tekemiäni valintoja mahdollisimman hyvin kirjoittamalla ne auki ja selittämällä sen, mitä valintoja olen tehnyt ja miksi olen niihin päätenyt. Tästä syystä pidän analyysiani ja sen tuloksia luotettavina.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Taulukossa 3 näkyy taustatietona se, kuinka monta kertaa kenestäkin puhuttiin aineistoni tarinoissa. Jokainen mainittu henkilö on taulukossa laskettu yhdeksi. Toisin sanoen vaikka nuori olisi kirjoittanut samasta henkilöistä kolmessa eri kohdassa oikein tunnistajana, on henkilö kuitenkin laskettu taulukkoon yhtenä. Osassa tarinoista saatettiin sama henkilö mainita esimerkiksi oikein tunnistajana sekä väärin tunnistajana, jolloin hänet on laskettu molempiin kategorioihin kerran. Taulukossa 1 (ks. s. 39) näkyy tarkempi jaottelu siitä, ketä mihinkin kategoriaan kuuluu. Tuon luvut näkyviin, sillä mielestäni ne antavat hyvän yleiskäsityksen siitä, missä suhteessa nuoret olivat kenestäkin kirjoittaneet. En halua takertua numeroihin sen tarkemmin, sillä lopulta ne kuitenkin ovat oma tulkintani tarinoista ja siksi enemmänkin suuntaa antavia kuin ainoita vaihtoehtoja.

Taulukko 3: Kuka sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta?

	Oikein tunnistaminen	Väärin tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen	Yhteensä
Biologinen perhe	21	25	46
Sijaishuolto ja ammattilaiset	27	4	31
Ystävät	6	0	6
Muut	13	8	21

Tein samanlaisen taulukon (Taulukko 4) myös siitä, kuinka monta kertaa mikäkin oikein tunnistamisen, väärin tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen tapa oli tarinoissa mainittu ja piirretty. Samoin kuin edellisessä taulukossa, myös tässä olen laskenut kaikki tunnistamista kuvaavat tavat taulukkoon aina yhtenä. Jos nuori siis on kirjoittanut omaan tarinaansa esimerkiksi tarpeiden laiminlyönnistä kahdessa eri kohdassa, olen laskenut sen taulukkooni yhtenä. Taulukosta 2 (ks. s. 40) löytyy tarkempi jaottelu siitä, mitä tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen tapoja mihinkin kategoriaan kuuluu. Tämänkin taulukon kohdalla haluan painottaa enemmän mainintojen suhteita kuin tarkkoja lukuja. Näin taulukko antaa suuntaa ja tekee tulosten esittämisestäni mielestäni läpinäkyvämpää.

Taulukko 4: Millä tavoin sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta?

	Oikein tunnistaminen	Väärin tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen	Yhteensä
Rakkaus, välittäminen ja niiden puute	21	21	42
Tarpeiden huomiointi, tukeminen, auttaminen ja niiden puute	14	13	27
Turvallisuus, luottamus ja niiden puute	23	9	32
Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ja sen puute	18	9	27

5.1 Kuka sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistanut oikein ja väärin tai jättänyt tunnistamatta?

Yhtä tarinaa lukuun ottamatta kaikissa aineistoni tarinoissa on kirjoitettu tunnistamisesta. Tarinoissa on kirjoitettu henkilöistä tai asioista, jotka ovat tunnistaneet kirjoittajia oikein ja väärin tai jättäneet kokonaan tunnistamatta. Tämä näkyi sekä lyhyissä, muutaman lauseen mittaisissa että pidemmissä, yksityiskohtaisemmissa kuvauksissa. Osassa tarinoista kirjoittaja kertoi henkilöistä ja asioista tarkemmin, kun taas osassa tarinoista henkilöistä kirjoitettiin vähän tai vastaavasti ei mainittu henkilöä, vaikka tunnistaminen on tarinasta löydettävissä.

Huomattavaa on, että oikein tunnistamiseen liittyviä kuvauksia henkilöistä oli 58, kun taas väärin tunnistamiseen tai tunnistamatta jättämiseen liittyviä vain 31. Tämän lisäksi tunnistamisesta ja tunnistamatta jättämisestä oli kirjoitettu 14 kertaa siten, ettei sitä yhdistetty keneenkään tiettyyn henkilöön, vaan siitä kirjoitettiin esimerkiksi Aten tavoin vertauskuvallisesti: ”*Nyt puu saa valoa ja vettä, siinä on pöllön kolo*”. Nämä kuvaukset jakautuivat siten, että oikein tunnistamiseen viittaavia kirjoituksia oli muutama enemmän kuin mitä väärin tunnistamiseen tai tunnistamatta jättämiseen. Oikein tunnistaneisiin henkilöihin liittyviä kuvauksia löytyi siis lähes puolta enemmän kuin väärin tunnistaneisiin ja tunnistamatta jättäneisiin. Tähän liittyen pidän tärkeänä huomiona sitä, että henkilöistä, jotka ovat tunnistaneet kirjoittavan nuoren oikein, on kirjoitettu täsmällisemmin ja enemmän kuin väärin tunnistaneista. Esimerkiksi Tyttö 97 kertoo hänet oikein tunnistaneesta biologisesta äidistään paljon, kun taas biologisen isän hän ikään kuin poistaa tarinastaan toteamalla ”*isäni oli mikä oli, sitä en jaksa kertoa*”. Näin ei kuitenkaan ollut kaikissa tarinoissa, joten tämä selittää ainoastaan osan siitä, miksi henkilöistä kirjoitettaessa oikein ja väärin tunnistamisen välillä on näin suuri ero.

Toinen huomattava seikka eroihin liittyen on kirjoittamatta jättäminen. Aineiston tarinat ovat kiertyneet selviytymisen teeman ympärille, jolloin tarinankirjoittaja oletetaan selviytyjäksi ja hän on myös selviytyjänä tarinaansa kirjoittanut. Uskon tämän vaikuttaneen siihen, että tarinaa kirjoittaessaan nuori on omaksunut omalla laillaan selviytyjän roolin ja keskittynyt kirjoittamaan tarinaansa siitä näkökulmasta. Tästä johtuen ajattelen, että tarinoissa on selviytymisen positiivinen sävy, jolloin väärin tunnistaneista henkilöistä kirjoittaminen on jäänyt joko kokonaan pois tai ainakin vähemmälle.

Alle olen koonnut tarkemman selvityksen siitä, kenestä nuoret ovat tarinoissaan kirjoittaneet. Olen päättänyt kirjoittamaan sekä oikein ja väärin tunnistamisen että tunnistamatta jättämisen saman kategorian alle, sillä tällöin tulosten kokonaiskuva hahmottuu mielestäni kunnolla.

5.1.1 Biologinen perhe

Biologinen perhe nousi kaikkienensa vahvasti esiin kaikenlaisesta tunnistamisesta puhuttaessa. Vaikka suurimmassa osassa tuloksia väärästä tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä kirjoitettiin huomattavasti vähemmän kuin oikeasta tunnistamisesta, biologisen perheen kohdalla näin ei ollut. Sekä oikea että väärä tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen mainittiin aineistossa lähes yhtä monta kertaa: oikea tunnistaminen 21 kertaa ja väärin tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen 25 kertaa. Toisin sanoen suurin osa väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen liittyvistä kirjoituksista koski joko biologista perhettä tai jotakuta biologisen perheen jäsentä, kun mainintoja väärin tunnistamiseen liittyen oli koko aineistossa yhteensä 37. Haluan kuitenkin tuoda esiin, että muutamissa tarinoissa nuori kirjoitti kokeneensa väärin tunnistamista tai tunnistamatta jättämistä sekä oikein tunnistamista monelta biologisen perheen jäseneltä, jolloin yksi tarina tuo monta mainintaa biologisesta perheestä. Esimerkiksi nimimerkki Heidi89 kuvaa tarinassaan tunnistamista sekä biologisiin vanhempiin, biologiseen äitiin että biologiseen sisarukseen liittyen.

Vanhemmilleni en ollut viinan rinnalla mitään. (Heidi89)

Äitini kanssa oli yhteydenpito vähäistä, koska hänellä ei ollut aikaa minulle, alkoholi oli meidän välissä eikä meillä ollut äititytär suhdetta koskaan. (Heidi89)

Äitini kanssa ollaan uuden sijoituksen myötä löydetty toisemme vuosien jälkeen. (Heidi89)

Tätä kaikkea kokemaani en olisi kestänyt ilman vuoden nuorempaa pikkusiskoani. (Heidi89)

Niissä tarinoissa, joissa biologinen perhe oli mainittu joko juuri perheenä tai vanhempina, korostui väärin tunnistamisesta kirjoitetut kokemukset, joita oli puolta enemmän kuin oikein tunnistamiseen liittyviä mainintoja. Nämä kuvaukset olivat myös melko painokkaasti ja voimakkaita sanoja käyttäen kirjoitettuja:

Vanhemmilleni en ollut viinan rinnalla mitään. (Heidi89)

En koskaan unohda niitä kauheita aikoja, enkä myöskään enää ikinä halua palata biologiseen perheeseen. (Purppurasydän)

Pari vuotta kuuntelin sitä kun vanhemmat huusivat toisilleen, eivät välittäneet paskaakaan minusta. (Veev.)

Ennen kuin täytin 14, päätin, etten jaksa. En sitä viinaa, en väkivaltaa, en häpeää kotioloistani, en köyhyyttä. Eikä minun olisikaan tarvinnut jaksaa. (Tiina)

Nuoret kirjoittivat tarinoissaan myös yksityiskohtaisemmin tietyistä perheenjäsenistään, joista eniten mainintoja tunnistamiseen liittyen oli biologisesta äidistä. Biologinen äiti väärin tunnistajana tai tunnistamatta jättäjänä mainittiin tarinoissa yhteensä kahdeksan kertaa ja oikein tunnistajana viisi kertaa. Kahdessa tarinassa biologinen äiti mainittiin sekä oikein että väärin tunnistajana, mikä on mielestäni hyvä esimerkki siitä, kuinka käsitys tunnistamisesta voi muuttua ajan myötä.

Äitini kanssa oli yhteydenpito vähäistä, koska hänellä ei ollut aikaa minulle, alkoholi oli meidän välissä eikä meillä ollut äititytär suhdetta koskaan. Vihasin äitiäni tuolloin. - - Äitini kanssa ollaan uuden sijoituksen myötä löydetty toisemme vuosien jälkeen, sain kauan odotetun pikkoveljen kolme vuotta sitten. Siihen loppui äitini alkoholin käyttö. (Heidi89)

Olen biologisen perheeni ainut lapsi ja äitini, jonka luona pääsääntöisesti lapsuuteni asuin, oli minulle kaikki kaikessa. Kun sitten jouduin hänestä eroon, tuntui kuin elämältäni olisi mennyt pohja, ikään kuin koko sen astisella elämälläni ei olisi ollut enää mitään merkitystä. - - Nyt, 20-vuotiaana nuorena naisena, voin sanoa, että päätös minun sijoittamisesta silloin lapsena on ollut yksi parhaista asioista elämässäni. - - iso juttu on ollut tajuta, että se ei ole minun vikani, että vanhempani ovat alkoholisteja. (Onnellinen)

Toisessa näistä tarinoista nuori kirjoittaa kokeneensa väärin tunnistamista biologisen äitinsä taholta lapsena, mutta kertoo heidän löytäneen toisensa uudelleen hänen ollessa vanhempi. Toisen tarinan nuori kirjoittaa puolestaan aivan päinvastoin kertoen, että lapsena hän ei voinut ymmärtää sijoittamista mutta on vanhempana ymmärtänyt sijoituksen olleen hyvä ratkaisu. Tunnistamatta jättäminen voi siis muuttua oikeaksi tunnistamiseksi, kuten Heidi89:n äidin kanssa tapahtui. Samoin

oma ymmärrys voi vuosien mittaan muuttua, mikä taas näkyy nimimerkin Onnellinen tarinassa. Hän, kenen ajatteli lapsena tunnistaneen oikein, ei välttämättä olekaan niin tehnyt.

Biologinen isä puolestaan mainittiin tarinoissa väärin tunnistajana tai tunnistamatta jättäjänä neljä kertaa ja oikein tunnistajana kaksi kertaa. Mainintoja on siis biologista äitiä vähemmän, mutta lähes samassa suhteessa kuin biologiseen äitiin viittaavissa tunnistamisen kuvauksissa: väärin tunnistamisesta on kirjoitettu enemmän kuin oikein tunnistamisesta. Biologisesta isästä nuoret kirjoittivat joko pelkästään oikein tunnistajana tai tunnistamatta jättäjänä, eivät molempina. Kuvaukset biologisesta isästä olivat melko lyhyitä ja muuhun kerrontaan verrattuna vähäisiä. Ainoastaan yksi nuori, Tuntematon-97, kirjoitti biologisesta isästään paljon ja vahvana väärin tunnistajana ja tunnistamatta jättäjänä.

Kerran yksi sossu toi minulle kirjeen isältäni. Isäni sanoi minulle, ettei hän halua nähdä minua. (Hansikki 111)

Isän luona oli hyvä asua. Ei tarvinnut pelätä, että hän heittäisi minut keskellä yötä ylös tai kurittaisi. (Selviytyjä)

Isä näki kaiken Hän minua puolusteli – Harvoin, hyvin harvoin... Asialle hän ei mitään tehnyt Kertonut ei poliisille, Ei sosiaalityöntekijälle Ei kenellekään Ajan myötä, Isäni ei paljonkaan välittänyt... Pahoinpitelystäni. (Tuntematon-97)

Oikein ja väärin tunnistamisen sekä tunnistamatta jättämisen kokemuksista kirjoittaminen biologisiin vanhempiin liittyen näkyy tarinoissa monella eri tavalla. Oikein tunnistamisesta kirjoitettiin melko tarkasti, kun taas väärin tunnistamisesta ei niinkään. Lisäksi yksi tärkeä huomio väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen liittyen on kirjoittamatta jättäminen. Esimerkiksi kuuden tarkemmin analysoimani tarinan Helmiäinen kuvaa tarinassaan sekä biologisen äitinsä että sijaisisänsä hautajaisia. Tarinassa biologisen äidin hautajaisia Helmiäinen kuvaa muutamilla lauseilla, kun taas sijaisisän kuolemaa ja hautajaisia Helmiäinen kuvaa erittäin tarkasti ja monella kappaleella. Samoin Helmiäisen sanavalinnat kertovat mielestäni osaltaan siitä, kuinka kukakin on hänet tunnistanut. Biologisesta äidistään hän puhuu biologisena äitinä, kun taas sijaisisästä hän puhuu isänä.

Mutta kesällä 2007 tapahtui surullinen juttu. Biologinen äitini kuoli. Minä, äiti ja isä menimme hautajaisiin. Siellä soitettiin Myrskyluodon Maija pianolla, sekä virsi uruilla. Se oli surullinen ja ikävä tilanne, mutta elämä jatkuu. (Helmiäinen)

Aamulla klo: 6:30 äiti sai soiton sairaalasta, josta oli hyvin surullista kerrottavaa. - - Olin ihan hämmentynyt, ja kysyin: ”Mitä nyt?” Vastaukseksi tuli äidiltä: ”Iskä on kuollut”. - - Isän hautajaiset olivat kauniit hautajaiset isälle, ja muistotilaisuus oli heti hautajaisten jälkeen. Kaipaän isää vieläkin hirveän paljon, mutta takaisin hän ei voi tulla, vaikka haluaisinkin. - - Olemme jatkaneet elämäämme, mutta yli siitä ei pääse koskaan. - - Aina illalla, kun menen sänkyyn, ja ennen kuin rupean nukkumaan, niin luen Isä Meidän rukouksen, ja sen jälkeen napsautan sormiani. Näin saan aina yhteyden isääni - - Olen jatkanut perinnettä, jonka isäni opetti minulle, että kaikkein pienimmistäkin luojan luomista on pidettävä huolta. (Helmiäinen)

Helmiäisen tapa kertoa ja kirjoittaa tarinaansa osoittaa jo itsessään sen, kuka hänet on tunnistanut oikein ja kuka väärin. He, kenestä on kirjoitettu paljon, ovat tässä tarinassa tunnistaneet Helmiäisen oikein, kun taas he, jotka ovat tunnistaneet väärin tai jättäneet tunnistamatta, ovat saaneet tarinassa sivuroolin. Tässä tarinassa kirjoittamatta jättäminen siis kertoo paljon tunnistamisesta.

Osassa tarinoissa nuoret kirjoittivat myös muista biologisista sukulaisistaan. Näitä mainintoja oli kuitenkin vähemmän ja oikein tunnistamiseen liittyviä kokemuksen kuvauksia oli enemmän kuin väärin tunnistamisen kokemuksen kuvauksia: oikein tunnistamiseen liittyviä kolme ja väärin tunnistamiseen liittyviä yksi. Oikein tunnistaneita biologisia sukulaisia olivat isovanhemmat, tati sekä yleisemmin sukulaiset ja tunnistamatta jättäneitä puolestaan isovanhemmat. Sukulaisten lisäksi biologiset sisarukset oli mainittu oikein tunnistajina neljässä tarinassa. Muihin biologisen perheen jäseniin verrattuna biologisista sisaruksista nuoret olivat kirjoittaneet pelkästään oikein tunnistamiseen liittyen. Väärin tunnistaneita tai tunnistamatta jättäneitä sisaruksia ei nuorten kirjoittamista tarinoista löytynyt. Vaikka mainintoja ei määrällisesti paljoa olekaan, osoittaa tämä mielestäni sen, että biologiset sisarukset ovat sijoitetuilla nuorille tärkeä tuki, joista halutaan kertoa ja kirjoittaa.

5.1.2 Sijaishuolto ja ammattilaiset

Sijaishuollon ja ammattilaisten kohdalla ero siinä, kuinka paljon oikein ja väärin tunnistamisesta löytyi kuvauksia ja mainintoja, oli suuri. Oikein tunnistamiseen liittyviä kuvauksia oli yhteensä 27, kun taas väärin tunnistamiseen liittyviä vain neljä. Sijaishuoltoipaikkaan liittyviä oikein tunnistamisen kuvauksia oli 23 ja muihin ammattilaisiin liittyviä neljä. Väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen liittyvä kuvaus puolestaan koski joko sijaisperhettä tai laitoshuoltoa. Myös kuvaustapa oli erilainen, sillä oikein tunnistamiseen liittyvistä kokemuksista nuoret kirjoittivat enemmän ja kuvailevammin kuin väärin tunnistamisesta ja tunnistamatta jättämisestä. Seuraavissa tekstikatkelmissä tämä näkyy mielestäni hyvin. Janita 17-v kuvaa tarkasti ja laajasti sitä, kuinka hänen sijaisperheensä on tunnistanut hänet, kun taas Päivänpaiste toteaa pelkästään ohimennen sen, kuinka häntä ei ole lastenkodissa tunnistettu oikealla tavalla.

Sain maailman parhaimmat sijaisvanhemmat. - - Minusta on pidetty hyvää huolta ja minua on rakastettu niin kuin omaa lasta. - - Olen kaikesta huolimatta saanut viettää normaalin ja tasapainoisen lapsuuden ja pääsin hyvään ja rakastavaan perheeseen ja olen onnellinen siitä. (Janita 17-v)

Lastenkodin jälkeen sijaisperhe oli taivas maan päällä. (Päivänpaiste)

Sijaishuoltoon liittyvistä oikein tunnistaneista henkilöistä eniten nuoret kirjoittivat sijaisperheestään. Laitoshuollossa tapahtuneesta oikein tunnistamisesta oli kaksi mainintaa, perhekodista yksi ja muutoin oikein tunnistaminen liittyi sijaisperheisiin. Sijaisperhe oli siis biologisen perheen lisäksi yksi suurimmista nuoria oikein tunnistaneista tahoista. Huomattavaa on myös tapa, jolla nuoret sijaisperheistään kirjoittivat. Teksti on kuvailevaa ja tunteita täynnä olevaa, mikä mielestäni kertoo entistä vahvemmin siitä, että nuori on kokenut tullessaan oikein tunnistetuksi.

Kasvoin hyvässä perheessä, jossa minulla oli äiti, isä ja seitsemän veljeä. Minä olin perheen prinsessa, niin minua kohdeltiin. - - Kiitän myös perhettäni, en olisi voinut päästä parempaan perheeseen. (Lumikki)

Tänä päivänä olen kyllä todella kiitollinen, että sain uuden perheen, josta on tullut minulle kuin ikioma ja niin rakas. Heiltä olen saanut niin paljon eväitä elämää varten ja tukea aina, kun sitä olen tarvinnut. (Lilzukka)

Sijaishuollon lisäksi nuoret kirjoittivat tarinoissaan ammattilaisista, jotka olivat tunnistaneeet heitä oikein. Näitä mainittuja ammattilaisia olivat opettajat, psykologi sekä terapeutti. Muista ammattilaisista ei tarinoissa puhuttu ja mainituistakin melko lyhyesti ja vähän esimerkiksi sijaisperheisiin verrattuna.

Toinen apu pian löytyi. Oli koulussa psykologi. Aloin käydä hällä yleensä, Ja viimein, ja viimein Märiin silmiin... Salaisuus paljastui! (Tuntematon-97)

Jossain vaiheessa koulun opettaja huomasi, että olin mustelmilla ja lyödyn näköinen. Opettaja oli huolissaan kun usein saatoin myös jäädä pois koulusta syyttä. (Purppurasydän)

Laitoshuollossa tapahtuneesta oikein ja väärin tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä nuoret kirjoittivat vähän ja maininnat jakautuivat melko tasaisesti oikein ja väärin tunnistamisen välillä: oikein tunnistamisesta nuoret kirjoittivat kolmessa tarinassa ja väärin tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä kahdessa. Tähän olen laskenut mukaan kerran mainitun perhekodin. Laitoksista kirjoitetuissa tarinoissa näkyy mielestäni hyvin myös se, kuinka tunnistamisesta ei suoramaisesti kirjoiteta, vaan itse tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen näkyy muilla tavoin, kuten huolenpitona, ”sotamaalien” katoamisena tai turvattomuutena.

Aikaa lastenkodissa en muista, mutta huolta minusta siellä pidettiin. (Lumikki)

Aika perhekodilla meni opetellessa olemaan taas ikäisensä tyttö, pikku tyttö. Ajan kuluessa lähti sotamaalit naamasta ja jossain vaiheessa en enää edes meikannu. (Tyttö sopivissa kengissä)

Vaikeinta nuorisokotiajoissa oli turvattomuuden tunne. Koskaa ei tienny et missä kuukauden päästä on. (Tyttö sopivissa kengissä)

5.1.3 Ystävät

Ystävistä ei määrällisesti ollut montaa tunnistamiseen liittyvää kuvausta, mutta halusin silti nostaa ystävät omaksi kategoriakseen. Niissä tarinoissa, joissa nuoret olivat kuvanneet ystäviään, tyttöystäviään ja poikaystäviään, tuntui tunnistaminen nousevan tärkeäksi tekijäksi. Pidän tärkeänä myös sen huomioimista, että nuoret kirjoittivat tarinoissaan ystävistä pelkästään oikein tunnistajina. Yhdessäkin tarinassa nuori ei kirjoittanut kokeneensa väärin tunnistamista tai tunnistamatta

jättämistä ystäviensä taholta. Väitänkin, että silloin, kun ystäväistä on kirjoitettu, ovat he olleet erityisen tärkeä oikein tunnustaneiden ihmisten joukko nuoren elämässä. Uskon ystävien tärkeyden selittyvän osittain sillä, että ystäväistä paljon kirjoittaneet nuoret kokivat saavansa oikein tunnustamista eniten ystäviltaan. Esimerkiksi tarkemmassa, kuuden tarinan analyysissäni nousi esille laitoksessa pienenä pitkään asunut, nimimerkillä Ikuinen ikävä kirjoittanut nuori. Hän kertoo laitoksessa asutusta ajasta ainoastaan ystäviään positiiviseen sävyyn kuvaamalla.

Vielä tänä päivänäkin, vaikka asun sijaisperheessä, olen pitänyt yhteyttä lastenkotiakaisiin tuttavuuksiin. Yhteen heistä eniten. Tämä tyttö on erittäin tärkeä ja rakas ystävä minulle. Sen moni meidät tunteva kaveri on huomannut. Häntä en halua menettää. <3 (Ikuinen ikävä)

Tästä päästiinkin siihen, että ystävät ovat tärkeä osa elämäni. Jos on paha olla, niin ystävät ymmärtävät yleensä ja auttavat jokainen omalla ihanalla tavallaan. Minulla on paljon ystäviä, joista en halua luopua. Pari niistä tärkeimpiä, kun toiset. (Ikuinen ikävä)

Laitoksessa asutusta ajasta Ikuinen ikävä ei kerro muuta kuin ystävien merkityksen. Itse näen tämän niin, että juuri nämä ystävät ovat tällöin tunnustaneet nuoren oikein ja olleet nuorelle merkityksellisempiä kuin muut nuoren elämään kuuluneet ihmiset. Esimerkiksi laitoksen työntekijöistä nuori ei kirjoita sanaakaan. Ikuinen ikävä -nimimerkillä kirjoittaneen lisäksi myös Onnellinen on kirjoittanut ystäväistään erityisinä oikein tunnustajina.

Minulla on onnekseni saanut olla muutama tosi hyvä ja luotettava ystävä, perheen ulkopuolelta, jotka ovat olleet kärsivällisiä ja luotettavia kuuntelijoita. Ennen kaikkea he ovat antaneet minulle tilaa ja aikaa puhua omaan tahtiini, kertoa samat asiat moneenkin kertaan ja vain olleet läsnä silloin kun olen tarvinnut kuuntelijaa. (Onnellinen)

Kaiken kaikkiaan niissä tarinoissa, joissa ystävät oli kuvattu oikein tunnustajina, tuli tunnustaminen selvästi näkyviin. Nämä kuvaukset olivat mielestäni yksi selkeimmistä oikein tunnustamisen kuvauksista koko aineistossani ja siksi mainitsemisen arvoisia.

Tyttö- ja poikaystäviin liittyvät maininnat tunnustamisesta eivät olleet yhtä selkeitä ja tarkkoja kuvauksia oikein tunnustamisesta kuin ystävien kuvaus. Niitäkin kuitenkin oli ja lähes jokainen liittyi myös oikein tunnustamiseen. Ainoastaan eroamisesta kertovat tarinat voisi halutessaan tulkita

väärin tunnistamiseksi, mutta mielestäni tämä olisi hieman harhaanjohtavaa, sillä erotkin saattavat pitää sisällään oikein tunnistamista, vaikka hankalia olisivatkin. Yksi hyvä esimerkki tästä on kuuden tarkemmin analysoimani tarinan esimerkki, joka kietoutuu vahvasti poikaystävästä kertomisen ympärille. Amanda kirjoittaa 14 eri ”kodistaan”, joissa hän on elämänsä aikana asunut. Elämänmuutosten rinnalla Amanda kirjoittaa niistä poikaystävästä, keitä hänellä on elämänsä aikana ollut. Mielestäni poikaystävästä tarkkaan kirjoittaminen osoittaa, että heiltä Amanda on saanut sellaista oikein tunnistamista, mitä on tarvinnut, kun muutoin arki on muuttunut jatkuvasti eri sijoituspaikkojen myötä.

Tällöin sain myös ensimmäisen poikaystäväni Penan. Olin tuolloin 8-vuotias.
(Amanda)

Kesällä aloin seurustella Matin kanssa. Elokuussa vietin paljon aikaa kuitenkin jälleen Penan kanssa. Koti- ja kouluongelmien seurauksena minut sijoitettiin takaisin lastenkotiin syyskuussa 2005. Jouluna erosimme Matin kanssa. (Amanda)

14.7. aloin seurustella Heikin kanssa ja seurustelemme edelleen. ... Tällä hetkellä poikaystäväni on tukenut minua elämässäni. (Amanda)

5.1.4 Muut

Useaan otteeseen nuoret olivat tarinoissaan kirjoittaneet tunnistamisesta kertomatta sitä, kuka heitä oli tunnistanut oikein tai väärin. Osassa näistä tarinoista tunnistaminen yhdistyi myös suurempaan ihmisjoukkoon, kuten esimerkiksi aikuisiin, jolloin nuori ei nimennyt yksittäistä henkilöä. Vaikka henkilöitä ei ole erikseen mainittu, pidän oleellisena tuoda tämäkin osa tarinoiden oikein ja väärin tunnistamisesta näkyviin, sillä suhteessa muihin oikein ja väärin tunnistamisen tai tunnistamatta jättämisen kategorioihin näitä mainintoja oli melko paljon ja ne mielestäni kertovat sekä oikein että väärin tunnistamisesta ja tunnistamatta jättämisestä yhtä paljon kuin nekin, joissa oikein tai väärin tunnistaja on nimetty. Seuraavissa esimerkeissä näkyy sekä oikeaa että väärää tunnistamista. Onnellinen kirjoittaa yleisesti aikuisista, jotka eivät ole häntä kuulleet. Tiina taas kirjoittaa yleisesti ihmisten ennakkoluuloista kertoen kuitenkin samalla, että joidenkin ihmisten oikein tunnistamiseen hän on pystynyt luottamaan, sillä hän on pystynyt näyttämään heille oman rikkinäisyytensä.

Tuolloin minulla oli ikää 11 vuotta, joten aikuisten sanat ”tää on vain sun parhaaksi” tai ”kyllä elämäsi pian helpottuu” eivät oikein uponneet ymmärrykseeni, saatikka lohduttaneet. (Onnellinen)

Hulluna ne kai ensin pitivät, liikkuneet huhut eivät olleet sitä mitä oikeasti olin. Sisältä olin rikki. Harvoille näytin kuinka paljon minuun oikeasti sattui. (Tiina)

Myös naapurit oikein tunnistajina oli mainittu kahdessa tarinassa. Mainittakoon, että oikein tunnistaminen naapurien taholta on kuitenkin mielestäni kevyttä, lähes jokaiselle mahdollista tunnistamista moniin muihin oikein tunnistamisen kategorioihin, kuten sijaisperheeseen verrattuna. Tämä tulee ilmi myös tavasta, jolla nuoret ovat naapureista kirjoittaneet. Vaikka naapurit ovat jollain lailla tunnistaneet nuoren ja hänen tilanteensa oikein, jää tunnistaminen kuitenkin melko pintapuoliseksi.

He päättävät mennä lähellä olevaan taloon etsimään jotain syömistä. Joku vanhempi nainen avaa oven. Kun hän kuulee tyttöjen pyynnön. Hän hämmentyy ja tulee ehkä myös hieman surulliseksi. Hän tekee tytöille isot voileivät. (Milla)

Ollessani toisella luokalla naapurimme soitti sosiaaliviranomaisille ja kertoi tilanteestamme. (Selviytyjä)

Vaikka olen päättänyt käyttää tunnistamisen käsitettä kuvaamaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oikein ja väärin tunnistamista sekä tunnistamatta jättämistä, en voinut ohittaa aineiston muutamaa nuorta oikein tunnistanutta asiaa siitä huolimatta, että ne eivät kommunikoi nuoren kanssa samoin kuin ihmiset yleensä. Nämä kaksi asiaa ovat Jumala sekä nuoren lelu.

Vain lelu pieni omani, Kuunteli öisin, päivisin Ja kaverina lohdutti... (Tuntematon-97)

Lisäksi, kaikkien näiden vuosien ajan, usko Jumalaan on ollut minulle suuri voimavara, turva ja apu, etenkin silloin kun on ollut vaikeata. (Onnellinen)

Mielestäni tämä osoittaa, kuinka tunnistaminen taipuu moneen ja näyttäytyy erilailta riippuen siitä, miten nuori asian kokee ja kirjoittaa. Aina tunnistamisen käsite ei välttämättä tällaiseen taivu, mutta kun kyseessä on nuoren tarina hänen omasta kokemuksestaan, uskallan viedä käsitettä tähän suuntaan. Lisäksi tämä osoittaa sen, kuinka suuri merkitys esimerkiksi juuri lelulla voi lapselle ja

nuorelle olla. Jokainen tunnistamisen kokemus tulisi ottaa vakavasti ja tosissaan, oli kyseessä sitten ihmisten välinen vuorovaikutustilanne tai ei.

Toinen tunnistamisen käsitettä eri suuntaan taivuttava, mutta tärkeä väärin nuoria tunnistanut taho heidän tarinoissaan oli Suomen järjestelmä ja sijoitetun nuoren asioista päättävät tahot. Vaikka taas liikunkin käsitteen ja tunnistamisen teorioiden rajamailla, oli tämä havainto mielestäni sellainen, johon haluan tarttua. Erityisen paljon tämä näkyi tarkemmin analysoimassani, nimimerkki Tiinan tarina kirjoituksessa, jossa koko tarinassa on läsnä kritiikki yhteiskunnan järjestelmää kohtaan.

Ennen kuin muutin omaan asuntooni, odotin päivää todella innokkaasti - - Nyt asiat ovat toisin. - - En usko, että olen ainoa sijoitettu nuori, joka kamppailee näiden asioiden kanssa - - Totta kai jälkihuolto sitoo kuntia jatkamaan tukea 21 ikävuoteen saakka, mutta kuuluuko siihen tukeen ihminen, joka jaksaa kuunnella ja jolle voi soittaa mikäli tulee sähkökatkos tai unohdan kuinka monta muna tulee makaronilaatikkoon? Tässä olisi pieni haaste kaikille asian kanssa toimiville. Järjestää toimivaa ja pitkäaikaista tukea itsenäistyville, sillä meillä kaikilla ei ole enää ketään mukana ”entisestä” elämästä. (Tiinan tarina)

Mielestäni tämä osoittaa, kuinka myös laajemmalle yhteiskunnalliselle tunnistamiselle on tarvetta. Pelkkä kahden ihmisen välinen tunnistaminen ei sijaisnuorten tapauksessa välttämättä riitä, vaan oikeanlaisen tunnistamisen tulisi olla osana laajempiakin kokonaisuuksia.

5.2 Millä tavoin sijoitettuja nuoria on kirjoituksissa tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta?

Nuorten kirjoittamista tarinoista löytyi paljon erilaisia tapoja, joilla nuoria oli tunnistettu sekä oikein että väärin tai jätetty kokonaan tunnistamatta. Oikein tunnistamiseen liittyviä mainintoja siitä, millä tavoin nuoria oli tunnistettu oikein löysin 76. Väärin tunnistamiseen liittyviä mainintoja puolestaan 52. Osassa tarinoista oli myös kirjoitettu tunnistamisesta, muttei kerrottu, millä tavoin tunnistaminen näkyi. Jälleen oikein tunnistamiseen liittyviä mainintoja oli siis tarinoissa huomattavasti enemmän kuin väärin tunnistamiseen tai tunnistamatta jättämiseen liittyviä.

Nuoret ovat kirjoittaneet tarinansa selviytymisen näkökulmasta, jolloin suoraan tunnistamisesta on harvoissa tarinoissa kirjoitettu. Kuitenkin ainoastaan yksi aineistoni tarinoista oli sellainen, jossa ei mielestäni kirjoitettu lainkaan tunnistamisen tavoista. Kaikista muista nuorten kirjoittamista tarinoista tunnistaminen oli jossain muodossa löydettävissä, osassa selkeästi ja osassa esimerkiksi välittämisen tai pysyvyyden muotoon kirjoitettuna tai adjektiivien runsaalla käytöllä. Samoin molemmissa piirretyissä tarinoissa oli mielestäni tunnistamiseen viittaavia kuvia. Toisin sanoen vaikka tarinat on kirjoitettu ja piirretty selviytymistä ajatellen, ovat ne täynnä tapoja, joilla nuoria on tunnistettu oikein ja väärin sekä jätetty tunnistamatta. Oikein ja väärin tunnistamisen tavat ovat myös toisiinsa tiiviisti kietoutuvia eivätkä kaikissa tapauksissa kovinkaan selkeästi ainoastaan yhteen kategoriaan kuuluvia. Olen kuitenkin päätynyt jakamaan tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen tavat alaotsikoiden alle siten, mikä omasta mielestäni tuo ne selkeimmin näkyville.

5.2.1 Rakkaus, välittäminen ja niiden puute

Eniten oikein tunnistaminen, väärin tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen näkyivät nuorten kirjoituksissa rakkautena, välittämisenä sekä jommankumman tai molempien puuttumisena. Oikein tunnistamisena rakkaus ja välittäminen näkyivät tarinasta riippuen joko suoraan rakkaudesta kirjoittamisena tai vaihtoehtoisesti hiukan varovaisemmin välittämisestä kirjoittamisena. Myös molemmissa aineistoni kuvissa rakkaus ja välittäminen oli yksi selkeimmistä tunnistamiseen viittaavista piirretyistä asioista. Molempiin kuviin oli piirretty paljon sydämiä, jotka mielestäni ovat osoitus rakkauden olemassaolosta. Myös molempien kuvien suuren osan saaneet auringot näen valona, onnena ja sitä kautta välittämisenä, jota nuoret ovat elämänsä ihmisiltä saaneet. Tarinoista on myös luettavissa molemminpuolinen välittäminen ja rakkaus. Tarinaa kirjoittava nuori tuo esiin

oman välittämisen ja rakkautensa muita kohtaan samalla kertoen, kuinka hänestä on välitetty ja häntä on rakastettu. Seuraavissa esimerkeissä on luettavissa sekä välittämisestä että rakkaudesta kirjoittaminen samoin kuin vastavuoroisuus, joka näkyy etenkin Millan tarinassa.

Oli myös hyvällä tavalla outoa omata vanhemmat, jotka oikeasti välittivät. Heitä kiinnostaa, missä olemme ja mitä teemme. (Päivänpaiste)

Minusta on pidetty hyvää huolta ja minua on rakastettu niin kuin omaa lasta. (Janita 17-v)

Hän saa kokea rakkautta, ja tämä pieni tyttö rakastaa heitä oikeasti todella paljon. Ja siksi haluan kiittää heitä siitä, että he pelastivat minut, auttoivat minua selviytymään ja antoivat minulle elämän. (Milla)

Myös välittämisen ja rakkauden puuttuminen näkyy nuorten tarinoissa vahvasti etenkin tunnistamatta jättämisenä. Usein tällainen tunnistamatta jättäminen liittyi nuorten biologisiin vanhempiin ja siihen, kuinka he kirjoittivat kokeneensa, ettei heistä välitetä. Rakkaudesta ei puhuttu yhtä suoraan ja selkeästi kuin mitä siitä puhuttiin oikein tunnistamiseen liitettynä.

Ajan myötä, Isäni ei paljonkaan välittänyt... Pahoinpitelystäni. (Tuntematon-97)

Äitini kanssa oli yhteydenpito vähäistä, koska hänellä ei ollut aikaa minulle, alkoholi oli meidän välissä eikä meillä ollut äititytär suhdetta koskaan. (Heidi89)

Haluan tuoda esiin erityisesti yhden kuudesta tarkemmin analysoimastani tarinasta, Millan tarinan, jossa hän kuvaa tarkasti ja vahvasti kokemustaan häntä väärin tunnistaneesta biologisesta äidistä sekä oikein tunnistaneesta sijaisperheestä. Tässä tarinassa rakkaus ja välittäminen ovat voimakkaasti läsnä jo Millan sanavalinnoista lähtien hänen kuvatessaan biologista äitiään pahaksi naiseksi, sijaisisää isäksi, sijaisperheen kotia kodiksi ja biologisen perheen kotia ”siksi entiseksi paikaksi”. Milla kirjoittaa paljon myös tunteista, joita hänellä on ollut milloin missäkin hetkessä. Tässä tarinassa tunteiden kuvaus vahvistaa käsitystä rakkaudesta ja välittämisestä entisestään.

Pieni tyttö kysyy uuden perheen isän nimeä. Hän piirtää hänelle iloisen ja värikkään piirustuksen. Tyttö on ensimmäisen kerran elämässään onnellinen. (Milla)

Perheen äiti on aivan erilainen kun nainen siellä kammottavassa paikassa. (Milla)

Pieni tyttö tietää heti, että tämä on hänen kotinsa, eikä hänellä ole koskaan ikävä sinne entiseen paikkaan. (Milla)

Hän ymmärtää kuitenkin sen, että sinä päivänä kun hän saapui rakkaaseen sijaisperheeseensä, hänestä tuli onnellinen. Hän saa kokea rakkautta, ja tämä pieni tyttö rakastaa heitä oikeasti todella paljon. (Milla)

Rakkauteen ja välittämiseen liittyvästä oikein ja väärin tunnistamisesta on mielestäni selvästi luettavissa myös tarve tunnistamiselle. Monista nuorten tarinoista huokuu tarve tunnistamiselle juuri välittämisen ja rakkauden muodossa. Etenkin tämä näkyy mielestäni silloin, kun nuori ei ole saanut tarvitsemaansa tunnistamista, jolloin nuori on kirjoittanut tunnistamatta jättämisestä melko painokkaastikin.

Mutta puhun siitä yhdestä - - Tämä ihminen on isäni, Rakastan häntä yli kaiken, Mutta vihaan sydämeni pohjasta. - - Hän ei pelännyt mitään, Paitsi äitiäni... Äitini oli väkivaltainen, Ja pahoinpiteli minua Isä näki kaiken - - Asialle hän ei mitään tehnyt. - - En syytä äitiä, Vaan isää. (Tuntematon-97)

Käydessäni ala-astetta biologiset vanhempani lakkasivat käymästä. Olin vihainen, enkä ymmärtänyt, miksei he eivät voineet olla juomatta edes yhtä päivää ja tulla katsomaan minua. (Lumikki)

Pari vuotta kuuntelin sitä kun vanhemmat huusivat toisilleen, eivät välittäneet paskaakaan minusta. (Veev.)

Tarinoiden sisällön lisäksi pidän oleellisena huomiona sitä, kuinka nuoret kirjoittivat tunteistaan ja millaisia adjektiiveja he käyttivät, kun kuvasivat oikein ja väärin tunnistamista rakkautena, välittämisenä tai niiden puuttumisena. Mielestäni tällainen tunnesanojen sekä adjektiivien käyttö kertoo rakkaudesta ja välittämisestä hyvinkin suoraan.

Olen kaikesta huolimatta saanut viettää normaalin ja tasapainoisen lapsuuden ja pääsin hyvään ja rakastavaan perheeseen ja olen onnellinen siitä. (Janita 17-v)

Olen nykyäänkin aika pahasti masentunut, mutta kun pääsen kotonani käymään nauran ja olen todella onnellinen. (Musta kyynel 95)

Tämä tyttö on erittäin tärkeä ja rakas ystävä minulle. (Ikuinen ikävä)

Kaiken tämän lisäksi pidän tärkeänä myös sen huomioimista, mitä tarinoissa ei ole kirjoitettu, kuten esimerkiksi alla olevassa Tyttö97 isän kuvauksessa. Hän on maininnut isänsä, mutta ei halua hänestä sen enempää kirjoittaa. Uskon tämän liittyvän osittain välittämiseen, tunnistamatta jättämiseen sekä väärin tunnistamiseen. Juuri esimerkiksi Tyttö97 kirjoitus mielestäni viittaa siihen, ettei isä ole hänestä välittänyt ja on siten jättänyt hänet tunnistamatta. Tämän lisäksi mielestäni on oleellista nostaa näkyville toinen kiinnostava väärin tunnistamiseen, välittämiseen ja kirjoittamatta jättämiseen liittyvä pohdinta. Monissa tarinoissa, joista esimerkkeinä lainaukset Helmiäisen ja Purppurasydämen kirjoittamista tarinoista, kirjoittamatta jättäminen näkyi nuorten menneisyyden kuvauksissa. Nuoret ovat kirjoittaneet menneisyydestään muiden ihmisten kautta, jolloin nuoren 'oma itse' on jäänyt tarinassa joko sivuun tai kokonaan pois. Tarina kirjoitetaan, mutta siitä ikään kuin jätetään kirjoittamatta ne asiat, jotka puhuvat oikein tunnistamisen puolesta. Tämän sijaan on kirjoitettu muiden tarinaa, vaikka tarinan kuuluisi olla nuoresta itsestään kertova.

Isäni oli mikä oli, sitä en jaksa kertoa. (Tyttö 97)

Jouduin 1-vuotiaana ensimmäisen kerran lastenkotiin, ja siitä lähtien olen 36 kertaa rampannut edestakaisin lastenkoti-kotini välillä. Se johtuu siitä, että biologinen äitini ei pystynyt huolehtimaan minusta, ja kuulemani mukaan minua on roikutettu jaloista pitäen pää alhaalla pinnasängyn vierellä, ja samalla äitini on nukkunut. (Helmiäinen)

Jo ennen syntymääni vanhempani käyttivät runsaasti alkoholia ja väkivaltaa. Eli kun synnyin oli jo ongelmia. Vanhempani vain joivat, ja jättivät yksin kotiin. He sanoivat, että he käyvät vain kaupassa, mutta tulivatkin vasta monen tunnin kuluttua takaisin. Sitten rupesi väkivalta kasvamaan. (Purppurasydän)

Vaikka välittämisen ja rakkauden puuttumisena näkyvä väärin tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen ovat mielestäni suuri ja arjessa toistuva tekijä näissä tarinoissa, haluan myös tuoda esiin tarinoiden toisen puolen. Huolimatta mahdollisesta päivittäisestä väärin tunnistamisesta ja tunnistamatta jättämisestä nuoret ovat kirjoittaneet myös selviytymisestään sekä monista oikein tunnistamisen kokemuksistaan. Mielestäni tämä osoittaa sen, että väärin tunnistetuksi tulemisesta tai tunnistamatta jättämisen kokemuksesta on mahdollista päästä eteenpäin, vaikka väärin tunnistamista tai tunnistamatta jättämistä tapahtuisi päivittäin ja pitkään.

5.2.2 Turvallisuus, luottaminen ja niiden puute

Yksi tunnistamiseen liittyvä muoto on nuoren turvallisuuden tarpeen huomiointi tai vaihtoehtoisesti huomiotta jättäminen, joka aiheuttaa turvattomuutta. Turvattomuuden tunteesta ja sitä kautta tunnistamatta jättämisestä nuoret olivat kirjoittaneet suurempaan kuin turvallisuuden tunteesta. Yhdessä tarinassa turvattomuudesta oli kirjoitettu juuri tällä sanalla, mutta muissa tarinoissa turvattomuus ja tunnistamatta jättäminen näkyivät pelon kuvauksena, jonka itse yhdistän näissä tarinoissa nuoren turvallisuuden huomiotta jättämiseen ja sitä kautta myös tunnistamatta jättämiseen.

Isäni ei paljonkaan välittänyt... Pahoinpitelystäni. Pelosta isäni kun kerroin, Pelko lisääntyi, Kärsinyt ei pelkkä minä, Isä myös... (Tuntematon-97)

Vaikeinta nuorisokotiajoissa oli turvattomuuden tunne. Koskaa ei tienny et missä kuukauden päästä on. - - Nyt kun mietin, uskon, että osaltaan myös tuo turvattomuuden tunne sai mut tekee niitä kaikkia tyhmyyksiä mitä tein. - - Pelotti, ahisti ja otti päähän ku kellään ei ollu mitään järkevää ratkaisua asiaan. Peloteltii et seuraavasta hatkareissusta sä lähet perhekotii, mut mitää ei tapahtunu. (Tyttö sopivissa kengissä)

Turvallisuuden tunteen luominen ja siten oikein tunnistaminen nousivat esiin rajoina ja sääntöinä, niistä kiinni pitämisenä sekä luottamuksen rakentumisena. Muutamassa tarinassa nuoret kirjoittivat rajoista ja säännöistä uusissa sijaisperheissään. Yhdessä näistä tarinoista rajoista kirjoittaminen näyttäytyi pelkästään positiivisena asiana, mutta muissa rajoista ja säännöistä kirjoittaminen näkyi sekä hämmennyksenä että lopulta positiivisena tekijänä, jota kirjoittava nuori oli tarvinnut. Oikein tunnistamisesta ei siis ole kirjoitettu suoraan, mutta mielestäni nuorten tarinat kertovat, kuinka he ovat kaivanneet turvallisuuden tarpeen tunnistamista ja olleet tyytyväisiä, kun ovat saaneet tarpeelleen tunnistajan.

Pienen pojan oli vain vaikea ymmärtää, miksi uudessa kodissa oli rajoja, kuria ja sääntöjä. - - Uudet säännöt ja uuden oppiminen oli vaikeaa ja totteleminen teki kipeää, varsinkin kun pieni poika ei välttämättä ymmärtänyt sääntöjen tarkoitusta, pienelle pojalle kun oli epäselvää jopa se, miksi pois lähtevä henkilö hyvästellään. - - Eväät elämään oli saatu, niiden kerääminen vain kesti hieman kauemmin kuin muilla. (Pieni poika)

Kyllä siinä oli kova totuttelu perheen tavoille ja rajoille, kun niitä minulla ei oikein koskaan ollut aiemmin. Alkuopettelijan jälkeen tässä sitä ollaan porukoiden pihassa viikonlopun viettoon tulossa, mietin ja naurahdan hiukan. (Lilzukka)

Luottamuksen rakentuminen oli myös tärkeä tekijä turvallisuudesta puhuttaessa. Luottamisen syntyminen vaatii aikaa ja nuoren uskoa siihen, että hänet tullaan tunnistamaan sellaisena kuin hän kokee olevansa. Jotta tällainen luottamus ja sitä kautta turvallisuus voi rakentua, tarvitaan myös pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Väitänkin, että pysyvyys oli yksi niistä tekijöistä, joka vaikutti vahvasti siihen, että nuoret kirjoittivat kokeneensa oikein tunnistamista. Syvemmälle menevä oikein tunnistaminen vaatii aikaa ja siksi pysyvyys on keskeistä tällaisen oikein tunnistamisen kannalta. Tämä näkyi myös nuorten tarinoissa, sillä 15 tarinassa joko kirjoitettiin suoraan esimerkiksi sijaisperheen pysyvyyden tärkeydestä tai epäsuoremmin esimerkiksi positiivisista tunteista, jotka liittyivät pysyvyyteen.

Toinen iso asia, mikä auttoi minua selviytymään, oli kahdeksan vuotta samana säilynyt sijaisperhe. Tuona aikana opin luottamaan perheen vanhempiin ja tunsin itseni osaksi sitä perhettä. - - Kahdeksan vuotta sain elää tylsältä kuulostavaa ”tavallista arkea”, mutta minulle se oli elämää parhaimmillaan. (Onnellinen)

Nyt on mennyt 10 vuotta tuosta tapahtumasta. - - Hän ymmärtää kuitenkin sen, että sinä päivänä kun hän saapui rakkaaseen sijaisperheeseensä, hänestä tuli onnellinen. (Milla)

Saadessani rauhassa tutustua uuteen perheeseeni, kouluun ja kaupunkiin alkoi tuntua, että asiathan olivat hyvin. Itse asiassa nyt ne oikeasti oli hyvin. (MinäVaana)

Neljässä tarinassa nuoret olivat myös kirjoittaneet muutoksista ja epävarmuudesta kertoen, että ne ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä ikävällä tavalla. Tämä mielestäni kertoo siitä, ettei nuorten tarvetta pysyvyydellä ja turvallisuuden luomiselle ole silloin tunnistettu, kun sille olisi ollut tarvetta. Näissä tarinoissa nuoret olivat muuttaneet useasti ilman, että pysyvyyttä ja luottamusta oli ehtinyt syntyä. Toisaalta mielenkiintoista on myös, että kahdessa näistä tarinoista nuoret kuvasivat sitä, kuinka epävarmuuteen ja muutoksiin tottuu eivätkä ne tunnu enää juuri miltään. Tässä näkyy mielestäni, kuinka väärin tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä voi tulla osa nuoren jokapäiväistä elämää ja arkea eikä siihen tarvita mitään kovin suurta tai elämää mullistavaa.

Enkä kestäisi enää pallottelua sijaiskodista toiseen. (Veev.)

Olin yhdentoista vanha, kun taas muutimme uuteen paikkaan. Uudet asiat opittavana ja samalla mieltä onko tämä nyt se ”oikea” paikka, jossa on hyvä asua. (Selviytyjä)

Epävarmuus, siihen olin jo tottunut. Oli melkein jo sama minne vietiin, mitä tehtiin, minä vain menin mukana. (Tiina)

Muutosketju on aiheuttanut minulle stressiä, hämmennystä, surua ja vihaa. Uuteen paikkaan on ollut aina vaikea sopeutua ja myöhemmin, kun sinne on sopeutunut ja saanut kavereita, alkaa elämä mennä jälleen raiteilleen. - - Lähteminen ei tuntunut silloin juuri miltään, kun oli tottunut lähtemään. (Amanda)

5.2.3 Tarpeiden huomiointi, tukeminen, auttaminen ja niiden puute

Huolenpitoon, tukeen sekä apuun ja niiden puuttumiseen liittyvästä oikein ja väärin tunnistamisesta sekä tunnistamatta jättämisestä nuoret olivat kirjoittaneet tasapuolisemmin kuin monista muista tunnistamisen tapoihin liittyvistä tekijöistä. Oikein tunnistamiseen liittyviä mainintoja oli 14 ja väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen 13. Osa maininnoista oli kuitenkin saman tarinan sisällä, jolloin huolenpidosta ja tuesta oikein tunnistamisena kirjoitettiin 14 tarinassa, kun taas niiden puuttumisesta kirjoitettiin 10 tarinassa. Ero ei kuitenkaan vielä ole suuri.

Huolenpidosta ja tuesta nuoret olivat kirjoittaneet suoraan ja selkeästi ja sen tärkeys näkyi monissa tarinoissa. Huolenpito liittyi tarinoissa usein konkreettisiinkin huolenpidon tapoihin, kuten esimerkiksi kiitollisuuteen siitä, että nuorelle on opetettu elämässä tarvittavia taitoja tai siihen, että kotiin voi aina mennä ja jääkaapista löytyy ruokaa.

Sen jälkeen jäimme sijaisäitini kanssa kahdestaan, ja tuimme toinen toistamme vaikeina aikoina. Minusta on pidetty hyvää huolta. (Janita 17-v)

Ilman sijaisvanhempia en tällä hetkellä osaisi moniakaan asioita. He ovat opettaneet minulle paljon hyödyllisiä asioita ja tulevat varmaankin jatkossakin opettamaan, ainakin toivon niin! (Ikuinen ikävä)

Aamulla tiesin, että keittiössä on aamupala tarjolla, eikä koulusta tullessa tarvinnut pelätä ettei kotiin ollutkaan asiaa. (Onnellinen)

Väärin tunnistaminen tai tunnistamatta jättäminen näkyivät nuorten tarinoissa tarpeiden laiminlyömisenä, tuen ja avun puuttumisena sekä yhdessä tarinassa vastuuttomuutena. Eniten näistä esille nousi tarpeiden laiminlyönti, joka oli mainittu kahdeksassa tarinassa. Tämän lisäksi Joulunlapsi on piirtänyt kuvaansa kaksi pientä ja taustaan pitkälti uppoavaa pulloa, joiden uskon viittaavan alkoholiin niiden muodon ja värien vuoksi. Sekä siis piirretyissä kuvassa että kirjoitetuissa tarinoissa nuoret kuvasivat tarpeiden laiminlyömistä konkreettisesti vaikkapa ruuan tai puhtaiden vaatteiden puuttumisena tai vaihtoehtoisesti heistä huolehtivien ihmisten ongelmien kautta.

Mutta tyttö ei edes hirveästi pety katsoessaan jääkaappiin. Se on tyhjä. - - Katsoessaan peiliin tyttö näkee laihan ja pienen peikonpoikasen, jolla on liian pienet vaatteet ja tyhjä katse. (Milla)

Olimme siskoni kanssa täysin heitteillä ilman puhtaita vaatteita, kunnollista ruoka ja huolehtivia vanhempia. (Selviytyjä)

Synnyin alkoholiperheeseen. Ennen kuin täytin 14, päätin, etten jaksaa. En sitä viinaa, en väkivaltaa, en häpeää kotiloistani, en köyhyyttä. (Tiina)

Väkivalta tuli tutuksi. Kävin harvoin hänen luona ja nekin kerrat oli yömyöhään valvomista ja lähikapakassa oleilua, viinan juontia oli kotonakin. (Heidi89)

Tuen ja avun puuttumisesta oli kirjoitettu kolmessa tarinassa ja niissä tällainen tunnistamatta jättäminen tuli melko selvästi näkyviin. Haluan nostaa tarkemmin analysoimani Tiinan tarina - nimimerkin tarinan näkyviin, sillä hänen kirjoituksessaan tällainen tunnistamatta jättäminen oli näkyvissä monella eri tasolla. Tiinan tarina kirjoittaa, kuinka hänen sijaisperheensä on ollut ”loistavana tukena”, mutta muuten tulevaisuudessa mahdollisesti olematon tuki ja yksin jääminen pelottaa. Useiden sijoitusten ja muutosten myötä Tiinan tarina kertoo, kuinka hänen elämässään ei ole koskaan kerennyt syntymään mitään pysyvää, jolloin pelko tuen ja avun puuttumisesta on läsnä omaan asuntoon muutettaessa ja 18 ikävuotta lähestyttäessä.

Arki on kuitenkin tullut vastaan. - - En usko, että olen ainoa, joka odottaa itsenäistymistä mutta sen tapahtumahetkellä alkaa pelätä tulevaa. Totta kai jälkihuolto sitoo kuntia jatkamaan tukea 21 ikävuoteen saakka, mutta kuuluuko siihen tukeen ihminen, joka jaksaa kuunnella ja jolle voi soittaa mikäli tulee sähkökatkos tai unohdan kuinka monta munaa tulee makaronilaatikkoon? - - Tässä olisi pieni haaste kaikille asian kanssa toimiville. Järjestää toimivaa ja pitkäaikaista tukea

itsenäistyvälle, sillä meillä kaikilla ei ole enää ketään mukana ”entisestä” elämästä.
(Tiinan tarina)

Tiinan tarina kirjoittaa mielestäni osuvasti siitä, kuinka menneisyydessä ja tässä hetkessä tapahtunut väärin tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen vaikuttavat osaltaan myös nuoren ajatuksiin tulevaisuudesta, vaikka väärin tunnistaminen ei joka päiväistä arkea enää olisikaan. Juuri esimerkiksi huoli tuen ja avun puuttumisesta tulevaisuudessa näkyy vahvasti tässä tarinassa kietoutuen kirjoitettuihin menneisyyden kokemuksiin ja muutosten täyteiseen elämään, jossa pysyvyyttä ja Tiinan tarinan sanoin ”*elinikäisiä siteitä*” ei ole ehtinyt syntymään.

5.2.4 Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä niiden puute

Nuorten kirjoittamissa tarinoissa kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta oli kirjoitettu sekä omaan elämään liittyen että tarinoiden lukijoiden näkemisenä ja tunnistamisena. Olen siis laskenut tähän kategoriaan mukaan myös sellaisen nähdyksi tulemisen, jota nuoret tarjoavat tekstiä lukeville muille nuorille tai vastaavassa tilanteessa oleville. Kuulluksi ja nähdyksi tulemisen lisäksi olen ottanut tässä kategoriassa huomioon ennakkoluulottomuuden sekä vastaavasti ennakkoluuloisuuden samoin kuin vertaistuen ja nuoren tärkeiden asioiden huomioimisen, kuten esimerkiksi harrastuksen tärkeyden.

Vaikka kaikkiaan oikein tunnistamiseen liittyviä mainintoja oli enemmän, oli nimenomaan kuulluksi ja nähdyksi tuleminen mainittu oikein tunnistamiseen liittyen kahdeksan kertaa ja väärin tunnistamiseen tai tunnistamatta jättämiseen liittyen seitsemän kertaa. Oikein tunnistaminen nähdyksi ja kuulluksi tulemisena näkyi tarinoissa siten, että nuori kirjoitti kokeneensa, että häntä on kuunneltu, ymmärretty ja annettu tilaa, kun sitä on tarvinnut. Etenkin kuulluksi tuleminen näkyi useammissa tarinoissa, joista esimerkkeinä nimimerkkien Musta kyynel 95 ja Tunteaton-97 tarinoiden lainaukset. Nimimerkki Onnellinen kuvaa kuulluksi ja nähdyksi tulemistä taas muita hieman laajemmin yhdistäen siihen myös kärsivällisyyden ja tilan antamisen silloin, kun sitä on tarvinnut. Myös vertaistuki toi osansa kuulluksi ja nähdyksi tulemiseen, mikä taas puolestaan näkyi nimimerkin Päivänpaiste kirjoittamassa tarinassa.

Käyn terapiassa ja sielläkin sanotaan, että olisi parempi jos pääsisin kotiin asumaan ja että mun sijaisvanhemmat ei kohtelee mua oikein. (Musta kyynel 95)

Oon asunut täällä Kuukaus, kaks. Ja tunnen ett' mut on kuultu. (Tuntematon-97)

Minulla on onnekseni saanut olla muutama tosi hyvä ja luotettava ystävä, perheen ulkopuolelta, jotka ovat olleet kärsivällisiä ja luotettavia kuuntelijoita. Ennen kaikkea he ovat antaneet minulle tilaa ja aikaa puhua omaan tahtiini. (Onnellinen)

Meitä kaikkia kuitenkin yhdisti yksi asia; meidät kaikki oli petetty ja hylätty. Sen vuoksi osasimme ehkä ymmärtää toisiamme paremmin. (Päivänpaiste)

Silloin kuin nuorta ei ole nähty tai kuultu hänen haluamallaan tai tarvitsemallaan tavalla, näkyi tämä tarinoissa ymmärtämättömyytenä, kuuntelemattomuutena sekä välinpitämättömyytenä.

Käydessäni ala-astetta biologiset vanhempani lakkasivat käymästä. Olin vihainen, enkä ymmärtänyt, miksei he eivät voineet olla juomatta edes yhtä päivää ja tulla katsomaan minua. (Lumikki)

Vanhemmilleni en ollut viinan rinnalla mitään. (Heidi89)

Tuolloin minulla oli ikää 11 vuotta, joten aikuisten sanat ”tää on vain sun parhaaksi” tai ”kyllä elämäsi pian helpottuu” eivät oikein uponneet ymmärrykseeni, saatikka lohduttaneet. (Onnellinen)

Nuorten tärkeiden asioiden huomaaminen kertoo mielestäni myös siitä, että nuori on kuultu ja nähty ainakin kyseisellä osa-alueella oikein. Näissä tarinoissa nähdyksi ja kuulluksi tuleminen näkyi erityisesti harrastuksissa ja vapaa-ajassa. Tällaiseen oikein tunnistamiseen liittyy mielestäni myös Joululapsi-nimimerkin kuva, johon hän on piirtänyt useita harrastuksiin viittaavia asioita, kuten nuotteja, värikyniä ja luontoon viitaten perhosen sekä kukan. Hänen tärkeät harrastuksensa on huomioitu, koska hän on kuvan piirustusten mukaan niitä päässyt harrastamaan. Tämä osoittaa mielestäni, että nuori on tunnistettu oikein näkemällä ja kuulemalla hänen tarpeensa tietyille harrastuksille. Myös seuraavien esimerkkien kautta huomaa, kuinka kirjoitetuissakin tarinoissa näkyy se, miten nuori on saanut käyttää aikaansa hänelle tärkeisiin asioihin.

Minulle se ei ollut niin hankalaa, koska sain urheilla ja viettää aikaa kavereitten kanssa, niin paljon kun halusin. (Huolella-Nee)

Ratsastuksenopettajani mielestä olen edistynyt tosi paljon. Olen jopa saanut palkkatunnin taluttamisesta ja auttamisesta. (Helmiäinen)

Pieni tyttö rakastaa tehdä havunneulaskakkuja. Nyt sade on juuri sopivasti tehnyt maan niin märäksi, että kakut pysyvät koossa. Kiltti tati tulee pian ihailemaan pienen tytön kakkuja. Pian he molemmat ovat täyden työn touhussa. (Milla)

Myös ennakkoluuloista ja ennakkoluulottomuudesta oli kirjoitettu kolmessa tarinassa. Näissä tarinoissa jokainen kirjoittaja kertoi heihin kohdistuneista ennakkoluuloista tai ennakkoluulottomuudesta hieman eri sävyyn. Yhdessä tarinassa nuori kirjoitti pelänneensä, että häneen kohdistuu ennakkoluuloja, mutta pelko osoittautuikin turhaksi. Toisessa tarinassa nuori kertoi kohdanneensa ulkonäköönsä liittyviä ennakkoluuloja niin usein, ettei niistä enää välittänyt. Kolmannessa tarinassa puolestaan nuoren oletus oli, että häntä pidetään hulluna, koska hänestä puhuttiin paljon sellaista, joka ei ollut totta. Kuitenkin näissä tarinoissa, joissa nuoret kirjoittivat kokeneensa ennakkoluuloja, olivat he kirjoittaneet myös kuulluksi tulemisesta.

Tarkemmin analysoimani Helmiäisen kirjoittama tarina toimii mielestäni hyvänä esimerkkinä sekä ennakkoluuloisuudesta että kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Hän kertoo tarinassaan olevansa ulkonäöltään erilainen kuin muut ikäisensä, minkä takia häneen on useasti kohdistunut ennakkoluuloja. Helmiäinen kuitenkin kuittaa ennakkoluulot kirjoittamalla, että hän on muiden ihmisten tuijottamiseen jo tottunut, onhan hän ollut koulunsa oppilaista pienin jo pitkään. Tämän lisäksi tarinassa on mielestäni tärkeää, ja hieman muista poikkeavaa huomio Helmiäisen suhteesta hänen edesmenneeseen sijaisisäänsä. Helmiäinen kirjoittaa sijaisisästään isänä ja kertoo monella kappaleella hänestä, hänen kuolemastaan sekä kuoleman jälkeisestä ajasta. Erityisen mielenkiintoista on mielestäni Helmiäisen kirjoitus siitä, kuinka sijaisisä vielä menehtyneenäkin kuulee ja näkee hänet tunnistaen hänet oikein. Tässä tarinassa kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ei siis vaadi ihmistenvälistä vuorovaikutusta.

Aamulla klo: 6:30 äiti sai soiton sairaalasta, josta oli hyvin surullista kerrottavaa. - - Olin ihan hämmentynyt, ja kysyin: ”Mitä nyt?” Vastaukseksi tuli äidiltä: ”Iskä on kuollut”. - - Aina illalla, kun menen sänkyyn, ja ennen kuin rupean nukkumaan, niin luen Isä Meidän rukouksen, ja sen jälkeen napsautan sormiani. Näin saan aina yhteyden isääni, ja rupean juttelemaan päivän asioista. Ihme kyllä, tuntuu kuin hän kuulisi, mitä sanon, koska tunnen saavani vastauksen. - - Olen joka ilta jutellut isin kanssa, ja jos joku kerta olen unohtanut sen, niin seuraavana iltana kerron edellisen päivän tapahtumat ja sen päiväisen asian, ja koskaan ei ole aika rajaa, kuinka kauan saisi jutella. (Helmiäinen)

Yksi muista eroava kuulluksi ja nähdyksi tulemisen muoto oli nuorten lukijoille kirjoittamat tekstit. Yhteensä tällaista oikein tunnistamista oli viidessä tarinassa. Koska kirja on kirjoitettu nuorilta nuorille, uskon nuorten ajatelleen kirjoittaneensa muille samassa tai samankaltaisessa tilanteessa oleville. Tämä osoittaa mielestäni jälleen yhden, muista tämän tutkielman tuloksista poikkeavan tavan oikein tunnistamiselle. Nuoret ovat nähneet ja siten tunnistaneet oikein ne sijaisnuoret, jotka heidän tarinaansa lukevat. Samalla, kun he tulevat tarinoidensa kautta nähdyksi, he näkevät myös muut samanlaisessa tilanteessa olevat.

Ja jos sinä Lapsi tai nuori, Koet samaa, Kuin minä Puhu jollekki, Kerro hälle, Kaikki menee parhainpäin! Joten tsemppiä! (Tuntematon-97)

Te kaikki, jotka luette tämän: Pitäkää lujasti kiinni teille tärkeistä asioista ja omista mielipiteistänne. Teiltä kaikilta löytyy niitä ihan varmasti. Ja muistakaa te ette ole yksin tässä maailmassa. Varmasti löytyy joku jolle puhua, kun siltä tuntuu. Loppuun mottoni: katsokaa peiliin ja sanokaa itsellenne: MINÄ PYSTYN TÄHÄN! (Ikuinen ikävä)

Silti ei tarvitse olla yksin, jossain on joku samojen asioiden kanssa etsimässä jotakuta. Ehkä se olet sinä. ”Me olemme kauniita, olemme rohkeita, olemme vapaita, syntyneet voittamaan” Pelle Miljoona. (Tiina)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA LOPPUPOHDINTA

Olen tässä tutkielmassa tutkinut sitä, kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin sekä jättänyt tunnistamatta heidän kirjoittamissaan selviytymistarinoissa samoin kuin sitä, millä tavoin nuoria on tunnistettu oikein ja väärin tai jätetty tunnistamatta näissä tarinoissa. Olen painottanut tunnistamisessa nuorten omaa kirjoitettua kokemusta ja analysoinut tarinoita ainoastaan sen pohjalta, mitä niihin on kirjoitettu, jotta nuorten näkökulma näkyisi mahdollisimman hyvin. Kaiken kaikkiaan analyysi siitä, kuka nuoria on tunnistanut oikein ja väärin sekä jättänyt tunnistamatta on mielestäni yksiselitteisempi kuin analyysin toinen, tapoja käsittelevä osio. Pohdintaosiossa keskityinkin siis vahvemmin vastauksiin siitä, miten nuoria on tunnistettu ja jätetty tunnistamatta kuin siihen, kuka heitä on tunnistanut tai jättänyt tunnistamatta.

Eniten nuoria olivat tunnistaneet oikein sijaishuoltoon liittyvät henkilöt sekä ammattilaiset. Pääosa tämän kategorian oikein tunnistaneista henkilöistä olivat nuorten sijaisperheiden jäsenet, joista nuoret kirjoittivat kaikista eniten. Samoin nuorten biologisen perheen jäsenet olivat nuorten kirjoitusten mukaan tunnistaneet heitä oikein melko usein. Biologinen perhe oikein tunnistajana olikin lähes yhtä monta kertaa mainittu kuin sijaishuoltoon liittyvät henkilöt. Toisaalta nuoret olivat kirjoittaneet biologisesta perheestä myös väärin tunnistajana tai tunnistamatta jättäjänä monissa tarinoissa. Biologinen perhe ja sen jäsenet väärin tunnistajana ja tunnistamatta jättäjänä mainittiin useammin kuin ketään muita. Yleensä näissä tarinoissa biologinen perhe oli kuvattu joko vanhempina, perheenä tai joissain tarinoissa tarkemmin biologisena äitinä, isänä tai sukulaisena.

Myös ystäväistä, ylipäänsä aikuisista sekä naapureista nuoret olivat kirjoittaneet jonkin verran. Erityisesti näistä nousi mielestäni esiin ystävien merkitys oikein tunnistajina, sillä ystäväistä oli kirjoitettu lähinnä pelkästään positiiviseen sävyyn. Aikuisiin liittyvä ja ei suoranaisesti keneenkään henkilöity oikea ja väärä tunnistaminen sekä tunnistamatta jättäminen oli tarinoista myös löydettävissä. Osaa oikeasta ja väärästä tunnistamisesta nuori ei siis kohdentanut tiettyyn henkilöön, vaan kirjoitti tunnistamiseen liittyen yleisemmin esimerkiksi aikuisiin viittaamalla. Näiden lisäksi nostin esiin myös ne tarinat, joissa nuori oli kirjoittanut kokeneensa yhteiskunnan, lelun, Jumalan tai edesmenneen isänsä oikein tai väärin tunnistajana. Vaikka määrällisesti näitä tarinoita ei ollut paljoa, on tällainen oikein tunnistaminen mielestäni oleellista huomioida.

Tapoja, joilla nuoria oli tunnistettu oikein ja väärin sekä jätetty tunnistamatta, löytyi useita. Oikein tunnistamiseen liittyvistä tavoista nuoret olivat kirjoittaneet melko tasaisesti, kuitenkin siten, että turvallisuus ja luottaminen esiintyivät tarinoissa muita useammin. Toiseksi eniten nuoret olivat kirjoittaneet rakkaudesta ja välittämisestä, kolmanneksi eniten nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta ja vähiten tarpeiden huomioinnista, auttamisesta sekä tukemisesta. Väärin tunnistamiseen ja tunnistamatta jättämiseen liittyvien tapojen kuvauksissa oli puolestaan enemmän eroja. Selkeästi eniten nuoret olivat kirjoittaneet rakkauden ja välittämisen puuttumisesta. Muista kolmesta kategoriasta, tarpeiden laiminlyönnistä sekä avun ja tuen puutteesta, turvattomuudesta ja epäluottamuksesta sekä siitä, ettei ole kuultu eikä nähty, nuoret kirjoittivat tasaisen paljon.

Kaiken kaikkiaan tavat, joilla nuoria oli heidän kirjoituksissaan tunnistettu oikein ja väärin ja miten se tarinoissa näkyi, yllättivät minut laajuudellaan. Lähes kaikissa tarinoissa oli jollain lailla kirjoitettu oikein ja väärin tunnistamisesta tai tunnistamatta jättämisestä hyvin monilla eri tavoilla. Osassa tarinoista kuvaukset tunnistamisesta ja tunnistamatta jättämisestä olivat erittäin selkeitä, kun taas osassa tarinoista tarvittiin tarkempaa ja herkempää lukutapaa. Mielenkiintoista analyysin tuloksissa oli mielestäni myös se, kuinka tarinoihin sisältyi moneen eri suuntaan tapahtuvaa tunnistamista. Suurimmassa osassa kirjoituksista nuoret kirjoittivat omasta elämästään, jolloin tunnistaminen ja tunnistamatta jättäminen liittyi nuorten henkilökohtaisessa elämässä tapahtuneeseen tunnistamiseen. Kuitenkin osassa tarinoista nuoret myös tunnistivat tarinoita lukevia nuoria ja kirjoittivat heille tunnistaen heidät näin oikein. Samoin se, että tarinat on ylipäänsä julkaistu kirjassa, saa aikaan tunnistamista kirjaa lukevien taholta. Tämän lisäksi myös koko yhteiskunta saattaa toimia tarinoiden tunnistajana tai tunnistajatta jättäjänä, jos kirjan ajatellaan olevan osa suurempaa, vaikuttamiseen liittyvää kokonaisuutta.

Suurin osa niistä tavoista, joilla nuoria oli tunnistettu oikein ja väärin sekä jätetty tunnistamatta mukailivat tunnistamisen teorioita mielestäni hyvin. Kuten teoriaosuudessaani toin ilmi, tunnistaminen perustuu siihen, miten tunnistettu ihminen itse asian näkee (Kallio ym. 2015, 19). Myös näistä kirjoitetuista tarinoista tämä oli selkeästi nähtävissä, sillä tarinat olivat keskenään erilaisia ja tunnistaminen näkyi laajasti ja eri tavalla tarinasta riippuen. Merkitykselliset toiset nousivat myös selvästi näkyviin nuorten tarinoissa. Nuoret olivat kirjoittaneet sekä oikein tunnistaneista että väärin tunnistaneista ja tunnistamatta jättäneistä merkityksellisistä toisista. Suurin osa kirjoituksesta kohdistui biologiseen perheeseen sekä sijaisperheeseen, osa ystäviin ja osa muihin ihmisiin tai asioihin. Tähän liittyen jäin pohtimaan sitä, miksi niin harva nuorista kirjoitti mitään ammattilaisista. Esimerkiksi sosiaalityöntekijää oikein tai väärin tunnistajana ei ollut tarinoissa

mainittu kertaakaan, vaikka sosiaalityöntekijä on varmasti ollut sijoitusprosessissa mukana ja siitä päättämässä. Mielenkiintoista olisi selvittää, miksi näin on.

Toinen selvästi sekä teoriassa että tarinoissa näkyvä tunnistamiseen liittyvä asia oli tutustumisen tärkeys ja sitä kautta oikeiden sanojen, eleiden ja tekojen löytäminen. Ilman tutustumista nuorta on vaikea nähdä ja kuulla kunnolla, huomata hänen tarpeitaan tai rakentaa turvallista, luotettavaa ja rakkaudentäyteistä ympäristöä. Tähän tutustumiseen liittyen pidän tärkeänä nostaa esille yhden, mielestäni koko tunnistamisen kannalta tärkeän asian: pysyvyyden. Monet nuorista olivat kirjoittaneet pysyvyydestä sellaisenaankin, mutta näen pysyvyyden myös monien muiden tunnistamisen tapojen kannalta keskeisenä tekijänä. Esimerkiksi luottamusta, turvallisuutta ja rakkautta on vaikea saada luotua tai syntyään ilman pysyvyyttä. Nuorten tarinoissa pysyvyys näyttäytyi usein sijaisperheeseen liittyvänä tekijänä. Ne nuoret, joilla sijaisperhe oli pysynyt samana pitkään, kirjoittivat pysyvyydestä positiiviseen sävyyn. Jotta syvempää tunnistamista voi tapahtua, tarvitaan aikaa ja pysyvyyttä. Pidän tätä huomionarvoisena ja toivon, että asian äärelle pysähdyttäisiin kunnolla. Nykypäivän tehokkuuteen ja tuloksellisuuteen tähtäävä työtapo ei aina huomioi ajan antamisen tärkeyttä, vaikka usein juuri aika on sitä, mikä mahdollistaa mielestäni esimerkiksi nuoren kunnollisen tunnistamisen ja pitkällä tähtäimellä hyvinvoinnin lisäämisen (Juhila 2018, 232).

Samankaltaisuuksien lisäksi haluaisin nostaa esiin myös ne seikat, jotka mielestäni ovat jääneet tunnistamisen teorioissa vähälle huomiolle mutta ovat nousseet tässä tutkielmassa selkeästi näkyviin. Yksi näistä asioista on tunnistamisen teorioissa paljon läpi käyty vuorovaikutuksen välttämättömyys, kun puhutaan tunnistamisesta. Teorioiden mukaan tunnistaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin, erityisesti suhteessa ihmisen merkityksellisiin toisiin (Kallio ym. 2015, 17). Vaikka muut ihmiset ovat omastakin mielestäni erittäin keskeisiä tunnistamisesta puhuttaessa, on tämän tutkielman tarinoissa näkynyt myös tunnistamista, jossa toinen osapuoli ei ole ihminen. Vaikka tunnistamisen teorioissa ei tällaisesta tunnistamisen mahdollisuudesta ole kerrottu, pidän sitä oleellisena. Mielestäni esimerkiksi nuori, joka oli kirjoittanut omasta lelustaan ainoana kuuntelijana ja lohduttajana, osoitti lelun olevan oikein tunnistaja. Ymmärrän ristiriidan teorioiden tärkeän tekijän, vuorovaikutuksen, kanssa mutta silti tällainenkin tunnistaminen on mielestäni yksi mahdollisuus ja vaihtoehto, joka tulisi huomata.

Toinen asia, jota jäin itse pohtimaan paljon, oli eri tasojen tunnistaminen. Tarkoitin tällä sitä, että tunnistamista tapahtuu todella monella eri tavalla ja eri tasolla. Esimerkiksi naapurit voivat

tunnistaa nuoren tarpeen ruualle, kun taas 10 vuotta samassa sijaisperheessä asunut nuori tunnistetaan oikein hänestä välittämällä ja häntä rakastamalla. Tunnistamisen teorioissa tällaista eri tasojen tunnistamista on käsitelty jakamalla tunnistaminen ja tunnustaminen erilleen (Kallio ym. 2015, 15–16). Samoin erilaisia jakoja on tehty sen mukaan, puhutaanko esimerkiksi yksilöön liittyvästä, yhteisöihin liittyvästä tai vaikkapa poliittisesta tunnistamisesta (esim. Frost 2016, 433; Munford & Sanders 2019, 2–3; Pirhonen 2015, 27). Itse jäin pohtimaan sitä, olisiko edelleen olemassa tarvetta erilaisten tasojen luomiselle, sillä jo pelkästään tässä tutkielmassa erilaisia tunnistamisen tapoja oli monia. Tunnistaminen näyttäytyi aina kevyestä, melkein kaikille mahdollisesta tunnistamisesta hyvinkin syvään, tuntemista ja erityisiä ihmissuhteita vaativaan tunnistamiseen. Toki ymmärrän erilaisten tasojen luomisen olevan aina jollain lailla keinotekoisia eikä kaikkia näkökulmia huomioon ottavaa, mutta silti jäin pohtimaan mahdollisuutta tarkemmalle jaottelulle, joka ottaisi huomioon erilaisen tunnistamisen ja tunnustamatta jättämisen syvyydet.

Tämän lisäksi pohdin monesti sitä, miksi en ole löytänyt tunnistamisen teorioista palasta, joka huomioisi sen, mikä vaikutus itse tunnistetulla ihmisellä on tunnistamiseen. Tunnistamisen teorioiden mukaan ihminen määrittelee itse sen, kuinka hän on kokenut tunnistamisen ja onko tunnistaminen ollut oikeanlaista vai vääränlaista (Häkli ym. 2018, 6; Kallio ym. 2015, 19). Nuorten kirjoitukset olivat avoimia ja paljon elämästään kertovia, mutta silti osa mielestäni nosti esiin myös näkökulmaa siitä, kuinka he eivät aina anna muiden tunnistaa heidän sisintään eivätkä välttämättä edes halua tulla tunnistetuiksi. Frostin (2016, 437) tavoin pidän oleellisena huomata, kuinka tunnistamista ei voi kohdistaa passiiviseen nuoreen ja saada tapahtumaan, ellei nuori itsekin ole tunnistamista rakentamassa. Mitä tunnistamisesta siis tulisi ajatella tilanteissa, joissa nuori ei anna itseään tunnistettavaksi? Jos nuori ei halua päästää ketään lähelleen, onko silloin oikein tunnistamista arvostaa tätä mielipidettä ja antaa nuoren olla omillaan antaen hänelle kaikki se aika, jonka hän tarvitsee? Entä mitä sitten, jos ajan antaminen ei auta?

Kirjoittamiseen liittyen haluan vielä tässäkin pohdinnassa tuoda esille sen, että aineistoni tarinat on kirjoitettu kirjaan ja siten julkisiksi teksteiksi. Uskon tämän vaikuttaneen kirjoittamiseen jo siitä lähtien, kuka kirjaan on kirjoittanut ja mitä on haluttu kirjoittaa. Oman henkilökohtaisen tarinan kirjoittaminen kirjaan on rohkea teko, eikä varmasti aina helppoa. Uskon, että kirjaan tarinansa kirjoittaneet nuoret ovat halunneet olla vaikuttamassa muiden sijaisnuorten elämään tuomalla oman tarinansa näkyviin ja samalla muita nuoria huomioiden ja oikein tunnistaen. Tämän lisäksi uskon, että kirjan tarinat ovat yksi tapa olla vaikuttamassa yleisemminkin mielipiteisiin, lastensuojeluun ja yhteiskunnan järjestelmään. Tämän tutkielman ydintä mukaillen ajattelen kirjan julkisten tarinoiden

olevan tapa, jolla pyritään saamaan laajemmassa mittakaavassa oikein tunnistamista kaikilta kirjan lukijoilta samalla vaikuttaen laajempiin kokonaisuuksiin, kuten juuri lastensuojeluun. Sijaisnuorta ei tulisi jättää tunnistamatta tai tunnistaa väärin vain siksi, että hän on sijaisnuori. Jos koko yhteiskunta tunnistaisi nuoret ja heidän tarinansa, voisi se hiljalleen vaikuttaa siihen tapaan, jolla sijaisnuoria kohdataan samoin kuin siihen, miten sijaisnuori lastensuojelussa nähdään.

Sosiaalityötä ajatellen pidän olennaisena huomiona tunnistamisen moninaisuuden ymmärtämistä. Tunnistamista ja tunnistamatta jättämistä tapahtuu kaikkialla, se ilmenee monin eri tavoin ja siihen liittyy suuri määrä ihmisiä. Mielestäni sosiaalityöntekijän olisi tärkeää huomata tämä ja ymmärtää tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen laajuus. Tähän liittyen uskon myös, että sosiaalityöntekijän olisi ylipäänsä tärkeää ymmärtää tunnistamisen käsite, jotta hän voi omassa työssään tiedostaa sen, kuinka hän itse toimii tunnistajana tai tunnistamatta jättäjänä esimerkiksi juuri sijoitettujen nuorten kanssa työskennellessään. Vaikka työssä on usein läsnä kiire ja sitä kautta vähäinen määrä aikaa asiakasta kohden (Juhila 2018, 232), voi nuoren tunnistaa tai myös jättää tunnistamatta. Tämä sanottuani uskon kuitenkin, että pitkään samana pysyneen työntekijän kanssa tunnistamisessakin päästään syvemmälle. Sosiaalityössä keskustellaan usein siitä, kuinka yksilö ja hänen tarinansa on tärkeä ja tämän tutkielman tulosten pohjalta olen itse samaa mieltä. Kaikilla on oma tarinansa ja omat ajatuksensa, eikä yhden nuoren kokemusta ymmärtämällä voida ymmärtää kaikkien muiden, samanlaisessa tilanteessa olevien nuorten kokemuksia (Stenvall ym. 2015, 41).

Viime aikoina osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsitteet ovat olleet esillä paljon ja suunnanmuutos asiakkaasta pelkkänä kohteena on muuttunut huomattavasti osallistavampaan suuntaan (ks. Pohjola, Kairala, Lyly & Niskala 2017). Tähän osallisuuden lisääntymiseen liitän myös osallistavan kirjoittamisen. Kansa-hankkeen myötä uskon etenkin sosiaalityössä tapahtuvan kirjoittamisen kiinnittyvän yhä enemmän osallistavaan kirjoittamiseen, kun kirjoitetut dokumentit ovat asiakkaan saatavilla saman tien (Rötsä ym. 2016, 14). Sosiaalityötä ajatellen nuoren tunnistaminen kirjoituksissakin on oleellista. Jos nuori otetaan osaksi kirjoitusprosessia, tulee hänen mielipiteensä ja näkemyksensä todennäköisemmin tunnistetuksi. Samalla nuoren tarinan äärelle on mahdollista pysähtyä, kun kirjoitetaan keskustellen. Osallistava kirjoittaminen voisi parhaimmillaan tuoda esiin niitä asioita, jotka nuori kokee itse merkityksellisiksi ja siten tehostaa nuoren kanssa tehtävää sosiaalityötä, kun työntekijä pystyy tutustumisen ja kuuntelemisen kautta tunnistamaan nuoren paremmin, luomaan luottamusta ja parantamaan vuorovaikutusta. Tämän lisäksi jäin pohtimaan sitä, kuinka tällainen osallistuminen kirjoittamiseen ja ylipäänsä koko oman tarinan kirjoittaminen vaikuttaa nuoreen itseensä ja hänen osallisuuden tunteeseensa. Voisiko

kirjoittamiseen osallistuminen lisätä tunnetta siitä, että nuoren mielipiteillä todella on väliä? Jos näin on, voisi kirjoittamiseen osallistuminen auttaa nuorta olemaan osana elämänsä päätöksiä sekä samalla auttaa toista tekstin kirjoittajaa tai nuoren tarinan lukijaa, esimerkiksi sosiaalityöntekijää, kuuntelemaan ja ymmärtämään nuorta, olemaan läsnä ja tunnistamaan oikein.

Yleisemmällä tasolla jäin pohtimaan sitä, voisiko osallistava kirjoittaminen auttaa nuorta näkemään oman tarinansa voimaa tuovana ja samalla auttaa nuorta sanoittamaan ja pohtimaan niitä asioita, joita hän itse pitää tärkeinä. Kuten teoriaosuudessa kirjotin, ihmiselle on keskeistä se, mitä hän omaan tarinaansa valitsee ja mitä ei (Huttunen 2013, 147). Brunerin (2004, 694) ajatuksiin pohjaten ihminen loppujen lopuksi muuttuu siksi elämäkertatarinaksi, jota hän kertoo. Nuorten tarinat on aina kirjoitettu jossain narratiivisessa ympäristössä ja lastensuojelussa tähän ympäristöön on kuulunut jo pitkään erilainen huoli- ja riskipuhe (Eronen 2012, 101). Tähän narratiiviseen ympäristöön liittyen pohdin sitä, kuinka huoliin ja riskeihin keskittyminen vaikuttaa nuorten tarinoihin heistä itsestään. Jos ympäristö luo tilan huolitarinoille, on nuorekin helpompi kertoa itsestään huolentäyteistä tarinaa kuin huoletonta tarinaa. Bruneria (2004, 694) mukaillen nuoret myös lopulta saattaisivat muuttua tarinansa mukaisiksi eli nuoriksi, joista pitääkin olla huolissaan. Myös tämän ajatuksen takia pitäisin osallistavaa kirjoittamista tärkeänä, sillä tällöin nuorten riskien ja huolien täyteisestä tarinasta olisi mahdollista keskustella samalla pohtien, miksi nuori kertoo tarinansa juuri siten kuin kertoo. Uskoisin tällaisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation myös osaltaan lisäävän entisestään oikeaan tunnistamiseen johtavia tekoja ja tapoja, kuten tutustumista, luottamuksen rakentumista, kuulluksi tulemistä tai avun antamista.

Sekä kirjoittamiseen että tunnistamiseen liittyen pohdin, voisiko kirjoittaminen itsessään lisätä tunnistamisen mahdollisuutta. Kun nuori kirjoittaa mitä tahansa omaan tarinaansa liittyvää, luo hän merkityksiä elämänsä tapahtumille, henkilöille ja kokemuksille, päättää kirjoittaa tietyt asiat ja samalla jättää toiset asiat kirjoittamatta. Myös juonellistaminen on osa kirjoittamisen prosessia, kun nähdyistä ja koetuista tapahtumista muokataan tarina, josta muodostuu ymmärrettävä kokonaisuus (Ricoeur 1984, 65). Mielestäni tällainen valintojen tekeminen tukee tunnistamista siinä mielessä, että valintojen kautta on mahdollista nähdä, mikä on nuorelle itselleen merkityksellistä. Mitä hän on jättänyt tarinastaan pois ja mistä hän kirjoittaa erityisen paljon. Etenkin tämä korostuu mielestäni silloin, jos nuoren tarinaa pääsee lukemaan henkilö, joka on muutenkin mukana nuoren elämässä. Tällöin tällä henkilöllä on mahdollisesti oma ymmärrys ja käsitys nuoresta ja hänen elämästä, jolloin nuoren itsensä kirjoittama tarina saattaisi avata täysin uudenlaisia näkökulmia nuoren elämään ja siten auttaa nuoren oikein tunnistamisessa. Tämän lisäksi kirjoittaminen saattaisi avata

myös nuorille erilaisia puolia omaan tarinaansa liittyen. Jo ajatusten kirjoittaminen pelkästään itselle saattaisi selkeyttää nuorten ajatuksia, mutta etenkin muiden ihmisten lukemana tarinat saattaisivat saada näkökulmia, joita nuori ei itse välttämättä huomaa tai näe. Toisaalta tarinaan vaikuttaa aina myös kuviteltu yleisö, jolle kirjoitetaan (Plummer 2001, 174). Jos nuori siis tietää kirjoittavansa tarinaansa esimerkiksi biologisille vanhemmilleen, sijaisperheelleen tai sosiaalityöntekijälleen, on tärkeää ymmärtää, että yleisö todennäköisesti vaikuttaa tarinan sisältöön. Tämä on yksi niistä asioista, joka on mielestäni hyvä ymmärtää ja huomioida, kun nuorten tarinoiden kanssa ollaan tekemisissä.

Tulevaisuuden tutkimusta ajatellen jäin miettimään moniakkin erilaisia vaihtoehtoja. Tämä tutkielma on keskittynyt julkisiin tarinoihin, minkä uskon vaikuttaneen siihen, ketkä ovat tarinansa kirjaan kirjoittaneet. Olisi mielenkiintoista saada tietää, millaisen tarinan olisivat kirjoittaneet ne nuoret, jotka eivät ole halunneet tarinaansa julkisuuteen. Olisivatko kirjoitukset tunnistamiseen liittyen tällöin erilaisia? Samoin olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka eri henkilöt, esimerkiksi nuoren biologinen perhe, sijaisperhe tai ammattilaiset ovat nähneet sen tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen, josta nuori on kirjoittanut. Tällaisella näkökulman vaihdoksella ymmärrys oikein ja väärin tunnistamisesta sekä tunnistamatta jättämisestä laajenisi entisestään. Tämän näkökulman muutoksen lisäksi mielestäni olisi kiinnostavaa tietää tarkemmin siitä, kuinka nuoret näkevät erilaisissa instituutioissa ja laajemmin koko yhteiskunnassa tapahtuvan tunnistamisen ja tunnistamatta jättämisen. Entä mitä nuoret ajattelevat siitä, miten he pystyvät tällaisille julkisilla tarinoilla vaikuttamaan siihen, kuinka heidät tunnistetaan? Onko tällainen kirjoittaminen vaikuttavaa ja jos on, niin millä lailla? Entä kuinka tällaista vaikuttamista ja sitä kautta oikein tunnistamista voitaisiin lisätä entisestään?

Kaiken kaikkiaan pidän tunnistamista ja tunnistamatta jättämistä asiana, jota ei tulisi sivuuttaa, kun ollaan tekemisissä sijoitettujen nuorten kanssa. Tunnistamista ja tunnistamatta jättämistä esiintyy niin arjessa kuin elämän suurissa muutoksissakin. Sen on mukana merkityksellisissä ihmissuhteissa, joka päiväisen arjen kiireessä samoin kuin elämää mullistavissa käännteissä. Uskon, että yksi vaihtoehto tunnistamisen ymmärryksen eteenpäin viemiseen on juuri julkisuus, josta hyvänä esimerkkinä toimii tämän tutkielman aineisto. Julkiset tekstit nostavat tärkeitä teemoja yleiseen tietoon, jolloin niihin on mahdollista perehtyä ja vaikuttaa. Tällaisen julkisuuden uskon olevan sellainen tekijä, joka mahdollistaisi entisestään johdannossakin pohtimaani kuulluksi ja nähdyksi tuleamista, osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta. Samalla ajattelen sekä tämän tutkielman että laajemmin tunnistamisen sekä julkisten, omista kokemuksista ja ajatuksista kertovien tarinoiden

toimivan muistutuksena siitä, kuinka ihmisten tarinoiden äärelle olisi tärkeää pysähtyä. Jo yksikin pysähtyminen, tapaaminen tai oikein tunnistaminen voi jonkun nuoren kohdalla toimia oikeaan suuntaan sysäävänä voimana.

7. LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Andrews, Molly (2000) Introduction. Teoksessa Molly Andrews & Shelley Day Sclater & Corinne Squire & Amal Treacher (toim.) *Lines of Narrative: Psychosocial Perspectives*. London: Routledge, 77–80.

Andrews, Molly & Sclater, Shelley Day & Rustin, Michael & Squire, Corinne & Treacher, Amal (2000) Introduction. Teoksessa Molly Andrews & Shelley Day Sclater & Corinne Squire & Amal Treacher (toim.) *Lines of Narrative: Psychosocial Perspectives*. London: Routledge, 1–10.

Bardy, Marjatta & Känkänen, Päivi (2005) *Omat ja muiden tarinat – Ihmisyyttä vaalimassa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Barkman, Johanna (2009) Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 241–251.

Becker, Howard S. (1986) *Doing Things Together: Selected Papers*. Evanston: Northwestern University Press.

Bingham, Charles (2001) *Schools of Recognition. Identity Politics and Classroom Practices*. Boston way: Rowman & Littlefield Publishers.

Bruner, Jerome (2004) Life as Narrative. *Social Research* 71(3), 691–710.

Bäck-Kiiänmaa, Raili (2009) *Pinnalla – tarinoita selviytymiseen nuorilta nuorille*. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Craib, Ian (2000) Narratives as Bad Faith. Teoksessa Molly Andrews & Shelley Day Sclater & Corinne Squire & Amal Treacher (toim.) *Lines of Narrative: Psychosocial Perspectives*. London: Routledge, 64–74.

Denzin, K. Norman (2000) Foreword. Teoksessa Molly Andrews & Shelley Day Sclater & Corinne Squire & Amal Treacher (toim.) *Lines of Narrative: Psychosocial Perspectives*. London: Routledge, xi–xiii.

- Enroos, Rosi (2016) Lapsen tulo julkiseen kotiin: Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 224–260.
- Enwald, Liisa & Vainikkala-Kejonen, Marja-Riitta & Vähäaho, Anja (2003) Elämä tarinaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Eronen, Tuija (2008) Lastenkoti dokumentoituna, kerrottuna ja yhdessä muisteltuna. *Janus* 16(1), 19–34.
- Eronen, Tuija (2012) Lastenkoti osana elämäntarinaa – Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fraser, Nancy & Honneth, Axel (2003) *Redistribution or Recognition? A Political-philosophical Exchange*. New York: Verso.
- Frost, Liz (2016) Exploring the Concepts of Recognition and Shame for Social Work. *Journal of Social Work Practice* 30(4), 431–446.
- Gaur, Albertine (1984) *A History of Writing*. London: The British Library.
- Gillian, Rose (2001) *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: SAGE Publications.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2008) Narrative Ethnography. Teoksessa Sharlene Nagy Hesse-Biber & Patricia Leavy (toim.) *Handbook of Emergent Methods*. New York: The Guilford Press, 241–264.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu L. T. (2002) Narratiivisuus – ei yksi vaan monta tarinaa. Teoksessa Hannu L. T. Heikkinen & Leenä Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa – kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 184–197.
- Heikkinen, Hannu L. T. & Huttunen, Rauno (2002) Tulla siksi mitä olen? Teoksessa Hannu L. T. Heikkinen & Leenä Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 163–183.

- Heikkinen, Hannu L. T. & Syrjälä, Leena (toim.) (2002) *Minussa elää monta tarinaa: kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hirvonen, Onni (2016) *Democratic Institutions and Recognition of Individual Identities*. Thesis Eleven 134(1), 28–41.
- Honneth, Axel (1995) *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Honneth, Axel (2012) *The I in We. Studies in the Theory of Recognition*. Cambridge: Polity Press.
- Houston, Stan (2016) *Empowering the ‘Shamed’ Self: Recognition and Critical Social Work*. Journal of Social Work 16(1), 3–21.
- Huttunen, Maiju (2013) *Narratiivisten identiteetti-prosessien kehittyminen varhaislapsuudesta nuoruuteen*. Teoksessa Eero Ropo & Maiju Huttunen (toim.) *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa*. Tampere: Tampere University Press, 125–154.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (2015a) (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (2015b) *Tunnustaminen myönteisen tunnistamisen ulottuvuutena*. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 126–128.
- Häkli, Jouni & Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) *‘Positive Recognition’ as a Preventive Approach in Child and Youth Welfare Services*. International Journal of Social Pedagogy 7(1), 1–13.
- Hänninen, Vilma (1999) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ikäheimo, Heikki (2009) *A Vital Human Need: Recognition as Inclusion in Personhood*. European Journal of Political Theory 8(1), 31–45.
- Ikäheimo, Heikki (2013) *Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto - Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustussuhteista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Juhila, Kirsi (2018) *Aika, paikka & sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.
- Kaasila, Raimo & Rajana, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.) (2008) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

- Kallio, Kirsi Pauliina (2015a) Intergenerational Recognition as Political Practice. Teoksessa Robert M. Wanderbeck & Nancy Worth (toim.) *Intergenerational Space*. London: Routledge, 139–154.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2015b) Ylisukupolvinen tunnustaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnustaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 89–111.
- Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka & Häkli, Jouni (2015) Myönteinen tunnustaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnustaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 9–36.
- Kehily, Mary Jane (2007) Introduction. Teoksessa Mary Jane Kehily (toim.) *Understanding Youth: Perspectives, Identities and Practices*. London: SAGE Publications, 3–8.
- Kompridis, Nikolas (2007) Struggling Over the Meaning of Recognition: A Matter of Identity, Justice, or Freedom? *European Journal of Political Theory* 6(3), 277–289.
- Korkiamäki, Riikka (2015) Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) *Myönteinen tunnustaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 131–164.
- Korkiamäki, Riikka (2016) Friendship as Potential? Recognition of Teenagers' Peer Relationships at School. *Open Journal of Social Sciences* 4(9), 34–43.
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina & Häkli, Jouni (2016) Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 17, 9–34.
- Kortteinen, Matti (1994) *Kunnian kenttä*. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Helsinki: Hanki ja jää.
- Laitinen, Arto (2012) *Misrecognition, Misrecognition, and Fallibility*. *Res Publica* 18(1), 25–38.
- Lamponen, Tuuli (2011) *Selviytymistarinoita – Tunnenarratiivit nuorten sijaishuoltokokemuksissa*. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82832/gradu05308.pdf?sequence=1>. Viitattu 1.10.2019.
- Larson, Thomas (2007) *The Memoir and the Memoirist. Reading and Writing Personal Narrative*. Ohio: Ohio University Press.

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lausten, Mette & Frederiksen, Signe (2016) Do You Love Me? An Empirical Analysis of the Feeling of Love Amongst Children in Out-of-home Care. *International Journal of Social Pedagogy* 5(1), 90–103.

Livholts, Mona & Tamboukou, Maria (2015) *The Becoming of a Book: A Reader's Guide*. Teoksessa Mona Livholts & Maria Tamboukou (toim.) *Discourse and Narrative Methods*. London: SAGE Publications, 3–8.

McLaughlin, Eithne (1991) Oppositional Poverty: the Quantitative/Qualitative Divide and Other Dichotomies. *Sociological Review* 39(2), 292–308.

Meriläinen, Heli (2002) Kirjoitan itseäni uudelleen. Teoksessa Hannu L. T. Heikkinen & Leena Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa – kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 147–154.

Munford, Robyn & Sanders, Jackie (2019) Shame and Recognition: Social Work Practice with Vulnerable Young People. *Child & Family Social Work* 2019, 1–9.

Perhehoitolaki (263/2015)

Pietarinen, Juhani (2002) Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Sakari Karjalainen & Veikko Launis & Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 58–69.

Pirhonen, Jari (2015) Tunnustaminen ja sen vastavuoroisuus vanhustyössä. *Gerontologia* 29(1), 25–34.

Plummer, Kenneth (2001) *Documents of Life 2. An Invitation to a Critical Humanism*. London: SAGE Publications.

Pohjola, Anneli & Kairala, Maarit & Lyly, Hannu & Niskala, Asta (toim.) (2017) *Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi – Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa*. Tampere: Vastapaino.

Rantala, Taina (2008) Kuva, tarina ja koulu. Teoksessa Raimo Kaasila & Raimo Rajala & Kari E. Nurmi (toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–17.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.

Ricoeur, Paul (1984) Time and Narrative. Volume 1. Chicago: The University of Chicago Press.

Ricoeur, Paul (2005) The Course of Recognition. London: Harvard University Press.

Riessman, Catherine Kohler (2008) Narrative Methods for the Human Sciences. California: SAGE Publications.

Rötsä, Maarit & Berglind, Heidi & Huovila, Mikko & Hyppönen Konstantin & Peksiev, Tiina & Mykkänen, Juha (2016) Sosiaalihuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimeenpanohanke (Kansa-hanke) – Hankesuunnitelma vuosille 2016-2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130563/URN_ISBN_978-952-302-660-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.10.2019.

Satka, Mirja (2011) Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Mirja Satka & Leena Alanen & Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 61–94.

Siurala, Lasse (2015) Herkkyyttä ja suvaitsevuuutta nuorten arjen ymmärtämiseen. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 202–218.

Smith, Adam (2017) The Turn to Acknowledgment in Recognition Theory. *Constellations* 24(2), 206–218.

Stenvall, Elina & Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2015) Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta. Teoksessa Jouni Häkli & Kirsi Pauliina Kallio & Riikka Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 39–64.

Svinhufvud, Kimmo (2007) Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Helsinki: Tammi.

Tamboukou, Maria (2015) Narrative Phenomena: Entanglements and Intra-actions in Narrative Research. Teoksessa Mona Livholts & Maria Tamboukou (toim.) Discourse and Narrative Methods. London: SAGE Publications, 37–47.

Taylor, Charles (1992) *Multiculturalism and "The Politics of Recognition"*. Princeton: Princeton University Press.

Turney, Danielle (2012) A Relationship-based Approach to Engaging Involuntary Clients: The Contribution of Recognition Theory. *Child & Family Social Work* 17(2), 149–159.

Wright, Katie (2017) Remaking Collective Knowledge: An Analysis of the Complex and Multiple Effects of Inquiries into Historical Institutional Child Abuse. *Child Abuse and Neglect* 74(2017), 10–22.